

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
TEISĖS FAKULTETO  
TARPTAUTINĖS TEISĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

EGLĖ MATUTYTĖ  
TARPTAUTINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

EKSTRADICIJA TARPTAUTINĖJE TEISĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –  
prof. dr. Saulius Katuoka

Vilnius, 2017

## Turinys

|                                                                                                                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| IVADAS.....                                                                                                                                                 | 3  |
| 1. EKSTRADICIJOS SAMPRATA.....                                                                                                                              | 8  |
| 1.1 Ekstradacijos samprata tarptautinėje teisėje .....                                                                                                      | 8  |
| 1.1.1 Pagrindiniai ekstradacijos sampratos elementai.....                                                                                                   | 10 |
| 1.1.2 Fakultatyviniai ekstradacijos sampratos elementai.....                                                                                                | 14 |
| 2. TEISINIAI EKSTRADICIJOS PAGRINDAI .....                                                                                                                  | 18 |
| 2.1 Tarptautinės dvišalės sutartys.....                                                                                                                     | 22 |
| 2.2 Tarptautinės daugiašalės sutartys .....                                                                                                                 | 23 |
| 2.3 <i>Ad hoc</i> susitarimai kaip ekstradacijos vykdymo teisiniai pagrindai .....                                                                          | 26 |
| 2.4 Tarptautinėse sutartyse įtvirtintos pareigos „perduoti asmenį“ prigimtis ir reglamentavimas.....                                                        | 27 |
| 2.5 Pareigos „perduoti asmenį“ ir „patraukti baudžiamojon atsakomybėn“ santykis vertinant ekstradacijos teisiniuose pagrinduose įtvirtintas nuostatas ..... | 29 |
| 3. EKSTRADICIJOS SĄLYGOS .....                                                                                                                              | 32 |
| 3.1 Ekstradacijos taikymo nuostatos.....                                                                                                                    | 32 |
| 3.1.1 Abipusio veikos baudžiamumo taisyklė.....                                                                                                             | 32 |
| 3.1.2 Specializuotumo doktrina kaip ekstradacijos taikymo sąlyga .....                                                                                      | 38 |
| 3.1.3 <i>Non bis in idem</i> principas kaip ekstradacijos taikymo sąlyga.....                                                                               | 41 |
| 3.2.1 <i>Non refoulement</i> išimtis kaip pagrindas neišduoti .....                                                                                         | 44 |
| 3.2.2 Piliečių ekstradacijos nevykdymo taisyklė .....                                                                                                       | 50 |
| IŠVADOS .....                                                                                                                                               | 57 |
| PASIŪLYMAI .....                                                                                                                                            | 60 |
| LITERATŪROS SĄRAŠAS.....                                                                                                                                    | 61 |
| SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....                                                                                                                               | 66 |
| SANTRAUKA ANGLŲ KALBA .....                                                                                                                                 | 68 |
| ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA .....                                                                                                                              | 70 |
| ANOTACIJA ANGLŲ KALBA.....                                                                                                                                  | 71 |
| PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....                                                                                                        | 72 |

## IVADAS

**Tiriama problema.** Žmonijos istorijoje nusikalstamų veikų vykdymas lieka viena opiausių teisinio reguliavimo sričių. Nusikaltimo įvykdymo išskirtinis požymis yra jo atlikimas ne tik konkretaus asmens atžvilgiu, o jo tapimas visos tarptautinės bendruomenės susirūpinimo dalyku. Nusikaltimu galima laikyti veiksmą, priešingą valstybės nustatytam teisiniam reguliavimui, susijusiam su nusikalstamų veikų vykdymo draudimu ir valstybės idėjomis, kurių pagrindu valstybė egzistuoja. Tokiu atveju, valstybė yra laikoma baudžiamąjį persekiojimą vykdančiu subjektu, kurios pareiga yra užtikrinti teisingumo įgyvendinimą. Valstybė įgyvendindama pareigą patraukti baudžiamojon atsakomybėn kaltinamus ar įtariamus nusikaltimą įvykdžiusius asmenis, turi visišką jurisdikciją valstybės teritorijos ribose ieškoti, sulaikyti arba imtis kitų priemonių, remiantis vyraujančiu teisiniu reguliavimu, minėtų asmenų atžvilgiu. Tačiau nusikaltimų vykdymas ir baudžiamojo persekiojimo išvengimo galimybės neapsiriboja vienos valstybės teritorija, kadangi dabartiniame globalizacijos amžiuje asmenys gali laisvai judėti iš vienos valstybės į kitą. Tokiu atveju, kai asmuo, įvykdęs nusikaltimą pabėga į kita valstybę, siekdamas išvengti baudžiamosios atsakomybės, jurisdikcija valstybės, kurioje nusikaltimas buvo įvykdytas, tampa ribota. Tuo tarpu, tam tikro pobūdžio pareigas, kylančias tarptautinių sutarčių ar *ad hoc* susitarimų pagrindu, įgyja tiek valstybė, kurios teritorijoje nusikaltimo padarymu įtariamasis ar kaltinamas asmuo yra, tiek valstybė, kurios teritorijos ribose nusikaltimas buvo įvykdytas. Omenyje turimos dvi baudžiamojo persekiojimo realizavimo alternatyvos - įtariamo asmens patraukimas baudžiamojon atsakomybėn arba asmens perdavimas prašančiajai valstybei. Priimtinausia laikoma, kai siekiant įgyvendinti tinkamą teisingumo įvykdymą, toks asmuo yra perduodamas atgal valstybei, kurioje jis įvykdė nusikaltimą, naudojantis tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo institutu, kuris, kaip vieną iš asmenų perdavimo galimybių, numato ekstradicijos procesą. Tačiau ekstradicijos taikymo sąlygos ir numatytos netaikymo išimtys sudaro spiralinę ir nuolatinę šio proceso tąsą, kuri leidžia teigti, kad teisė niekada negalėjo ir negalės visapusiškai užtikrinti atsakomybės taikymo ir įgyvendinimo. Todėl analizuojant naudojamus literatūros šaltinius vertinama, ar ekstradicija yra pakankamai efektyvi tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo priemonė siekiant kovoti su nusikalstamumu. Visgi vienintelė išeitis valstybėms įgyvendinti tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo tikslą - pasinaudoti tarptautinėmis sutartimis arba valstybių savanoriškumu, t. y. valstybių tarpusavio pasitikėjimu ir teisėsaugos tarnybų savitarpio pagalba. Tačiau dėl ekstradicijos taikymo sąlygų ir netaikymo nuostatų minėtas tikslas ne visada įgyvendinamas.

**Baigiamojo darbo aktualumas.** Ekstradicija tarptautinėje teisėje yra nuo antikos laikų egzistuojantis tarptautinio bendradarbiavimo institutas, kurio santykiai tarptautinėje teisėje tarp

valstybių yra sureguliuoti tarptautinėmis sutartimis. Tačiau ekstradicijos proceso įgyvendinimo sąlygose įtvirtintos taikymo ir netaikymo nuostatos neretai užkerta kelią ekstradicijos procesui dėl esamo formalumo ir ekstradicijos sąlygų spragų, todėl kyla klausimas, ar ekstradicija yra pakankamai rezultatyvi procesinė priemonė tarptautiniam baudžiamajam bendradarbiavimui palaikyti. Ši problema aktuali dabartiniu metu, kadangi pastebimas atsisakymas taikyti ekstradicijos institutą praktikoje, kai prašoma išduoti asmenis, kaltinamus arba įtariamus nusikaltimo įvykdymu, tokiu atveju užkertant kelią teisingumui įvykdyti ir asmenims suteikiant galimybę išvengti baudžiamosios atsakomybės. Ypatingas dėmesys teikiamas ekstradicijos netaikymo sąlygoms – piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklei ir *non – refoulement* principui, kaip vieniems iš problemiškesnių ekstradicijos įgyvendinimo barjerų, aktualių šiuo metu. Be to, 2014 m. Tarptautinė teisės komisija priėmė galutinę ataskaitą, kurioje analizuojama valstybės pareiga taikyti ekstradiciją arba patraukti asmenį, kaltinamą arba įtariamą padarius nusikaltimą, baudžiamojon atsakomybėn, ir pateikiamos atlikto tyrimo išvados šiuo klausimu, todėl, autorės nuomonė, šios ataskaitos analizė taip pat laikoma šio darbo aktualiu nagrinėjimo dalyku ir pagrindu probleminiams aspektams atskleisti bei analizuoti.

**Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištirimo lygis.** Ekstradicijos institutas įvairiais aspektais yra išnagrinėtas Lietuvos ir užsienio mokslininkų. Tačiau analizė atlikta specifiniais klausimais, koncentruojantis į atskirus ekstradicijos probleminius aspektus, aktualius tuo metu, kai buvo rengiama atitinkama mokslinė literatūra.

Ekstradicijos tema užsienio literatūroje yra gvildinama įvairiais aspektais, pradedant ekstradicijos sampratos klausimu, baigiant ekstradicijos netaikymu dėl konkrečių nusikaltimų įvykdymo. Lietuvoje institutas yra nagrinėtas mažai, kadangi atsižvelgiant į tai, kad naujas Europos arešto orderis Lietuvos nacionalinėje teisėje buvo įteisintas Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, klausimai susiję su Europos arešto orderiu, tapo plačiau nagrinėti literatūroje nei ekstradicija ir su šiuo procesu susijusios problemos. Visgi remtasi dr. A. Čepo disertacija<sup>1</sup>, kurioje išsamiai analizuotos ekstradicijos vykdymo metu atsirandančios problemos, taip pat straipsniu<sup>2</sup> apie abipusio veikos baudžiamumo sąlygą, jos atsisakymo galimybes, ir minėto mokslininko bei J. Žilinsko moksliniu straipsniu<sup>3</sup>, kuriame nagrinėjama asmenų perdavimo tarptautiniam

---

<sup>1</sup>Čepas Algimantas, “Ekstradicijos teorinės ir praktinės problemos“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2002), [http://lyb.lt/primo\\_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LABT\\_VU1&docId=SUB01000016556&fromSitemap=1&afterPDS=true/](http://lyb.lt/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LABT_VU1&docId=SUB01000016556&fromSitemap=1&afterPDS=true/).

<sup>2</sup>Čepas Algimantas, “Abipusis veikos baudžiamumas kaip ekstradicijos lestinumo sąlyga,” *Teisė*, (2001), <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367185557434/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>; Čepas Algimantas, „Non bis in idem taisyklė kaip ekstradicijos lestinumo sąlyga,” *Teisė*, 1392-1274 (2004), <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367185658263/DS.002.0.01.ARTIC>.

<sup>3</sup>Justinas Žilinskas ir Algimantas Čepas, “Asmenų perdavimas tarptautiniam baudžiamajam teismui ir jo problemos tarptautinėje teisėje,” *Jurisprudencija*, 34 (26)

baudžiamajam teismui tema, pateikiant analizę, atsižvelgus į ekstradicijos ir perdavimo baudžiamajam teismui skirtumus ir panašumus. A. Neveros mokslinė publikacija<sup>4</sup>, kurioje analizuojama ekstradicija Lietuvos ir užsienio valstybių teisėje, naudota kaip viena iš literatūros šaltinių kartu su pastarojo mokslininko teisės apžvalga<sup>5</sup> dėl galimybės tobulinti tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagrindus Lietuvos teisėje. Baigiamojo darbo naudojamu šaltiniu laikytini ir A. Drakšienės, R. Drakšo bei V. Vadapalo vadovėliai<sup>6</sup>. Tačiau daugiausia remiamasi užsienio mokslininkų pateiktomis pozicijomis, Tarptautinių institucijų atliktais tyrimais<sup>7</sup> ir Tarptautinio Teisingumo Teismo praktika<sup>8</sup>. Tarptautinės teisės komisija daug dėmesio skyrė ekstradicijos principo *aut dedere aut judicare* analizei ir aiškinimui. Visapusišką analizę, apibendrinant ekstradicijos sąvokos apibrėžimus tarptautinėje teisėje, padeda pateikti tokių užsienio mokslininkų darbai<sup>9</sup>, kaip antai, Aust. Anthony, Williams, Sh. A. Vertinant ekstradicijos ir kitų baudžiamojo bendradarbiavimo formų panašumus ir skirtumus remtasi Bassiouni. M. C. ir Manikas, P. straipsniu<sup>10</sup>. Teisinius ekstradicijos pagrindus apibrėžti ir jų analizei atlikti naudotasi Kapferer, S., Boister, N., Briggs H.W., Satya Deva, B., publikacijomis<sup>11</sup>, kadangi juose vertinami ekstradicijos teisiniai pagrindai, ekstradicijos sąlygos ir probleminiai aspektai, susiję su jų nagrinėjimo dalyku. Nagrinėjant klausimą dėl ekstradicijos ir patraukimo baudžiamajon atsakomybėn remtasi Zgonec-Rożej M. ir Foakes, J., mokslinė publikacija<sup>12</sup>, kurioje nagrinėjami tarptautiniai susitarimai ir juose įtvirtinta ekstradicijos patraukimo baudžiamajon atsakomybėn galimybė bei vykdymo perspektyvos. Ekstradicijos taikymo sąlygoms

---

(2001):<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3512/3305>; Justinas Žilinskas ir Algimantas Čepas, Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė, galimybės jos atsisakyti ir ją modifikuoti, „Teisė ISSN 1392-1274, (2003), <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367189397799/DS.002.0.01.ARTIC>.

<sup>4</sup>Andrius Nevera, „Ekstradicija Lietuvos ir užsienio valstybių teisėje,“ *Jurisprudencija* 14(6), (1999), <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3813/3597>

<sup>5</sup>Andrius Nevera, „Galimybės tobulinti tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagrindus Lietuvos teisėje,“ *Teisės apžvalga* 2 (14), (2016), <https://etalpykla.vdu.lt/handle/1/32434>;

<sup>6</sup>Anna Drakšienė ir Romualdas Drakšas, *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė* (Vilnius: Eugrimas, 2008); Vilentas Vadapalas, *Tarptautinė teisė* (Vilnius: Eugrimas, 2006).

<sup>7</sup>United Nations, „The Obligation to extradite or prosecute (*aut dedere aut judicare*),“ *Report of the International Law Commission* (2014):[http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7\\_6\\_2014.pdf](http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf)

<sup>8</sup>Belgium v. Senegal, I.C. J., 2012.

<sup>9</sup>Anthony Aust, *Handbook of international law* (Cambridge University, 2005); Sharon Williams, „Loyola of Los Angeles international law and comparative law review,“ *Extradition and the death penalty exception in Canada: resolving the Ng and Kindler cases*. Osgoode hall law school, 1991.[http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1445&context=scholarly\\_works](http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1445&context=scholarly_works).

<sup>10</sup>Cherif Bassiouni ir Peter Manikas, *The law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. (Transnational Publishers, 1996).

<sup>11</sup>Sibylle Kapferer, „United Nations High Commissioner for Refugees: *The interface between extradition and asylum*,“ PPLA/2003/05 (2003): 21, <http://www.unhcr.org/3fe84fad4.pdf>; Vesta Stefanovska, „Extradition as a tool for inter –state cooperation: resolving issues about the obligation to extradite,“ *Journal of liberty and international affairs* 2, 1 (2016), [http://e-jlia.com/index.php?page=paper-details&id=5\\_3](http://e-jlia.com/index.php?page=paper-details&id=5_3); Neil Boister, *An introduction to transnational criminal law* (Oxford, 2012); Satya Deva Bedi, *Extradition: a treatise on the laws relevant to the fugitive offenders within and with the Commonwealth countries* (WilliamS.Hein& Company 2002).

<sup>12</sup>Miša Zgonec-Rożej ir Joanne Foakes. *International criminals: extradite or prosecute?* (Chatham house, 2013), [https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Law/0713bp\\_prosecute.pdf](https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Law/0713bp_prosecute.pdf)

aptarti ir analizuoti naudotasi Ilias Bantekas ir Susan Nash bei C. Forstein publikacijomis<sup>13</sup>, kuriose taip pat analizuojamos ekstradicijos sąlygos.

Be to, didelės reikšmės turi tarptautiniai dokumentai, visiškai ar iš dalies reglamentuojantys klausimus dėl ekstradicijos. Svarbią vietą darbe užima Konvencija dėl ekstradicijos, todėl yra naudojamosi šios tarptautinės sutarties nuostatomis.

**Baigiamojo darbo reikšmė.** Klausimai, susiję su ekstradicija, yra svarbūs teisės specialistams, kurie savo darbe susiduria su konkrečiomis nuostatomis, reglamentuojančiomis ekstradicijos institutą ir jo taikymą. Pateikiamos šiuo metu esančio teisinio reguliavimo, susijusio su ekstradicija, modifikacijos, kurios padėtų užpildyti esančias teisės spragas ir kitu aspektu pažvelgti į egzistuojantį poreikį užtikrinti ekstradicijos veiksmingumą. Taip pat darbas šia tema ir jame pateiktos susistemintos žinios suteiks galimybę asmenims, kurie domisi nagrinėjama tema, arba studentams, norintiems pagilinti žinias, studijuojant baudžiamosios teisės arba baudžiamojo proceso teisės dalykus ir norintiems gauti informaciją apie ekstradiciją, jos taikymo sąlygas, netaikymo atvejus, aktualius pastaraisiais metais ir baigiamojo darbo rengimo metu.

**Baigiamojo darbo originalumas.** Ekstradicijos temos nagrinėjimas pasižymi originalumu, nes Lietuvos mokslininkų darbai, nagrinėjant konkrečius ekstradicijos aspektus, yra pakankamai seni lyginant su atsiradusiomis naujovėmis. Baigiamajame darbe išanalizavus ekstradicijos taikymo sąlygas, netaikymo nuostatas, remiantis naujausia užsienio mokslininkų literatūra ir tarptautinių institucijų išleistų ataskaitų, rekomendacijų pagrindu, pateikiama naujausia informacija, originali dėl jos nenagrinėjimo ir šiuo metu išaugusio poreikio taikyti ekstradiciją. Be to, bus nagrinėjami žinomiausi prašymai taikyti ekstradiciją tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse.

**Tyrimo tikslas.** Atskleisti ekstradicijos kaip vienos iš tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo formos turinį, teisinius pagrindus ir ekstradicijos įgyvendinimo sąlygas bei netaikymo pagrindus, taip pat išnagrinėti su tuo susijusias problemas, pateikti problemų analizę ir jų sprendimo būdus.

#### **Tyrimo uždaviniai.**

1. Atskleisti ekstradicijos sampratą, ekstradicijos sąvokos elementus, vertinant įvairių mokslininkų pozicijas;
2. Išnagrinėti valstybės pareigų „išduoti“ ir „patraukti baudžiamojon atsakomybėn“ tarpusavio santykį, jų įgyvendinimą ir iš šių elementų kylančias problemas;

---

<sup>13</sup>Sonja Maeder, „Mutual legal assistance in tax matters — a swiss revolution“, *New Journal of European Criminal Law* 1a (2009), <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/203228440901a00104>; Carolyn Forstein, „Challenging extradition: the doctrine of speciality in customary international law“, *Columbia journal of transnational law* (2015), <http://jtl.columbia.edu/challenging-extradition-the-doctrine-of-specialty-in-customary-international-law/>.

3. Išanalizuoti ekstradicijos taikymo ir netaikymo sąlygas, keliančias daugiausiai problemų baudžiamosios atsakomybės realizavimo galimybei;
4. Išnagrinėti ar ekstradicija yra pakankamai rezultatyvi procesinė priemonė tarptautiniam baudžiamajam bendradarbiavimui palaikyti, nagrinėjant teismų praktiką, jų argumentus ir mokslininkų pozicijas šiuo klausimu.

**Tyrimo metodika.** Darbe naudojami šie metodai:

*Sisteminės analizės metodas* – šis metodas naudojamas visapusiškai atskleisti ekstradicijos taikymo ir netaikymo sąlygas, jas išskaidyti į atskiras dalis, išanalizavus nustatyti kylančias problemas.

*Alternatyvų metodas* – naudojamas lyginant mokslininkų nuomones, požiūrį į ekstradicijos sampratą, kritikuojant, pasirenkant palankiausią variantą.

*Lyginamasis metodas* – ekstradicijos sampratos atskleidimo metu šis metodas bus naudojamas atskleidžiant įvairių teisės mokslininkų pozicijas.

*Lingvistinis metodas* – padės atskleisti teisės aktuose įtvirtintą ekstradicijos instituto sampratą, sąvokas bei jų reikšmes.

*Apibendrinimo metodas* - bus naudojamas darant bendro pobūdžio išvadas apie nagrinėjamas problemas, išanalizuotas naudojant kitus metodus.

**Tyrimo struktūra.** Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir literatūros sąrašas. Pirmajame darbo skyriuje aptariama ekstradicijos samprata, pateikiama ekstradicijos sąvokos ir ją sudarančių elementų analizė. Be to, šiame skyriuje nagrinėjimo dalyku tampa pareigos, patraukti įtariamą ar kaltinamą nusikaltimo padarymu asmenį baudžiamojon atsakomybėn ir pareigos, perduoti asmenį, santykis. Antroji dalis skirta ekstradicijos teisnių pagrindų analizei. Vertinama pareiga perduoti asmenį ir atvejai, kai galimybė, vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, perduoti prašomo asmens atžvilgiu, negalima. Trečiasis skyrius skirtas ekstradicijos taikymo sąlygų probleminiams aspektams atskleisti ir analizuoti, netaikymo pagrindams identifikuoti. Pateikiami vertinimaidėl ekstradicijos veiksmingumo nagrinėjant šiuo metu aktualias situacijas, susijusias su asmenų perdavimo galimybės. Gilesniam temos supratimui darbe pateikiami pavyzdžiai iš Lietuvos ir užsienio valstybių dėl ekstradicijos proceso taikymo. Darbo pabaigoje, remiantis nagrinėtais klausimais, formuluojamos išvados, pasiūlymai ir pateikiamas naudotos literatūros sąrašas bei darbo santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

**Ginamasis teiginys.** Esamas ekstradicijos, kaip vienos iš tarptautinio baudžiamąjo bendradarbiavimo formų, teisinis reguliavimas ir atliekamas šių normų taikymas praktikoje nėra efektyvus ir tinkamas bei pakankamas užtikrinant baudžiamosios atsakomybės realizavimo galimybes tarptautinio baudžiamąjo bendradarbiavimo sistemoje.

## 1. EKSTRADICIJOS SAMPRATA

### 1.1 Ekstradicijos samprata tarptautinėje teisėje

Turint omenyje, kad nusikalstamumas neapsiriboja vienos valstybės teritorija, o nusikaltimu<sup>14</sup> kaltinami asmenys siekia išvengti baudžiamosios atsakomybės pasinaudodami judėjimo laisve, t.y. išvykdami iš valstybės, kurioje yra kaltinami pagal tos valstybės nacionalinės teisės aktus dėl nusikalstamos veikos padarymo, reikšmingas tampa tarptautinis teisinis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose. Šiame poskyryje nesigilinant į kitas tarptautinio teisinio bendradarbiavimo formas, o analizuojant ekstradicijos institutą, vis dėl to, visų pirma, tikslinga aptarti ekstradicijos sąvokų įvairovę ir teisės mokslininkų pateiktą aiškinimą bei interpretaciją analizuojant sąvokos struktūrą ir ją sudarančius teisinius elementus.

Valstybės dažnai neturi kompetencijos arba noro patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir paskirti bausmę asmenims už nusikaltimus, įvykdytus už jų teritorijos ribų. Dėl tos priežasties, kai kaltinamas arba nuteistas asmuo pabėga iš vienos valstybės į kitą, tam tikra tarpvalstybinė pagalba turi būti vykdoma tam, kad būtų užtikrintas nusikaltėlio grąžinimas į tą valstybę, kurioje jis įvykdė nusikaltimą. Palankiausia bendradarbiavimo forma laikoma ekstradicija – procesas, pagrįstas prašymu ir sutikimu, kuris bendrai atspindi valstybių pasiryžimą bendradarbiauti baudžiamosios bylose siekiant sumažinti nusikalstamumą<sup>15</sup>.

Įvairių mokslininkų darbuose, skirtuose jų pasirinktos nagrinėjamos problemos, susijusios su ekstradicija, analizei, neapseinama be ekstradicijos sąvokos apibrėžimo, kuri, kaip pastebima laiko atžvilgiu, nežymiai kito. Iš tiesų, šio darbo parengimui naudotoje literatūroje pastebima ekstradicijos sampratų įvairovė. Pasak V. Vadapalo, klasikiniu galima laikyti Billt-J. B. Moore ekstradicijos apibrėžimą, pagal kurį, „ekstradicija laikomas aktas, kuriuo viena valstybė išduoda asmenį, kaltinamą arba nuteistą už nusikaltimą, padarytą už jos teritorijos ribų, kitai valstybei, kuri reikalauja jį išduoti ir kuri turi kompetenciją jį tardyti ir nubausti“.<sup>16</sup> Lyginant su 1957 m. Europos konvencija dėl ekstradicijos<sup>17</sup>, kurios 1 straipsnis įtvirtina tokį ekstradicijos apibrėžimą – ekstradicija yra laikomas pasislėpusio nuo teisingumo asmens, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, išdavimas, siekiant jį nubausti, taip pat pasislėpusio nuteisto asmens išdavimas, kad šis atliktų bausmę, bei asmens, vengiančio kardomosios priemonės – suėmimo, išdavimas, ir

---

<sup>14</sup>Terminas „nusikaltimas“ negali būti vartojamas apibrėžiant ekstradiciją tais atvejais, kai išduodamas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo. Kai kuriose teisės aktuose vartojama sąvoką „nusikaltėlių išdavimas“ nėra tiksli, nes ji suponuoja, kad išduodami gali būti tik nusikaltimo padarę asmenys. Egzistuoja nekaltumo prezumpcija, pasak kurios, asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir nepripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.

<sup>15</sup>Ian Brownlie, *Principles of Public International Law* (Oxford university press, 1998),

<sup>16</sup>Vilentas Vadapalas, *supra* note 6, p. 357.

<sup>17</sup>„Europos konvencija dėl ekstradicijos, *Valstybės žinios* 34, 1957 (1995).

sutinkant su mokslininko A. Čepo aiškinimu, matyti, kad ekstradicija siekiama pašalinti pavojų, kurį vien savo buvimu valstybės teritorijoje jai kelia išsiunčiamas asmuo, ir sudaryti išduodamo asmens baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo galimybes. Laikant, kad minėtas tikslas savo turiniu yra baudžiamasis teisinis, pagrįstu galima laikyti teiginį, jog ekstradicija yra baudžiamoji teisinė prievartos priemonė<sup>18</sup>. Anot J. Žilinsko ir A. Čepo, teisinės prievartos priemonė, kuri pasireiškia asmens, pavaldaus valstybės vykdomai jurisdikcijai, išsiuntimu į tą valstybę, kuri prašo jį išsiųsti, turėdama tikslą vykdyti išsiunčiamo asmens atžvilgiu priimtą apkaltinamąjį nuosprendį arba sprendimą apriboti jo laisvę baudžiamojo persekiojimo tikslais, yra seniai žinoma tarptautinės teisinės pagalbos forma, vadinama ekstradicija<sup>19</sup>. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame apibrėžime ekstradicija apibūdinama kaip teisinės prievartos priemonė, kuri minėtų mokslininkų yra vertinama siaurinamai, kadangi išsireiškimas „turėdama tikslą vykdyti išsiunčiamo asmens atžvilgiu priimtą apkaltinamąjį nuosprendį arba sprendimą apriboti jo laisvę baudžiamojo proceso tikslais“ suponuoja prielaidą – ekstradicija yra nuteistų asmenų, vengiančių atlikti apkaltinamuoju nuosprendžiu ar sprendimu paskirtą bausmę, perdavimas. Tokia pat apimtimi ekstradicijos institutą suvokia ir žymi rusų mokslininkė prof. L. N. Galenskaja. Mokslininkės požiūriu, „ekstradicija – tai tarptautinės teisės normomis reglamentuotas nusikaltėlio perdavimo kitai valstybei, norint įvykdyti šiam asmeniui paskirtą bausmę, procesas“<sup>20</sup>. Tuo tarpu, A. Neveros teigimu, egzistuoja mažai atvejų, kai asmuo yra išduodamas kitai valstybei dėl bausmės įvykdymo. Dauguma pateikiamų prašymų yra susiję su dar nenuteistų asmenų išdavimu, nes tikslas perduoti asmenį, visų pirma, yra sudarymas galimybės asmenį teisti, ir tik tada kyla galimybė paskirti asmeniui bausmę ir kalbėti apie bausmės vykdymą.<sup>21</sup> Taigi ekstradicijos instituto suvokimas siaurinamu požiūriu yra kritikuojamas ir kitų užsienio mokslininkų išplečiamas siekiamo tikslo atžvilgiu.

Ekstradicija apibrėžta ir Tarptautinės baudžiamosios teisės asociacijos (toliau – asociacija) X tarptautiniame kongrese. Pasak asociacijos, ekstradicija suprantama kaip tarptautinės teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose aktas, kurio tikslas – perduoti baudžiamąją tvarka persekiojamą arba nuteistą asmenį iš vienos valstybės jurisdikcijos kitos valstybės jurisdikcijai<sup>22</sup>. Lyginant su pateiktomis sąvokomis, kiek dar kitokią sąvoką pateikčiau minėtas prancūzų mokslininkas Bilot – J. B. Moore'as, kuris teigia „ekstradicija – tai aktas, kai viena valstybė perduoda kaltinamą ar nuteistą asmenį už nusikaltimo padarymą ne jos teritorijoje reikalaujančiai valstybei, kuri turi teisę jį bausti“<sup>23</sup>. „Apibrėžimas beveik nesiskiria nuo prieš tai pateikto, tik jame

<sup>18</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 1, p. 39.

<sup>19</sup>Justinas Žilinskas ir Algimantas Čepas, *supra* note 3, p. 41.

<sup>20</sup>Nevera Andrius, *supra* note 4, p. 6.

<sup>21</sup>*Ibid.*

<sup>22</sup>*Ibid.*

<sup>23</sup>Nevera, Andrius, *op cit.*, p. 6.

papildomai atkreiptas dėmesys į valstybės teisę bausti asmenį ir nusikaltimo vietos padarymo teisę. Nors ekstradicija apibrėžiama kaip „aktas“ arba „procesas“, vartojami skirtingi žodžiai esmės nekeičia. Nesvarbu, ar ekstradiciją suvoksime kaip procesą, ar kaip aktą, esmė išlieka ta pati – asmens, padariusio nusikalstamą veiką, perdavimas iš vienos valstybės kitai<sup>24</sup>. - teigia A. Nevera.

Pridurtina, kad nagrinėdamas ekstradicijos institutą, A. Aust teigia, jog ekstradicija – tai tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose formos aktas, kuris reiškia asmens, baudžiamąją tvarka persekiojamo ar nuteisto, perdavimą iš vienos valstybės kitai, turinčiai tikslą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn ir paskirti bausmę, vadovaujantis tos valstybės baudžiamosios teisės aktais<sup>25</sup>.

Reikia pažymėti, kad ekstradicijos institutas atlieka dvi skirtingas funkcijas. Vienu atžvilgiu, ekstradicija yra visuma taisyklių, kurios taikomos perduodant asmenis tai valstybei, kuri turi jurisdikciją taikyti baudžiamąją atsakomybę. Toks apibūdinimas ekstradiciją leidžia laikyti kaip vieną iš savitarpio pagalbos tarp valstybių formų, - teigia Sh. Williams. Iš kitos pusės, ekstradicija asmeniui suteikia apsaugą, pasinaudojant teisinėmis apsaugos priemonėmis, kurios gali užkirsti kelią asmens išsiuntimui į valstybę, pateikusią ekstradicijos prašymą.<sup>26</sup> Minėtai pozicijai nepritartina, kadangi ekstradicijos teisė, kuri yra laikoma tarptautinės baudžiamosios teisės šaka, yra pagrįsta prielaida, kad prašančioji valstybė veikia gera valia ir sudaro sąlygas, kad perduodamas asmuo turės teisę į teisingą teismą prašančios išduoti asmenį valstybės teismuose.

Baigiant ekstradicijos sampratos nagrinėjimą, norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad vyrauja ekstradicijos sąvokų įvairovė, todėl pasitelkus tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų pozicijas ir požiūrį į ekstradicijos sampratos apibrėžties problemas, galima pritarti nuomonei, kad tiksliausia ekstradiciją laikyti teisiniu procesu, kai asmuo, padaręs nusikalstamą veiką, perduodamas iš vienos valstybės kitai, siekiant jį teisti arba įvykdyti jau paskirtą bausmę.

### **1.1.1 Pagrindiniai ekstradicijos sampratos elementai**

Visuotinai priimtina ekstradicijos sąvoka nėra susiformavusi, tačiau galima išskirti ir apibendrinti šios sąvokos elementus. Taigi skiriami tokie, minėtose ekstradicijos sąvokose naudojami elementai:

1. Asmuo;
2. Asmenį perduodanti valstybė;
3. Asmens perdavimas ir

---

<sup>24</sup> Nevera Andrius, *supra* note 4, p. 6.

<sup>25</sup> Anthony Aust, *supra* note 9, p. 246.

<sup>26</sup> Sharon Williams, *supra* note 9, p. 799.

#### 4. Asmenį perimanti valstybė.<sup>27</sup>

Asmuo yra laikomas pagrindine ekstradicijos figūra<sup>28</sup>. Toks teiginys paaiškinimas tuo, kad būtent asmuo padarė nusikaltimą ir dėl to yra įtariamas arba kaltinamas šio nusikaltimo padarymu, arba yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis tokio asmens atžvilgiu. Kaip asmeniui priskiriamą ypatybę galima laikyti aplinkybę, kad jis yra kitoje valstybėje ir prašančioji valstybė siekdama realizuoti baudžiamojo persekiojimo galimybes kreipiasi į prašomąją valstybę dėl tokio asmens išdavimo. Paprastaiariant, nebūtų asmens, kurį prašoma išduoti, nebūtų prasmės ekstradicijos procesui vykti.

Analizuojant perduodamų asmenų savybes, kurios lemia jų išsiuntimą iš valstybės, paprastai yra teigiama, kad išduodami yra dviem skirtingoms kategorijoms priskiriami asmenys, t.y. kaltinami nusikaltimo padarymu arba nuteisti už nusikaltimą. Visgi E. Čepo teigimu, daroma išvada, kad „išduodamas gali būti tik tas asmuo, kurio ekstradicijos prašoma, siekiant vykdyti perimančioje valstybėje priimtą sprendimą apriboti šio asmens laisvę jo baudžiamojo persekiojimo tikslais arba apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu jam paskirtą bausmę“<sup>29</sup>. Teorijoje randama tvirtinimų, jog ekstradicijos sąvoka gali būti netaikoma nuteistųjų išdavimui apibūdinti, bet minėtas tvirtinimas turėtų būti pripažintas netikslingas, nes visose ekstradiciją reglamentuojančiose tarptautinėse sutartyse įtvirtintos taisyklės yra taikomos ir nuteistųjų išdavimui<sup>30</sup>.

Aptarus asmenų, kurių atžvilgiu galima vykdyti ekstradiciją, teisinį statusą, neižvelgiama problemos dėl tokių asmenų apibūdinimo, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nei Europos konvencija dėl ekstradicijos, nei tarptautinės sutartys, reglamentuojančios ekstradicijos procesą tarp valstybių sutarties dalyvių, nenumato asmenų, kurių atžvilgiu gali būti vykdoma ekstradicija, amžiaus, todėl kyla klausimas ar yra galimybė išduoti nepilnamečius asmenis?

Pirma, analizuojant ekstradicijos institutą, bet dar nepriejus prie teisinių ekstradicijos pagrindų, pasakytina, kad teisinis pagrindas vykdyti ekstradiciją yra tarp valstybių sudarytos dvišalės sutartys ir daugiašaliai susitarimai bei išskirtiniais atvejais *ad hoc* susitarimai, kurie bus aptarti kitame šio skyriaus poskyryje. Analizuojant daugiašalius susitarimus teigiama, kad Europos konvencijos dėl ekstradicijos 1 straipsnis nustato, jog šalys, vadovaudamosi konvencijoje nustatytomis taisyklėmis, įsipareigoja perduoti viena kitai visus asmenis, kuriems prašančiosios šalies kompetentinga valdžia kelia bylą arba kurių minėta šalis reikalauja, kad galima būtų įvykdyti nuosprendį arba tuos asmenis sulaikyti. Tačiau šiame straipsnyje, kuris įtvirtina pareigą perduoti turinį, nėra minimas asmenų amžiaus cenzas kaip sąlyga taikyti ekstradiciją. Atkreiptinas

<sup>27</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 1, p. 22.

<sup>28</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 1, p. 23

<sup>29</sup>*Ibid.*, p. 28.

<sup>30</sup>*Ibid.*, p.29.

dėmesys, jog dvišaliuose susitarimuose tarp valstybių taip pat nerandama nuostatos dėl ekstradicijos subjektais laikomų asmenų amžiaus. Tačiau nesant aiškiai apibrėžto asmenų amžiaus, siekiant užpildyti teisės spragą, manytina, jog šiuo atveju galima remtis sisteminės analizės bei logikos metodais.

Sprendžiant dėl iškeltos klausimo manytina, kad tokiu atveju atsakymo reikėtų ieškoti vienoje iš ekstradicijos leistinumą sąlygų – abipusio veikos baudžiamumo taisyklėje, kuri nusako, jog teisės aktuose abipusio veikos baudžiamumo taisyklė dažniausiai išreiškiama tokia formule: ekstradicija vykdoma tik dėl veikų, už kurias gali būti baudžiama ir pagal prašančiosios, ir pagal prašomosios valstybių įstatymus<sup>31</sup>. Pažymėtina, kad daugumoje ekstradiciją reglamentuojančių teisės aktų vartojama taisyklės formuluotė pasikartoja beveik nekintamai. Šio skyriaus poskyryje nesigilinant į šios sąlygos turinį, o tik apibūdinant pačią sąlygą, teigiama, kad veikos, dėl kurių padarymo prašoma vykdyti ekstradiciją, turi būti kriminalizuotos tiek prašančioje, tiek prašomoje valstybėje. Atkreiptinas dėmesys, kad valstybių nacionaliniuose baudžiamuosiuose kodeksuose amžiaus riba nuo kurios asmuo, gali būti persekiojamas baudžiamąja tvarka, yra skirtinga. Pavyzdžiui, Čekijoje baudžiamosios atsakomybės subjektais gali būti nepilnamečiai nuo 15 iki 17 metų amžiaus, o Rusijoje tokių asmenų amžius nustatytas nuo 14 iki 18 metų. Kiek kitokia situacija egzistuoja JAV, pasižyminčioje nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumais, susijusiais su amžiaus ribomis, nuo kurių taikoma baudžiamoji atsakomybė. Čia baudžiamosios atsakomybės amžius nustatomas pagal kiekvienos valstijos galiojančius įstatymus. Visgi daugiausia JAV valstijų nepilnamečiais laiko asmenis iki 17 metų, tuo tarpu yra kelios valstijos, kurių teisės aktuose nepilnamečio amžiaus riba sumažinta iki 14 metų. Tuo tarpu, Federalinis tyrimo biuras pagal šalies nepilnamečių nusikalstamumo statistiką visgi yra linkęs nepilnamečiais laikyti asmenis iki 18 metų amžiaus.<sup>32</sup> Dažniausiai amžiaus riba, nuo kurios gali atsakyti nepilnamečiai už padarytas nusikalstamas veikas, yra nuo 14 iki 16 metų. Kai kuriose kitose šalyse baudžiamoji vaikų atsakomybė taikoma gana anksti, pavyzdžiui, Airijoje ir Šveicarijoje – nuo 7 metų, o Jungtinėje Karalystėje – nuo 10 metų, Nyderlanduose – nuo 12 metų, Graikijoje – nuo 13 metų, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad laisvės atėmimo bausmė gali būti baudžiami tik vyresnio amžiaus nepilnamečiai<sup>33</sup>. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso<sup>34</sup> 13 straipsnis, reglamentuojantis amžių nuo kurio asmuo atsako pagal kodeksą, numato, kad pagal kodeksą atsako asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, o konkrečiais numatytais atvejais – keturiolika metų. Tuo tarpu kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose amžiaus riba gali būti žemesnė arba aukštesnė. Taigi pasitaiko

<sup>31</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 2, p. 36.

<sup>32</sup>Anna Drakšienė ir Drakšas Romualdas, *supra* note 6, p. 48.

<sup>33</sup>*Ibid.*

<sup>34</sup>Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, „Valstybės žinios 89-2741, 2000.

atvejų, kai formaliai padaryta nusikalstama veika yra kriminalizuota tiek prašančioje, tiek ir prašomoje valstybėse, tačiau vienoje valstybėje nepilnametis asmuo gali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn, o kitoje dėl nusikalstamos veikos sudėties skirtingumo, tokia galimybė nėra reglamentuota. Visgi realioje situacijoje, galima manyti, kad kaip ir laikantis sąlygos dėl abipusio veikos baudžiamumo, taip ir klausimas dėl amžiaus, turėtų būti sprendžiamas tokiu pat būdu, t.y., esant abipusiam veikos baudžiamumui, nustatytas amžius, kuriam suėjus, asmuo gali būti persekiojamas baudžiamąją tvarka už konkrečius nusikaltimus, turi būti vienodas. Tokią išvadą patvirtina ne tik abipusio veikos baudžiamumo sąlygos pritaikymas, bet ir lygybės bei teisingumo principai, o svarbiausia vaiko interesų apsaugos poreikis. Visgi, remiantis ankščiau išdėstytu, galima būtų pateikti pasiūlymą dėl ekstradicijos sąvokos papildymo, nurodant ne tik subjektus, kurių atžvilgiu galima vykdyti ekstradiciją, bet ir tokių subjektų amžių, kad ekstradicijos instituto reglamentavimas būtų konkretesnis.

Tuo tarpu, svarstant kitus ekstradicijos sąvokos pagrindinius elementus dėl ekstradicijos vykdytojos neabejotinai teigiama, kad ekstradiciją gali vykdyti tik valstybės, o perduoti prašomą išduoti asmenį gali ta valstybė, kurioje toks asmuo yra. Mokslininkas A. Čepas teigia, kad paprastai ekstradicija yra vykdoma tik dėl tų nusikaltimų, kurių atžvilgiu perduodančioji valstybė neturi materialinės jurisdikcijos, t.y., visumos teisių priimti sprendimus ir nustatyti normas, prievartos pagalba realizuojamus valstybės teritorijoje, kitaip tariant dėl veikų, už kurias prašomoji valstybė pati negali persekioti asmenų baudžiamąją tvarka ir bausti išduoti prašomo asmens. Tačiau teigiama, kad tai nėra būtinas perduodančiosios valstybės požymis.<sup>35</sup>

Priešingai nei asmenį perduodanti valstybė, prašančioji valstybė pasižymi kiek kitokiais požymiais. “Situacija, kad asmuo yra perduodančios valstybės vykdomosios valstybės ribose, reiškia, kad perimančioji valstybė vykdomosios jurisdikcijos to asmens atžvilgiu neturi /.../ būtent vykdomosios jurisdikcijos asmens atžvilgiu įgijimo ir yra siekiama prašant ekstradicijos /..../. Būtinu prašančiosios valstybės požymiu laikytina materialinė jurisdikcija nusikaltimui, dėl kurio prašoma ekstradicijos, valstybei turint teisę bausti nusikalimą padariusius asmenis”<sup>36</sup>.

Galiausiai ekstradicijos sąvokos elementas – perdavimas – reiškia santykį tarp prašomosios ir prašančiosios valstybių, kuris pasireiškia priverstiniu asmens išsiuntimu į tą valstybę, kurioje yra priimtas sprendimas apriboti tokio asmens laisvę siekiant įgyvendinti baudžiamosios atsakomybės realizavimo galimybes ar/ir įvykdyti apkaltinamąjį nuosprendį<sup>37</sup>.

Apibendrinant galima teigti, kad ekstradicijos sąvokos elementai, kurie yra būtini apibrėžiant ekstradicijos sąvoką, yra nekintami, nes naudojami visuose paminėtose sąvokose.

---

<sup>35</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 1, p. 30.

<sup>36</sup>*Ibid.*, p. 31.

<sup>37</sup>*Ibid.*, p. 40.

Visgi vertinant kiekvieną elementą atskirai daugiausiai neaiškumo kelia asmens, kurio atžvilgiu galima vykdyti ekstradiciją, amžiaus reikalavimas.

### 1.1.2 Fakultatyviniai ekstradicijos sampratos elementai

Teisės teorijoje yra skiriami tokie papildomi ekstradicijos sąvokos elementai:

1. Perdavimo tikslas; arba
2. Perimančiosios asmenį valstybės prašymas.<sup>38</sup>

Perimanti asmenį valstybė, pateikdama prašymą dėl ekstradicijos vykdymo konkretaus asmens atžvilgiu, siekia tam tikrų tikslų, dėl kurių yra vykdomas ekstradicijos procesas. Ekstradicijos vykdymu siekiama baudžiamųjų teisinių tikslų, siekiant pašalinti pavojų, kurį sukelia asmuo, būdamas prašomosios valstybės teritorijoje, tačiau ekstradicijos procesu taip pat siekiama ir sudaryti perduodamo asmens baudžiamosios atsakomybės realizavimo galimybes. Visgi, tokių tikslų realizavimas negalimas be ekstradicijos prašymo, nes būtent prašymas dėl ekstradicijos proceso vykdymo yra laikytinas ekstradicijos pagrindu ir būtinu ekstradicijos sąvokos elementu. Be to, vertinant prašymo vykdyti ekstradiciją reikšmę, pasakytina, kad juo prašančioji valstybė perduoda *jus puniendi*<sup>39</sup> prašomajai valstybei.<sup>40</sup>

Apibendrintai galima teigti, kad ekstradicijos tikslas ir prašymas vykdyti ekstradiciją yra neatskiriami elementai, nes prašymo vykdymas nesiekiant jo įgyvendinimo yra negalimas, todėl prašymas ir tikslas gali būti tapatinami<sup>41</sup>.

Turint omenyje apartus ekstradicijos proceso metu esančius asmens perdavimo tikslus ir jų turinį, kryptinga paanalizuoti ekstradicijos ir kitų ekstradicijai giminingų teisinių asmens perdavimo procesų tikslus. Siekiama išskirti ekstradicijos ir į ją panašių procesų tikslus, atsakyti į klausimą, ar visais asmenų perdavimo atvejais iš vienos valstybės į kitą yra siekiama tų pačių, fakultatyviu elementu laikomų, tikslų - baudžiamųjų teisinių tikslų, siekiant pašalinti pavojų, kurį sukelia asmuo, būdamas prašomosios valstybės teritorijoje bei siekiama sudaryti perduodamo asmens baudžiamosios atsakomybės realizavimo galimybes?

<sup>38</sup> Algimantas Čepas, *supra* note 1, p. 23.

<sup>39</sup> Teisę taikyti baudžiamąją teisinę prievartą išduodamo asmens atžvilgiu galima tapatinti su *jus puniendi* tokią teisę turi prašomoji valstybė, jie ekstradicijos prašoma dėl šios valstybės materialinės jurisdikcijos sferoje padarytų nusikalstamų veikų. Tačiau tokiais atvejais ekstradicija dažniausiai nėra vykdoma. O už materialinės jurisdikcijos ribų padarytų nusikalstamų veikų valstybė pati negali traktuoti kaip pakankamo pagrindo taikyti baudžiamąją teisinę prievartą tas veikas padariusių asmenų atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, jog nusikaltimas sukuri *jus puniendi* tik valstybei, kurios teisės normos numato baudžiamąją atsakomybę už jį, t.y. prašančiajai valstybei, o prašomoji valstybė tokios teisės pasisavinti negali. Tačiau tokiu atveju išryškėja prašymo vykdyti ekstradiciją reikšmė - juo prašančioji valstybė perleidžia prašomajai valstybei *jus puniendi*. *Ibid.*, p. 42. Tuomet prašomajai valstybei sukuria galimybę spręsti ką valstybei daryti su jai tenkančia *jus puniendi*, kokias pareigas nusikaltusiam asmeniui sukurti. Ilona Michailovič, Skirmantas Bikelis ir Algimantas Čepas, „Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje“ (Monografija, Lietuvos teisės institutas, 2014): 29, <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/Atkuriamasis-teisingumas-20014.pdf>.

<sup>40</sup> Algimantas Čepas, *op cit.*, 42-43.

<sup>41</sup> *Ibid.*

Taigi teisinės bendradarbiavimo formos, t.y., ekstradicijos, analizei pagilinti yra tikslinga atskirti ekstradiciją nuo kitų tarptautinio teisinio bendradarbiavimo formų, tokių kaip rendicija, deportacija ir perdavimo tarptautiniam baudžiamajam teismui.

Visų pirma, rendicija, pasak mokslininko M. Ch. Bassiouni, yra vieno federacijos subjekto vykdomosios valdžios aktas, kuriuo kitam federacijos subjektui yra perduodamas pastarajame kaltinamas nusikaltimo padarymu arba nuteistas už nusikaltimo padarymą asmuo<sup>42</sup>. Iš šio apibrėžimo matyti, kad rendicijos subjektais yra laikomos ne valstybės, o pavienės tos pačios valstybės struktūrinės dalys, kitaip dar vadinamos federacijomis. Pažymėtina, kad rendicija yra vykdoma tarp valstybinio suvereniteto neturinčių subjektų, vadinasi ją perduodančio subjekto suverenitetas nėra ribojamas, kitaip tariant rendicija yra vykdoma tarp tam pačiam suvereniui pavaldžių subjektų.<sup>43</sup> Taigi, ekstradicijos ir rendicijos esminis skiriamasis požymis yra skirtingi jas vykdančys subjektai, tačiau manytina, kad rendicija siekiama baudžiamųjų teisinių tikslų kaip ir ekstradicijos proceso atveju. Pažymėtina, jog Europos Sąjungoje pastebima tendencija ekstradiciją tarp valstybių – Sąjungos narių tapatinti su rendicija, visgi toks sutapatinimas kelia abejonių ir bent jau kol kas galima manyti, kad minėti santykiai turėtų būti grindžiami ekstradicijos, o ne rendicijos modeliu<sup>44</sup>.

Aktualesnis šiuo metu yra ekstradicijos perdavimo tarptautiniam baudžiamajam teismui atribojimas. Asmenų perdavimo kontekste dėl panašios terminologijos naudojimo ir bendro tikslo egzistavimo – bendradarbiauti tarptautiniu mastu, reikalinga paminėti asmenų perdavimą tarptautiniams baudžiamiesiems teismams. Lyginant su ekstradicija, pakankamai nauja tarptautinio bendradarbiavimo forma – asmenų perdavimas tarptautiniams baudžiamiesiems teismams, atribojamas pagal santykio šalis. Ekstradicijos santykio šalimis yra laikomos dvi lygiateisės, suverenios valstybės, kitaip tariant, prašymą, išduoti asmenį, pateikusi valstybė ir valstybė, svarstanti prašymą dėl asmens išdavimo. O tarptautinio teisinio bendradarbiavimo formos pavadinimas - asmenų perdavimas tarptautiniams baudžiamiesiems teismams - pats

---

<sup>42</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 1, p. 31.

<sup>43</sup>*Ibid.*, p. 31- 32.

<sup>44</sup>Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungoje pastebimos tendencijos ekstradiciją tarp valstybių – Sąjungos narių tapatinti su rendicija. Rendicijos leistinumą priklauso nuo ją vykdančių subjektų suvereniteto apsaugos poreikių. Tuo tarpu neigti Europos Sąjungos narių valstybinį suverenitetą ir kartu pripažinti Europos Sąjungos suverenitetą dar anksti, nors laikomasi nuostatos, jog valstybės prisijungdamos prie Europos Sąjungos perduoda dalį savo suverenių teisių. Atsisakymas vykdyti rendiciją remiantis perduodamo individo teisių apsaugos poreikiais ribojamas todėl, kad šiuo atveju pakankamu jo teisinės padėties perimančiajame federacijos subjekte garantu yra aukščiausiaji teisminė federacijos valdžia. Įprastai tokia garantija santykiuose tarp Europos Sąjungos valstybių pripažįstamas Europos žmogaus teisių teismas. Tačiau toks tapatinimas nepriimtinas. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtinti valstybių įsipareigojimai yra tarptautinio teisinio pobūdžio ir jų vykdymas nėra garantuojamas suverenios prievartos pagalba, sprendimo vykdymas priklauso tik nuo žmogaus teises pažeidusios valstybės geros valios. Sureikšminus šio teismo vaidmenį, tektų pripažinti, kad žmogaus teisių apsaugos poreikiais grindžiami atsisakymo vykdyti ekstradiciją pagrindai gali būti eliminuojami ir valstybių – Europos Sąjungos valstybių narių santykiuose su Sąjungai nepriklausančiomis Europos Tarybos valstybėmis. Todėl reikėtų daryti išvadą, jog santykiai tarp Europos Sąjungos narių bent jau kol kas turėtų būti grindžiami ekstradicijos, ne rendicijos modeliu. *Ibid.*

savaime suponuoja subjektą, kuriam asmenys yra perduodami – tarptautinius baudžiamuosius teismus.<sup>45</sup> Todėl subjektai yra pagrindas atriboti šias tarptautinės baudžiamosios teisinės pagalbos formas, nes egzistuoja skirtingi asmenų perimantys subjektai ir jų pobūdys. Ekstradicija laikytina horizontalaus bendradarbiavimo forma, o asmens perdavimas tarptautiniams baudžiamiesiems teismams – vertikaliu bendradarbiavimu. Taigi, valstybių ir jų įsteigtų tarptautinių institucijų santykiai laikytini ne koordinacijos, o subordinacijos santykiais.<sup>46</sup> Tarptautinių teismų praktikoje taip pat galima rasti atvejų, kai Europos žmogaus teisių teismas pasisakė dėl ekstradicijos ir asmens perdavimo Tarptautiniam baudžiamajam teismui. Teismas yra pripažinęs, kad asmens perdavimas Tarptautiniam baudžiamajam tribunolui buvusiai Jugoslavijai nėra tapatinamas su ekstradicija, tuo tarpu, Europos žmogaus teisių apsaugos komisija yra išreiškusi nuostatą, kad ekstradicijos analogu būtų laikyti asmens perdavimą užsienio valstybės karinėms pajėgoms, bet ne pačiai užsienio valstybei, jeigu taip buvo siekta užtikrinti asmens dalyvavimą teisiniame jo bylos nagrinėjime užsienio valstybėje<sup>47</sup>. Taip pat vartojamas terminas „perduoti baudžiamiesiems teismams“ suponuoja išvadą, kad šio perdavimo tikslas yra perduoti asmenį siekiant baudžiamosios atsakomybės realizavimo perduoto asmens atžvilgiu. Taigi darytina išvada, kad ekstradicija vykdoma tarp lygiateisių subjektų, t.y. tarp suverenių valstybių, o asmens perdavimo Tarptautiniam baudžiamajam teismui atveju, perdavimas vyksta supranacionalinei institucijai turint tikslą perduodamą asmenį nubausti.

Galiausiai, tikslinga aptarti deportacijos procesą, kadangi šis procesas beveik identiškas ekstradicijai, tačiau šie procesai nėra tapatūs. Deportacija yra administracinės prievartos priemonė, kurios pagalba administravimo įgaliojimus turintys pareigūnai siekia užkirsti kelią teisėtvarkos pažeidimams ir garantuoti visuomenės saugumą, tačiau priešingai nei ekstradicijos atveju, ne nubausti asmenis už jų padarytus teisės pažeidimus. Abu procesai atribojami dėl jų tikslų skirtumo, kadangi vykdant ekstradiciją siekiami tikslai laikytini baudžiamaisiais teisiniais, o deportacijos atveju, siekiama pašalinti pavojų, kurį sukelia deportuojamas asmuo būdamas toje valstybėje. Ir nors ekstradicija taip pat turi tokį tikslą, ekstradicijos apimtis yra platesnė, nes kartu su siekiu pašalinti pavojų yra sudaromos išduodamo asmens baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo galimybės.<sup>48</sup>

Apibendrintai, šios teisinės bendradarbiavimo formos skiriasi jas vykdančių subjektų ypatumais ir šiomis bendradarbiavimo formomis siekiamais tikslais. Vadinas vadovaujantis tuo, kas išdėstyta aukščiau, galima daryti išvadą, jog ne visais asmenų perdavimo atvejais iš vienos

---

<sup>45</sup>Justinas Žilinskas ir Algimantas Čepas, *supra* note 3, p. 42

<sup>46</sup>*Ibid.*

<sup>47</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 1, p.36.

<sup>48</sup>*Ibid.*, p.37 – 41.

valstybės į kitą yra siekiama tų pačių tikslų, kadangi ekstradicijos apimtis tikslo atžvilgiu yra platesnė.

## 2. TEISINIAI EKSTRADICIJOS PAGRINDAI

Tarptautinėje ir valstybių vidaus praktikoje yra nusistovėjusi taisyklė, jog nusikaltėlis yra perduodamas kitai valstybei tik tada, kai tokia galimybė numatyta valstybės įpareigojančioje dvišalėje arba daugiašalėje sutartyje. V. Vadapalo teigimu, tokiomis sutartimis gali būti teisinės pagalbos sutartis, ekstradicijos sutartis, sutartis, kuri įpareigoja valstybes kovoti su tam tikrais tarptautinio pobūdžio nusikaltimais. Todėl ekstradiciją numatančios sutartys skirstomos į tris rūšis: universalias tarptautines sutartis, kurios numato alternatyvią ekstradicijos vykdymo galimybę už atskirus tarptautinio pobūdžio nusikaltimus, antra, regionines, kurios numato ekstradicijos galimybę už tam tikrus tarptautinio pobūdžio nusikaltimus arba apskritai kriminalinius nusikaltimus (prie šios kategorijos sutarčių priskiriama ir jau minėta Europos konvencija dėl ekstradicijos) ir galiausiai dvišales arba riboto dalyvių skaičiaus teisinės pagalbos sutartys, kurios numato galimybę išduoti nusikaltėlius santykiuose tarp tokių sutarčių dalyvių, sutinkamai su šiose sutartyse numatytomis sąlygomis (turint omenyje Baltijos regiono valstybes, paminėtina 1993 m. Baltijos valstybių sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių).<sup>49</sup>

Tarptautinė teisė nenumato pareigos valstybėms išduoti asmenį. Tačiau Jungtinių Tautų Vyriausiojo nusikaltimų komisaro teigimu, ekstradicija yra formalus procesas, kai šalys viena kitai suteikia savitarpio pagalbą baudžiamosiose bylose, tarptautinių dvišalių ir daugiašalių sutarčių pagrindu arba *ad hoc* atvejais<sup>50</sup>. Atkreipiame dėmesį, jog šio mokslininko pateiktame apibrėžime nurodomi teisiniai ekstradicijos pagrindai – tarptautinės dvišalės ir daugiašalės sutartys bei *ad hoc* susitarimai. Tam kad ekstradicijos procesas būtų suprantamas tokia prasme, kokia buvo pristatyta aukščiau, nurodant teisinius ekstradicijos pagrindus, įtakos turėjo šio proceso evoliucija.

Ekstradicija bėgant laikui reikšmingai išsivystė teisinėje ir praktinėje plotmėje. Nuo XVIII a. požiūris į ekstradiciją pasikeitė tokia kryptimi – nuo proceso pripažinimo valstybių praktika ir išimtinai ne daugiau nei valdovo suverenios diskrecijos išraiška iki susiformavusios koncepcijos ir reglamentavimo teisės aktuose. Ekstradicija tapo reglamentuota teisės normomis, kurios, manytina, atspindi bendrą valstybių sutarimą dėl ekstradicijos proceso. Pažymėtina, kad teisės normos, reglamentuojančios ekstradiciją, reaguojant į inovatyvų ir padidėjusį nusikalstamumą, ir susirūpinimą saugumu dėl tarptautinio terorizmo paplitimo, nuo 1970 m., žymiai pasikeitė. Tokia istorinė plėtotė privedė prie tam tikrų sąlygų, ekstradicijos prašymui tenkinti, apribojimų, be to, tai turėjo įtakos supaprastintos ir pagreitinotos ekstradicijos procedūros priėmimui santykiuose tarp Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių.

<sup>49</sup>Vilentas Vadapalas, *supra* note 6, p. 360; 368-369.

<sup>50</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 19.

Omenyje turimas 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas<sup>51</sup> Nr. 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, kuriame numatyta, jog nepažeidžiant ekstradicijos procesą reglamentuojančių konvencijų nuostatų taikymo valstybių narių ir trečiųjų valstybių santykiams, šis pamatinis sprendimas nuo 2004 m. sausio 1 d. pakeičia šių konvencijų, taikomų valstybių narių tarpusavio santykiams ekstradicijos srityje, atitinkamas nuostatas.<sup>52</sup>

S. Kapferer analizuodamas ekstradicijos prigimtį teigia, kad teisinė pareiga išduoti asmenį prašančiai valstybei, egzistuoja vadovaujantis tik dvišalėmis arba daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis arba tuo atveju, jei išduoti asmenį prašoma valstybė yra tarptautinio dokumento, kuris numato pareigą išduoti asmenį, dalyvė. Tokia pareiga numatyta dėl specifinių nusikaltimų, tokių kaip genocidas ar apartheidas. Kiti tarptautiniai dokumentai numato pareigą išduoti asmenį arba patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn – jei perdavimo prašymas yra atmetamas, valstybė privalo asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn.<sup>53</sup> Tokia situacija yra žinoma kaip principas *aut debere aut judicare*, kuris taip pat išplaukia iš daugelio tarptautinių susitarimų dėl antiterorizmo ir konvencijų dėl kitokio tipo transnacionalinio nusikalstamumo, ir kuris išsamiau bus aptariamas kitame poskyryje. Tačiau kyla klausimas, kas lemia ekstradicijos proceso taikymą, nesant tarptautinių įsipareigojimų? Ar yra pareiga perduoti asmenį prašančiajai valstybei?

Iš dalies atsakymą pateikia Bilot-J. B. Moore'as teigdamas, kad prašančioji valstybė pateikia prašomajai valstybei reikalavimą perduoti atitinkamą asmenį, nes, pasirašydama sutartį, ji įsipareigojo teikti šią pagalbą<sup>54</sup>. Tuo tarpu, A. Nevera pritardamas išsakytai nuomonei laikosi pozicijos, jog „yra žinoma, kad tarpvalstybiniai santykiai paremti tik gera valia. Kalbėti apie pareigą galima tik tuomet, kai pati valstybė įsipareigoja ją vykdyti. Ekstradicija taip pat yra tarpvalstybinių teisinių santykių forma, todėl kalbėti apie pareigos buvimą – neleistina. Prašomosios valstybės suvereniteto gerbimas yra būtinas tarptautinių santykių elementas. Tai reiškia, kad reikalavimo teisė, taikant ekstradiciją, turi būti pamiršta“<sup>55</sup>. Tuomet, kai valstybės tarpvalstybine ar tarptautine sutartimi lyg ir įsipareigoja perduoti prašomą asmenį, galima aptikti nemažai išlygų, kai ši pareiga išnyksta. Todėl reikia pripažinti, kad asmens išdavimas yra tik vienos valstybės geros valios ir mandagumo, rodomo kitai valstybei, išraiška. Bet kokie bandymai pabrėžti pareigos buvimą yra negalimi. Prievarta valstybės atžvilgiu išduoti prašomą asmenį, jei ji to nenori daryti – negalima. Žinoma, valstybės pozicija susilauktų deramo atsako: nepatenkinta valstybė, pateikus tokį pat prašymą, atsakytų tuo pačiu. Tai dar kartą patvirtina, kad ekstradicija

<sup>51</sup> „Tarybos pamatinis sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos,“ *Valstybės žinios* 1, 2004.

<sup>52</sup> Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 19.

<sup>53</sup> *Ibid.*, p. 23-24.

<sup>54</sup> *Ibid.*

<sup>55</sup> Andrius Nevera, *supra* note 4, p. 7.

yra tik valstybių geranoriškumu ir pagarba paremtas procesas.<sup>56</sup> Nesant sutarties dėl ekstradicijos, asmenų perdavimo galimybė visad priklauso nuo tokių principų kaip pagarba, gera valia ir abipusė nauda<sup>57</sup>.

Be jau aptartos pozicijos, pastebima, kad klausimas ar tarptautinė teisė nustato pareigą valstybėms perduoti asmenis laikoma labai kontraversiška problema, susilaukusia įvairios argumentacijos. Tarptautinės teisės tėvu laikomas mokslininkas neprieštaravo ekstradicijos praktikos efektyvumui, bet nesutarė dėl to, ar teisinė, ar tikrai moralinė pareiga perduoti nusikaltėlius egzistavo<sup>58</sup>. Tačiau reikia pripažinti, kad nėra jokio pateisinimo asmens sulaikymui, remiantis vienos valstybės, kurioje siekiama asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimo padarymą toje valstybėje, prašymu, būti perduotam kitai valstybei nesant aiškiai išreikšto susitarimo tarp valstybių. Tai nereiškia, kad valstybė negali pateikti prašymo dėl asmens perdavimo, kadangi nusikaltėlių ar kaltinamų nusikaltimo padarymu asmenų perdavimas egzistuoja kaip valstybių pagarbos išraiška. Reikia pripažinti, kad pareiga perduoti, nėra kilusi sutarties pagrindu. Teisinga manyti, kad ekstradicija yra sureguliuota sutartimis konkrečiose valstybėse, bet pagrindu laikoma valstybių pagarba vykdyti ekstradiciją.<sup>59</sup>

Mokslininkas M. Ch. Bassiouni pažengė dar toli, teigdamas, kad pareiga perduoti asmenį kyla iš *jus cogens* normos<sup>60</sup>. Tačiau pažymėtina, kad tai nėra daugumos palaikoma ir pripažįstama nuomonė. Mokslinėje doktrinoje laikomasi pozicijos, jog pareiga vykdyti ekstradiciją kyla iš sutarties ir kad valstybėms nekyla joks įsipareigojimas perduoti asmenis kitai valstybei nesant įpareigojančio susitarimo. Tvirtinama, kad kai kuriems tarptautiniams nusikaltimams taikomos *jus cogens* normų pobūdis automatiškai nesukuria tarptautinės paprotinės teisės pagrindu kylančios pareigos valstybėms asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba juos perduoti.<sup>61</sup>

Konstatuoti tarptautinės paprotinės teisės normos atsiradimą reikalinga, kad teisės norma atitiktų tarptautinio papročio kriterijus. Kaip buvo konstatuota Tarptautinio Teisingumo Teismo *Kontinentinio šelfo byloje* tarptautinės paprotinės teisės normos atsiradimas priklauso nuo

<sup>56</sup>Vesna Stefanovska, *supra* note 11, p. 46.

<sup>57</sup>*Ibid*, p. 42.

<sup>58</sup>*Ibid.*

<sup>59</sup>Bedi, Satya Deva, *supra* note 11, p. 15.

<sup>60</sup>Cherif Bassiouni, “Universal Jurisdiction for International Crimes: Historical Perspectives and Contemporary Practice,” *Virginia Journal of International Law* 43, (2001): 81, <http://www.iranhrdc.org/english/human-rights-documents/legal-articles/3220-m-cherif-bassiouni-universal-jurisdiction-for-international-crimes-historical-perspectives-and-contemporary-practice.html>.

<sup>61</sup> “International law commission: the obligation to extradite or prosecute *aut dedere aut judicare*,” Amnesty international, žiūrėta 2017 m. kovo 27 d., [https://www.google.lt/search?q=Extradition%3A+Evaluating+the+development%2C+uses+and+overall+effectiveness+of+the+system.&oq=Extradition%3A+Evaluating+the+development%2C+uses+and+overall+effectiveness+of+the+system.&aqs=chrome..69i57j69i58j295j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8#q=amnesty+international+The+Obligation+to+Extradite+or+Prosecute&\\*](https://www.google.lt/search?q=Extradition%3A+Evaluating+the+development%2C+uses+and+overall+effectiveness+of+the+system.&oq=Extradition%3A+Evaluating+the+development%2C+uses+and+overall+effectiveness+of+the+system.&aqs=chrome..69i57j69i58j295j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8#q=amnesty+international+The+Obligation+to+Extradite+or+Prosecute&*).

valstybių *opinio juris* ir valstybių praktikos.<sup>62</sup> Visgi šiuo atveju tokia pareiga gali susidaryti bėgant laikui, tačiau daba matoma, kad kol kas tokia pareiga kyla tik sutartiniu pagrindu.

Taigi ekstradicija nėra numatyta kaip absoliuti pareiga. Tačiau ekstradicijos reglamentavimas suteikia garantijų, kad valstybės vykdys sutartimi priisimtus įsipareigojimus, o nesant aptartų teisinių pagrindų, kurių pagrindu valstybėms kyla pareiga perduoti asmenį, susiduriama su valstybės diskrecijos teise patenkinti ar atmesti prašymą perduoti prašomą asmenį. Pagarba ir valstybių malonė gali būti laikoma vieninteliu pagrindu asmenų perdavimui nesant įsipareigojimo dėl ekstradicijos, kylančios sutarties pagrindu. Taip pat, ekstradicija kai kurių mokslininkų yra vadinama netobula pareiga, tokią poziciją argumentuojant tuo, jog nesant tarptautinės sutarties tarp valstybių, prašymo dėl ekstradicijos vykdymo patenkinimas/atmetimas priklauso tik nuo valstybės geros valios.<sup>63</sup> Valstybių bendradarbiavimas patremtas savanaudišku interesu, ir faktas, kad nesant sutarties, nėra pareigos asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba perduoti kitai valstybei, todėl egzistuojanti situacija sudaro barjerą nusikalstamumo slopinimui.

Taip pat akivaizdu, kad tradicinė tarptautinė teisė suteikia kiekvienai valstybei laisvę įgyvendinti absoliučią ir išskirtinę administracinę ir jurisdikcinę galią neatsižvelgiant į kitų valstybių valią. Šis teisinis postulatas yra tvirtai įsišaknijęs vienoje iš seniausių koncepcijų valstybių teisėje, būtent suvereniteto koncepcija, kuri suteikia tokią teisę valstybėms, nesant jokios kitos vadovaujančio valdžios, turinčios neribotą veiksmų laisvę tiek vidaus, tiek užsienio reikaluose.<sup>64</sup> Tai valstybės nepriklausomumas tvarkant vidaus reikalus, kai valstybei suteikiama teisė įgyvendinti absoliučią valdžią visų asmenų ir valstybės reikalų atžvilgiu esančių jos teritorijos ribose. Panašiai ir išorės nepriklausomumas, kuris valstybei suteikia absoliučią laisvę veiksmų, už jos teritorijos ribų vykdyti tarptautinius reikalus vadovaujantis valstybės diskrecijos teise.<sup>65</sup> Visgi nepriklausomumas nesuteikia neapibrėžtą laisvę valstybėms daryti viską be jokių apribojimų. Faktas, kad valstybė yra tarptautinės bendruomenės dalyvė, apriboja jos laisvę kitų valstybių atžvilgiu. Suverenumas yra teritorinė koncepcija, kur neturi pritaikomumo už valstybės teritorijos ribų. Dar daugiau, valstybei suteikiama teisė apriboti savo nepriklausomumą prisijungiant prie tarptautinės sutarties ar sudarant tarptautinį susitarimą su kita suverenia valstybe ar tarptautinėmis organizacijomis.<sup>66</sup>

---

<sup>62</sup> Raphael Steenberghe, "The Obligation to Extradite or Prosecute, Clarifying its Nature," *Journal of International Criminal Justice* 9(2011): 1092,

[https://www.researchgate.net/publication/256038563\\_The\\_Obligation\\_to\\_Extradite\\_or\\_Prosecute\\_Clarifying\\_Its\\_Nature](https://www.researchgate.net/publication/256038563_The_Obligation_to_Extradite_or_Prosecute_Clarifying_Its_Nature). North Sea Continental Shelf Cases, Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands, 1969 I.C.J. 3.

<sup>63</sup> Ivan Anthony Shearer, *Extradition in international law* (University of Manchester: 1971), 32.

<sup>64</sup> Cherif Basiouni, *International extradition: United States law and practice* (Oxford: 2007), 976-979

<sup>65</sup> *Ibid.*

<sup>66</sup> *Ibid.*, p. 980.

Turint omenyje tai, kad derybos dėl dvišalių, regioninių ir daugiašalių tarptautinių sutarčių reikalauja daug laiko išteklių panaudojimo bei svarstant tai, jog praktiškai neįmanoma kiekvienai valstybei bent vienu iš minėtų ekstradicijos pagrindų reguliuoti santykius dėl ekstradicijos su visomis pasaulio valstybėmis. Dėl paminėtų priežasčių valstybės vis labiau svarsto ir priima alternatyvų metodą – ekstradicijos galimybę nesant tarptautinės sutarties.<sup>67</sup>

Dažniausiai tokiu atveju ekstradicijos teisiniu pagrindu yra konkrečios valstybės vidaus įstatymai. Yra valstybių, tokių kaip Japonijos pavyzdys, kai ši valstybė priėmė beveik išskirtiniu laikomą ekstradicijos proceso įgyvendinimo būdą, pasak kurio, asmens perdavimas vyksta nesant tarp valstybių tarptautinės sutarties dėl ekstradicijos. Todėl vykdant asmenų perdavimą vadovaujamas nacionalinės teisės aktais, kurie iš esmės taiko abipusiškumo sąlygą. Kitose šalyse pastebimas sudėtinis variantas. Pavyzdžiui, Kanadoje ekstradicija sutartis, paprastai laikoma išankstinė sąlyga siekiant ekstradicijos, Įstatymas dėl ekstradicijos leidžia vykdyti asmens perdavimo procesą, nesant sutarties, kai prašančioji valstybė buvo paskirta pagal jos teisės aktus iki tariamo nusikaltimo, dėl kurio prašoma ekstradicijos, padarymo. Papildomai, Kanada visuomet, remiantis Įstatymu dėl nusikaltimų įvykdytų pabėgėlių, perduodavo asmenis Britanijos tautų sandraugos valstybėms, kurios pripažįsta Karalienę kaip valstybės vadovę be būtinumo priimti sutartį.<sup>68</sup>

Nors ekstradicijos teisiniai pagrindai kai kuriose valstybėse skiriasi, ekstradicijos turinys nepasikeitęs. Kaip vieną iš esminių priežasčių palaikyti minėtą ekstradicijos įgyvendinimo būdą be sutarties, galima įvardinti tai, kad šis būdas apskritai praplečia ekstradicijos teisinių pagrindų sąrašą, valstybėms suteikiama galimybė reaguoti į konkrečias situacijas, kurios gali kilti, turint omenyje situacijas, kai ekstradicija laikytina būtinu procesu. Atkreiptinas dėmesys, jog Jungtinių Tautų ekspertų darbo grupė, kuri svarstė kai kurias problemas dėl ekstradicijos, rekomendavo, jog valstybės apsvarstytų ekstradicijos režimo, kuris leistų alternatyvų teisinį pagrindą ekstradicijai, priėmimą, siekiant maksimalaus lankstumo.<sup>69</sup>

## 2.1. Tarptautinės dvišalės sutartys

Tarptautinės dvišalės sutartys yra laikomos vienu iš ekstradicijos pagrindų. Tokių sutarčių, įskaitant ir tarptautines sutartis, augimas pastebimas nuo XIX a. pradžios. Po II Pasaulinio karo (toliau – II PK) tarptautinių dvišalių sutarčių dėl ekstradicijos augimas buvo nepalyginamai išaugęs. Tuo metu vien JAV turėjo daugiau nei 150 dvišalių sutarčių dėl ekstradicijos.<sup>70</sup> Valstybės

---

<sup>67</sup>Cherif Bassiouni, *supra* note 64, p. 980.

<sup>68</sup>*Ibid.*

<sup>69</sup>Stevan David Brown, *Combating international crime: the longer arm of the law* (London and New York: Routledge-Cavendish, 2008), 126.

<sup>70</sup>Cherif Bassiouni, *op. cit.*, p. 42.

reguliuodamos tam tikrus santykius prisiima įsipareigojimus tarptautinių sutarčių pagrindu. Ne išimtis ir santykiai tarp valstybių dėl ekstradicijos. Kaip minėta, ekstradicijos teisiniu pagrindu galima laikyti dvišales ir daugiašales tarptautines sutartis bei *ad hoc* susitarimus. Susitarimai, nustatantys abipusę valstybių pareigą perduoti asmenį iš vienos valstybės kitai, įprastai buvo laikomas teisės aktu, kuris reglamentuoja santykius dėl ekstradicijos tarp susitarimo dalyvių. Šis pagrindas egzistuoja lyg šiol. Pažymėtina, jog, kai kurių valstybių nacionalinės teisės aktuose nustatytas reikalavimas dėl sutarties egzistavimo, kadangi ji laikoma preliminarine sąlyga nusikaltėlio perdavimo leidimui gauti. Ilgą laiką tokia praktika vyravo bendrosios teisės tradicijų valstybėse ir vis dar taikoma Jungtinėse Amerikos Valstijose, bei kontinentinės teisės valstybėse – Brazilijoje, Nyderlanduose ir Slovėnijoje.<sup>71</sup>

Kadangi gana neigiamai ir priešišškai vertinamas pagrindimas dėl tarptautinės paprotinės teisės, visų pirma, ekstradicijos teisiniai santykiai buvo pradėti reglamentuoti tarptautinėmis dvišalėmis sutartimis. Pažymėtina, kad tokios sutartys turi būti suderintos su sutarties šalių nacionaliniais teisės aktais.

## 2.2 Tarptautinės daugiašalės sutartys

Tuo tarpu, tarptautinės daugiašalės sutartys ir kiti tarptautiniai dokumentai, kuriuose numatyta ekstradicijos galimybė, nustato savitarpio pareigą valstybėms perduoti asmenį, vadovaujantis sąlygomis, įtvirtintomis atitinkamuose dokumentuose.

1990 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė pavyzdinę sutartį dėl ekstradicijos. Ši sutartis kartu su pavyzdine sutartimi dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose buvo ketinama naudoti kaip teisinis pagrindas tarptautiniam bendradarbiavimui prieš organizuotą nusikalstamumą ir terorizmą. Pavyzdinės sutartys neįgavo privalomo pobūdžio, todėl vis dar nėra universalios konvencijos dėl ekstradicijos.<sup>72</sup>

Valstybėms suderinti nuostatas dėl ekstradicijos lengviau sekėsi regioniniame ir subregioniniame lygmenyje. Tačiau dėl integruotumo Europai pavyko pasiekti susitarimą dėl tokių nuostatų kaip galimybės padaryti išlygą regioniniuose susitarimuose. Palyginti daug teisės aktų buvo priimta šiame regione. Reikšmingiausia, žinoma, yra laikoma jau minėta 1957 m. Europos konvencija dėl ekstradicijos ir 1975 m. I - asis<sup>73</sup> ir 1978 m. II – asis papildomas protokolais<sup>74</sup>. Be to, reikšminga ir 1995 m. Konvencija<sup>75</sup> dėl supaprastintos ekstradicijos procedūros tarp ES valstybių narių. Jau minėta, kad nuo 2004 m. ekstradicijos procesas, nustatytas

---

<sup>71</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 6.

<sup>72</sup>*Ibid.*

<sup>73</sup>„Europos konvencijos dėl ekstradicijos pirmasis papildomas protokolai“, *Valstybės žinios* 34-819, 1975 (1995).

<sup>74</sup>„Europos konvencijos dėl ekstradicijos antrasis papildomas protokolai“, *Valstybės žinios* 36-1188, 1978 (1995).

<sup>75</sup>„Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių“, *Valstybės žinios* 112-4177, (2004).

pagal minėtus tarptautinius teisės aktus, pakeistas nauja sistema – pripažintų ir privalomų vykdyti Europos arešto orderiu kaip tai numatė 2002 m. birželio 13 d. Europos komisijos sprendimas. Vadinasi, teisinė bazė, reguliuojanti ekstradicijos procesą supaprastėjo regioniniame lygmenyje. Atkreiptinas dėmesys, kad pakeisti teisės aktai ir toliau galios santykiuose tarp ES valstybių narių ir trečiųjų šalių.

Be to, anot, S. Kapferer, teisinis ekstradicijos pagrindas randamas tarptautinėje teisėje ir nagrinėjant karo nusikaltimų bei nusikaltimų prieš žmogiškumą atvejus (terorizmas ir kiti transnacionaliniai nusikaltimai). Kai kurios tarptautinės konvencijos, susijusios su tokių nusikaltimų prevencija ir baudžiamumu, konvencijos dalyvėms numato pareigą perduoti asmenį. Tuo tarpu, kitos įgalina vykdyti ekstradiciją, o ne nustato pareigą<sup>76</sup>.

Tais atvejais, kai kalbama apie pareigą perduoti asmenį įtvirtinančius tarptautinius teisės dokumentus, susiduriama su aptartų dokumentų kolizijos atveju. Svarbu išsiaiškinti minėtų dokumentų hierarchiją, kadangi nuo to priklauso, kokia teisė bus taikytina. Bendra taisyklė – tarptautinės sutartys turi vienodą galią tarp valstybių dalyvių.

Daugumoje konvencijų dėl ekstradicijos yra nuostatų, kurios nustato konvencijos santykį su kitomis konvencijomis arba dvišalėmis sutartimis. Minėtos Europos konvencijos dėl ekstradicijos 28 str. numato, kad konvencija tose šalyse, kuriose yra taikoma, pakeičia visas kitas dvišales sutartis ar konvencijas ir nustato ekstradicijos taikymą tarp bet kurių dviejų šalių. Be to, konvenciją pasirašiusios šalys gali sudaryti dvišales ar daugiašales sutartis tik tam, kad papildytų šios konvencijos sąlygas ar palengvintų joje išdėstytų principų taikymą. 1969 m. Vienos konvencijos<sup>77</sup> dėl tarptautinių sutarčių 30 straipsnis numato vėliau tuo pačiu klausimu tarp tų pačių šalių sudarytų sutarčių taikymo taisyklės, kai viršenybės klausimai nėra nustatyti tarptautinėse sutartyse. Trumpai tariant, vėlesnės sutarties nuostatos bus viršesnės nei ankstesnės sutarties nuostatos, ir labiau specifinės nuostatos - viršesnės nei bendro pobūdžio nuostatos.

Pažymėtina, kad tarptautinė bendruomenė siekdama efektyviausio tarptautinio teisinio valstybių bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose atlieka statistinius tyrimus, rinkdama informaciją apie valstybių gautų ir siunčiamų prašymų dėl ekstradicijos ir kitokio pobūdžio bendradarbiavimo tarp valstybių formų remiantis tam tikro pobūdžio daugiašalėmis sutartimis.

2000 m. lapkričio 11 d. Jungtinių Tautų konvencijos prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą<sup>78</sup> valstybės dalyvės, 2010 m. Spalio 18-22 dienomis, Vienoje vykusios minėtos Konvencijos dalyvių narių konferencijos<sup>79</sup> šeštojoje sesijoje sprendime 3/2, paprašė sekretoriato

<sup>76</sup> Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 6.

<sup>77</sup> Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių, „*Valstybės žinios* 13-480, 2002.

<sup>78</sup> Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, „*Valstybės žinios* 51- 1933, 2002.

<sup>79</sup> United Nations Office on drugs and crime „*World drug report*“, (New York, 2010).

[https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR\\_2010/World\\_Drug\\_Report\\_2010\\_lo-res.pdf](https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf).

sudaryti pavyzdinį ekstradicijos įvykdymo katalogą dėl tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, įskaitant ekstradicijos procesą, remiantis Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, siekiant paskatinti valstybes pagerinti prisijungiant prie Konvencijos priimtus įsipareigojimus. Konferencija taip pat paragino valstybes dalyves pateiktu Sekretoriatui duomenis apie konvencijos nuostatų ir jos protokolai įgyvendinimą, ekstradicijos ar kitokio pobūdžio tarptautinio teisinio bendradarbiavimo atvejais. Manytina, jog didžiausią dėmesį turėtų atkreipti į Lietuvos Respublikos ir kitų kaimyninių Baltijos šalių pateiktą statistiką dėl tarptautinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose. 2006 m. ir 2008 m. Lietuva pateikė prašymą dėl ekstradicijos Kuveito valstybei. Prašymas pateiktas dėl Lietuvos Respublikos piliečio kaltinamo dalyvavimu organizuoto nusikalstamumo grupėje, viešosios tvarkos pažeidimo ir nepilnamečio asmens įtraukimą į nusikalstamos veikos vykdymą. Pagrindas prašymo pateikimui šiuo atveju buvo Konvencija prieš organizuotą nusikalstamumą. Tačiau pažymėtina, jog Kuveitas atmetė Lietuvos Respublikos pateiktą prašymą dėl ekstradicijos, kadangi, Kuveito valstybė nepripažįsta Konvencijos prieš organizuotą nusikalstamumą kaip pagrindo ekstradicijos proceso vykdymui. Todėl Lietuvos Respublika informavo Sekretoriatą, jog minėta Konvencija nebuvo remtasi kaip pagrindu asmens perdavimo prašymui pateikti. 2009 m. Generalinis prokuroras teikdamas prašymą dėl pagalbos baudžiamosiose bylose Nigerijos valstybei vadovavosi Konvencijos prieš organizuotą nusikalstamumą ir šios Konvencijos papildomo protokolo nuostatomis, tačiau atsakymas iš Nigerijos valstybės nebuvo gautas.<sup>80</sup>

Vertinant kaimyninės valstybės Estijos statistinius duomenis<sup>81</sup>, Sekretoriatas buvo informuotas, 2009 m. ir 2010 m. Estija sulaukė trijų prašymų iš Jungtinių Amerikos Valstijų dėl trejų asmenų, kaltinamų dalyvavusių organizuoto nusikalstamumo organizacijoje, kurios nariai įvykdė apgavystę pasinaudodami kompiuterinėmis programomis. Prašymai pateikti vadovaujantis Konvencijos prieš organizuotą nusikalstamumą 16 straipsniu bei 2006 m. sudarytą sutartį dėl ekstradicijos tarp Estijos ir JAV ir Europos Komisijos Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų<sup>82</sup>. Asmenys buvo perduoti JAV, o jų baudžiamosios bylos nagrinėjamos JAV teismuose. Turint omenyje Latvijos Respubliką, ši valstybė pranešė, jog ji nei pateikė, nei sulaukė prašymų dėl tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose vadovaujantis ankščiau minėta Konvencija. Atkreiptinas dėmesys, jog Latvija informavo Sekretoriatą, jog dauguma Konvencijos prieš organizuotą nusikalstamumą nuostatų buvo inkorporuota Latvijos nacionalinės teisės aktuose.

---

<sup>80</sup> United Nations Office on drugs and crime „World drug report“, (New York, 2010).  
[https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR\\_2010/World\\_Drug\\_Report\\_2010\\_lo-res.pdf](https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2010/World_Drug_Report_2010_lo-res.pdf).

<sup>81</sup> *Ibid.*

<sup>82</sup> „Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų,“ *Valstybės žinios* 36-1188, 2002 (2004)

Apibendrinant statistinius duomenis, manytina, kad nurodytos konvencijos pagrindu pateikiama ir gaunama pakankamai nedaug prašymų dėl tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose tarp valstybių konvencijos dalyvių. Tačiau atkreipiant dėmesį į tai, kad Konvencija prieš organizuotą nusikalstamumą yra pakankamai specializuota tarptautinė daugiašalė sutartis, toks prašymų skaičius laikytinas atitinkančiu praktinę nusikalstamumo pusę, kadangi dauguma valstybių santykius dėl ekstradicijos sureguliuoti tarptautinėmis dvišalėmis sutartimis, kurios atitinkamu atveju ir laikytinos ekstradicijos vykdymo pagrindu.

### **2.3 *Ad hoc* susitarimai kaip ekstradicijos vykdymo teisiniai pagrindai**

Kai kurios valstybės numato galimybę valstybėms sudaryti *ad hoc* susitarimus. Tai yra atvejai, kai prašomoji valstybė gali svarstyti prašomosios valstybės pateiktą prašymą dėl ekstradicijos vykdymo net ir nesant formalaus susitarimo tarp tokių valstybių dėl ekstradicijos. Tokie atvejai tarptautinės teisės teorijoje žinomi kaip *ad hoc* susitarimai, kurių pagrindu ekstradicija galima tik tuo atveju, jeigu tokia galimybė numatyta prašomosios valstybės nacionalinės teisės aktuose. Tokių valstybių nacionalinės teisės aktai reglamentuoja ekstradicijos procesą ir numato ekstradicijos sistemą, savarankiškas sąlygas ekstradicijos vykdymui, išimtis ir perdavimo proceso procedūrą. Net, jei prašymas pateiktas nesant dvišalės ar daugiašalės sutarties dėl ekstradicijos, ekstradicija turi būti vykdoma vadovaujantis prašomosios valstybės nacionalinės teisės aktuose numatytais nuostatomis. Taigi kai kurios valstybės perduoda asmenis vadovaujantis specialiu būdu – apsieičiant prašymais tarp teisminių valstybės institucijų. Tokia modifikacija priklauso valstybės konstitucinių ir įstatyminių nuostatų dėl ta tikro, šiuo atveju ekstradicijos, proceso ir paplitusios praktikos.<sup>83</sup> Tokio atvejo, kai egzistuoja *ad hoc* susitarimų galimybė dėl ekstradicijos, pavydžiu galima laikyti Didžiosios Britanijos 2003 m. priimtą Įstatymą dėl ekstradicijos<sup>84</sup>. Šis teisės aktas įgalina sudaryti *ad hoc* susitarimus dėl konkretaus asmens ir konkrečiu atveju su prašančia valstybe, nors su šia valstybe nėra jokio formalaus dvišalio ar daugiašalio susitarimo dėl ekstradicijos proceso vykdymo. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad minėto Įstatymo nuostata praktikoje retai taikoma.

Baigiant nagrinėti teisinius ekstradicijos pagrindus tikslinga plačiau aptarti jau analizuotą valstybių pareigą esant tarptautiniai sutarčiai perduoti asmenį ir jos alternatyvą – galimybę patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn.

<sup>83</sup>Cherif Bassiouni, *supra* note 64, p. 43.

<sup>84</sup>“Didžiosios Britanijos Įstatymas dėl ekstradicijos,” žiūrėta 2017 m. kovo 26 d.

[https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/117676/extradition-act-2003.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/117676/extradition-act-2003.pdf).

## 2.4 Tarptautinėse sutartyse įtvirtintos pareigos perduoti asmenį prigimtis ir reglamentavimas

Visų pirma, atkreipiame dėmesį į Tarptautinės teisės komisijos pastebėjimus dėl valstybių tarptautinio bendradarbiavimo. Komisija pažymi, kad valstybės išreiškė norą bendradarbiauti tarpusavyje ir su kompetentingais tarptautiniais tribunolais, kovoja su nebaudžiamumu dėl tokių specifinių nusikaltimų, kurie kelia visos tarptautinės bendruomenės susirūpinimą<sup>85</sup>.

2012 m. rugsėjo 24 d. Generalinėje Asamblėjoje vykusioje Aukščiausiųjų valstybės vadovų susitikimui ir jos metu priimtoje deklaracijoje, valstybių vadovai, vyriausybės ir delegacijų atstovai, įsipareigojo netoleruoti nebaudžiamumo dėl tokių nusikaltimų kaip genocidas, karo nusikaltimai, nusikaltimai žmogiškumui. Pasisakyta ir dėl tarptautinės humanitarinės teisės, tarptautinės žmogaus teisės pažeidimų. Buvo įsipareigota tokius nusikaltimus tinkamai sankcionuoti ir tirti, įskaitant nusikaltimus įvykdžiusių asmenų patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, remiantis nacionaliniais valstybių mechanizmais, o jei įmanoma, regioninių ir tarptautinių mechanizmų pagalba, kai tam neprieštarauja tarptautinė teisė.<sup>86</sup>

Pareiga bendradarbiauti, siekiant kovoti prieš nebaudžiamumą, yra numatyta daugelyje tarptautinių konvencijų per juose esančią nuostatą – pareiga patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba bausti. Minėta pareiga turi ypatingą svarbą, todėl ji buvo įtraukta į daugelį konvencijų dėl tarptautinio terorizmo, sudarytų nuo 1970 metų. Jau nuo Hugo Grocijaus laikų (1625 m.) buvo pripažintas pareigos perduoti arba patraukti baudžiamojon atsakomybėn vaidmuo palaikant tarptautinį teisinį bendradarbiavimą. Mokslininkas pateikė postulatą *aut debere aut judicare* (arba perduoti arba patraukti baudžiamojon atsakomybėn): kai pateiktas prašymas dėl asmens perdavimo, valstybė turi dvi galimybes, pirma, pati patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, antra – perduoti asmenį kitos valstybės, prašančios išduoti asmenį, diskrecijai.<sup>87</sup> Taigi tarptautinėje teisėje yra daug tarptautinių sutarčių, kurios numato pareigą valstybėms perduoti arba patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį, rastą tos valstybės teritorijoje ir įtariamą konkretaus nusikaltimo padarymu. Tokių sutarčių tikslas yra sumažinti tokių nusikaltimų augimą ir tokio pobūdžio nusikalstamumą.<sup>88</sup>

Minėta, kad pareiga išvengti nebaudžiamumo dėl tam tikro tipo nusikaltimų yra tarptautiniu bendradarbiavimu siekiamas tikslas. Žymiausias pavyzdys, kaip jau minėta, yra ilgai trukęs Belgijos mėginimas įtikinti Senegalą patraukti baudžiamojon atsakomybėn Hissine Habre dėl

<sup>85</sup> United Nations, *supra* note 7, p. 2.

<sup>86</sup> *Ibid.*

<sup>87</sup> *Ibid.*

<sup>88</sup> *Ibid.*

kankinimo, kuris buvo įvykdytas tada, kai jis ėjo Chado prezidento pareigas<sup>89</sup>. Be to, Belgija buvo pateikusi prašymą dėl ekstradicijos, siekdama pati patraukti buvusį prezidentą baudžiamojon atsakomybėn<sup>90</sup>. Tarptautinis Teisingumo Teismas analizavo pareigos perduoti asmenį arba patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn, įtvirtintos Jungtinių Tautų Konvencijoje prieš kankinimą, apimtį, kuri bus aptarta vėliau.

Egzistuoja virš 60 daugiašalių sutarčių, kurios įtvirtina kaip alternatyvius pasirinkimus: asmenų perdavimą arba patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, tikslu įvykdyti teisingumą įtariamų asmenų atžvilgiu. Kiek tai susiję su pagrindiniais nusikaltimais *aut dedere aut judicare* principas susijęs tik su tais karo nusikaltimais, kurie yra laikomi šiurkščiais Ženevos konvencijos ir jos Papildomo protokolo I draudžiamais nusikaltimais.<sup>91</sup>

Bendras visų sutarčių bruožas yra tas, kad jos išreiškia pareigą perduoti asmenį arba patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn, t.y. jos numato valstybėms pareigą užtikrinti asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo galimybes arba juos perduodant tai valstybei, kuri jų atžvilgiu įgyvendins jiems baudžiamąją atsakomybę arba įgalinant tos pačios valstybės teisminę vadžią įgyvendinti baudžiamąją atsakomybę tų asmenų atžvilgiu.

Tarptautinėje bendruomenėje diskutuojama ar pareiga perduoti asmenį arba jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn egzistuoja tarptautinėje paprotinėje teisėje. Minėta, kad tarptautinės sutartys įpareigoja valstybės, jei jos pagal tas sutartis prisiėmė įsipareigojimus tapdamos sutarčių dalyvėmis. Bet ar yra tokia pareiga, įpareigojanti visas valstybes, tarptautinėje papročių teisėje? Kad taip būtų, kaip žinoma, tokia pareiga turi būti nusistovėjusi valstybių praktikoje ir tokią pareigą valstybės turi laikyti teisiškai įpareigojančia. Neseniai atlikta valstybių praktikos analizė šiuo klausimu, Tarptautinės teisės komisijos pirmininkas, Kriangsak Kittichaisaree, atskleidė, kad nors ir dauguma valstybių taiko universalią jurisdikciją dėl esminių nusikaltimų, kaip tai pavaizduota 2011 m. Amnesty International ataskaitoje, yra tik apie 25 valstybės, kurios savo nacionalinės teisės aktais reglamentavo pareigą perduoti asmenį dėl rimtų nusikaltimų padarymo<sup>92</sup>. Pirmininko teigimu ši pareiga, išskirtinai kalbant dėl pagrindinių nusikaltimų, draudžiamų *jus cogens* normomis, išsikristalizavo arba bent jau kristalizuojasi į taisyklę įtvirtintą tarptautinėje paprotinėje teisėje. Kitas argumentas pateiktas įrodyti tokios pareigos egzistavimui yra Tarptautinių organizacijų rezoliucijos, tokios kaip Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijos 2840 ir 3074, kurios ragina valstybes patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenis, įtariamus nusikaltimų, pagal tarptautinę teisę, padarymu, arba vykdyti jų perdavimo procesą. Šių rezoliucijų svarumas pagrindžiamas faktu, kad nei viena valstybė nebalsavo prieš šias rezoliucijas.

---

<sup>89</sup>Belgium v. Senegal, *supra* note 8, p. 6.

<sup>90</sup>*Ibid.*

<sup>91</sup>Miša Zgonec-Rozej ir Joanne Foakes, *supra* note 12, p. 3.

<sup>92</sup>*Ibid.*, p. 4.

Tačiau, nors Generalinės Asamblėjos rezoliucijos kai kuriais atvejais gali sudaryti įrodymus dėl tarptautinės paprotinės teisės egzistavimo arba padėti išsikristalizuoti pasirodančiai paprotinei teisei, yra bendra taisyklė – jos nekuria naujų taisyklių, kurios galėtų būti laikomos tarptautiniu papročiu.<sup>93</sup> Visgi teigiama, kad nėra aiškaus atsakymo į tai, ar pareiga patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn ar jį perduoti kitos valstybės jurisdikcijai, dėl pagrindinių tarptautinės teisės nusikaltimų tapo tarptautinės paprotinės teisės dalimi<sup>94</sup>. Tokios pareigos įgyvendinimas valstybėse yra siejamas su tarptautinėmis sutartimis, kurių dalyvėmis tos valstybės yra, sutartis laikant pagrindu tokiai pareigai įgyvendinti.

## **2.5 Pareigos „perduotiasmenį“ ir „patrauktibaudžiamojonatsakomybėn“ santykis vertinant ekstradicijos teisiniuose pagrinduose įtvirtintas nuostatas**

Kai asmuo vengdamas baudžiamosios atsakomybės pabėga į kitą valstybę, tokia valstybė turi pati patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn arba, jeigu valstybė, kurioje buvo padarytas nusikaltimas, prašo perduoti asmenį, esant ekstradicijos teisiniam pagrindui ir ekstradicijos taikymo sąlygų tenkinimui, valstybė turi patenkinti tokį prašymą ir perduoti asmenį tai valstybei. Kyla klausimas, kada valstybei kyla pareiga perduoti asmenį, o kada ji turi pati įgyvendinti teisingumą prašomo perduoti asmens atžvilgiu? Koks šių pareigų tarpusavio santykis ar ryšys?

Svarbu išsiaiškinti ar pareiga perduoti asmenį ar patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn kyla tuomet, kai tik valstybė yra informuojama, kad įtariamas asmuo yra tos valstybės teritorijoje ar tik tuomet, kai valstybė sulaukia prašymo dėl ekstradicijos vykdymo to asmens atžvilgiu. Kaip pastebima, dauguma tarptautinių sutarčių numato pareigą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn tuomet, kai įtariamas asmuo yra toje valstybėje; pareiga atsiranda tada, kai sužinoma apie tokio asmens buvimą toje valstybėje, nepaisant jokių ekstradicijos prašymų. Ir tik tada, kai toks prašymas yra pateikiamas, ekstradicijos procesas tampa galimas. Pareiga patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn atsiranda nepriklausomai nuo prašymo dėl ekstradicijos. Atkreiptinas dėmesys, kad nuostatos dėl pareigos patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn ar jį perduoti suformuotos taip vadinamoje „Hagos formulėje“, kuri buvo išplėtotą Konvencijoje dėl neteisėto lėktuvų užgrobimo (1970 m. Hagos Konvencija); šios nuostatos yra ne tokios aiškios. Ši formulė derina dvi galimybes – ekstradiciją arba patraukimą baudžiamojon atsakomybėn, numatydamą, kad valstybė dalyvė, kurios teritorijoje įtariamas asmuo randamas, turi pareigą inicijuoti baudžiamąją bylą, siekiant įgyvendinti baudžiamąjį persekiojimą, jei ji neperduoda to asmens jo

---

<sup>93</sup>Miša Zgonec-Rożej ir Joanne Foakes, *supra* note 12, p. 4-5.

<sup>94</sup>*Ibid.*

prašančiai valstybei.<sup>95</sup> Kaip pastebima, ši nuostata reikalauja, kad valstybės dalyvės pareikštų jurisdikciją dėl draudžiamo elgesio net nesant jokio ryšio tarp tos valstybės ir draudžiamo elgesio<sup>96</sup>. Visgi pateikiama nuostata „jei tik valstybė asmens neperduoda“ kelia klausimą, ar pareigą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn kyla, kai tik įtariamasis yra randamas, ar kai prašymas dėl ekstradicijos yra pateiktas, bet į jį neatsižvelgiama.<sup>97</sup> Šis klausimas buvo svarstomas Tarptautiniame Teisingumo Teisme nagrinėjant bylą *Belgija prieš Senegalą*<sup>98</sup>. Trumpai tariant, 2009 m. Belgija padavė Senegalą Tarptautiniam Teisingumo Teismui, teigdama, kad jis neįvykdė įsipareigojimo, pagal Europos konvenciją prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą<sup>99</sup> (toliau - Konvenciją dėl kankinimų draudimo), patraukti baudžiamojon atsakomybėn Hissene Habre dėl veiksmų, įskaitant nusikaltimus susijusius su kankinimu ir nusikaltimus prieš žmoniškumą, arba perduoti jį Belgijai, kad jis būtų joje patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Teismas konstatavo, kad pagal Konvenciją dėl kankinimų pareiga patraukti asmenį atsakomybėn kyla nepriklausomai nuo ankstesnio prašymo dėl ekstradicijos įtariamojo asmens atžvilgiu. Vadinasi, pasirinkimas tarp patraukimo baudžiamojon atsakomybėn ar ekstradicijos proceso remiantis Konvencijos nuostatomis, nereiškia, kad šioms dviem alternatyvoms yra suteikiama ta pati reikšmė. Ekstradicija yra pasirinkimas, pasiūlytas valstybėms pagal Konvenciją, tuo tarpu, patraukimas baudžiamojon atsakomybėn yra tarptautinė pareiga pagal minėtą Konvenciją ir kurios pažeidimas yra teisei priešingas aktas, sukeliantis tai valstybei atsakomybę.

Atkreiptinas dėmesys, kad egzistuoja ir kitokio pobūdžio sutartys, kuriose taip pat įtvirtinta pareiga patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn arba perduoti jį prašančiajai valstybei, siekiant baudžiamosios atsakomybės realizavimo įtariamo asmens atžvilgiu. Šiose sutartyse prioritetas duodamas ekstradicijos procesui, o ne patraukimui baudžiamojon atsakomybėn. Galimybė patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn priklauso nuo prašymo dėl ekstradicijos, atsisakymo, taigi šis variantas taikomas esant atsisakymui perduoti asmenį. Šios sutartys taip pat numato, kad patraukimo baudžiamojon atsakomybėn galimybė egzistuoja tik tuomet, jei įtariamasis asmuo turi prašomosios valstybės pilietybę arba, jei valstybė turi kompetenciją vykdyti asmens

---

<sup>95</sup> Miša Zgonec-Rożej ir Joanne Foakes, *supra* note 12, p. 7.

<sup>96</sup> Universali jurisdikcija tai valstybėms suteikta teisė bausti asmenis už tam tikrus nusikaltimus nepriklausomai nuo atskiros valstybės jurisdikcijos. Tokia universali jurisdikcija gali būti taikoma už genocidą, piratavimą, prekybą vergais ir pan. Visgi praktiškai tokia universali jurisdikcija turi būti nustatyta valstybės, kuri trauks baudžiamojon atsakomybėn vidaus teisėje. Taip pat nustatant, kad už tokius nusikaltimus baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiama nepriklausomai nuo nusikaltimo padarymo vietos ir asmens pilietybės. Bene seniausias pavyzdys būtų piratavimas atviroje jūroje. Seniai susiformavo paprotys leidžiantis valstybėms bausti jūrų piratus net tada, kai jų įvykdyti piratavimo aktai nebuvo nukreipti prieš juos baudžiančios valstybės vėliavos laivą ar jos piliečius.

<sup>97</sup> United Nations, *supra* note 7, p. 7.

<sup>98</sup> Belgium v. Senegal, *supra* note 8.

<sup>99</sup> „Europos konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą“, *Valstybės žinios* 86-2393, 1987 (1998).

baudžiamąją atsakomybę.<sup>100</sup> Visgi buvo diskutuojama, kad ankščiau minėtų konvencijose numatytų nuostatų skirtumai priklauso nuo nusikaltimo prigimties ir valstybių tinkamumo asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Teigiama, kad tuo atveju, kai nusikaltimas yra laikomas visos tarptautinės bendruomenės susirūpinimo dalyku, valstybė, kurios teritorijoje yra įtariamas nusikaltimo padarymu asmuo, turi laisvą pasirinkimą tarp ekstradicijos ir patraukimo baudžiamojon atsakomybėn. Priešingai išsakyta pozicija, yra teigiančių, kad tuo atveju, kai esama situacija nelaikoma per daug pažeidžiančia valstybės, kurios teritorijoje yra įtariamas asmuo, interesus, atrodo protinga pirmenybę suteikti ekstradicijos procesui ir perduoti asmenį prašančiajai valstybei, kad ji pati galėtų įgyvendinti baudžiamąją atsakomybę to asmens atžvilgiu.<sup>101</sup>

Taigi tarptautinėje teisėje egzistuoja tokie pasiūlymai, galintys padėti užpildyti spragas dėl pareigų – patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn ar vykdyti ekstradicijos procesą. Siūloma Tarptautiniam Teisingumo Teismui rekomenduoti valstybėms vykdyti derybas dėl sutarčių ir įtvirtinti nuostatas dėl *aut dedere aut judicare* pareigos -principo, kiek tai susiję su pagrindinių nusikaltimų padarymo draudimu. Kaip jau minėta, nėra jokios sutartyje įtvirtintos pareigos dėl tokių nusikaltimų, išskyrus šiurkščius nusikaltimus tarptautinio ginkluoto konflikto metu. O kiek tai susiję su kitokiomis daugiašalėmis sutartimis, nauja sutartis turėtų įpareigoti valstybes kriminalizuoti nusikaltimus jų nacionaliniais teisės aktais. Tokiuose aktuose turėtų būti įtvirtinta nuostata – *aut dedere aut judicare* ir pareiga dėl bendradarbiavimo.<sup>102</sup> Taigi pateikti pasiūlymai skirti padėti užtikrinti spragų šalinimą, siekiant apsaugoti tarptautinę bendruomenę nuo nusikalstamumo plitimo ne tik jau draudžiamų nusikaltimų atžvilgiu, bet ir tokių nusikaltimų, dėl kurių įvykdymo dar nenumatyta galimybė patraukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn ar perduoti prašančiajai valstybei, atžvilgiu.

---

<sup>100</sup>Miša Zgonec-Rożej ir Joanne Foakes, *supra* note 12, p. 7.

<sup>101</sup>*Ibid.*, p. 7-8.

<sup>102</sup>United Nations, *supra* note 7, 2014, p. 8.

### 3. EKSTRADICIJOS SĄLYGOS

#### 3.1 Ekstradicijos taikymo nuostatos

Visų pirma, pažymėtina, kad ekstradicijos taikymo nuostatas galima būtų apibrėžti kaip tokias ekstradicijos procesą reglamentuojančias teisės normas, kurios būtų numato sąlygas, kurioms esant yra galimybė vykdyti ekstradicijos procesą. Taigi valstybėse egzistuoja tam tikros teisėtos priemonės, kurių atitikimas leidžia perduoti asmenį prašančiajai valstybei.

Žvelgiant į Konvencijos dėl ekstradicijos nuostatas, o būtent, į 2 straipsnį, reglamentuojantį nusikaltimus, kuriems yra taikoma ekstradicija, matyti, kad šio straipsnio formuluočių analizė leidžia išskirti tokias ekstradicijos taikymo nuostatas/sąlygas:

1. Abipusio veikos baudžiamumo taisyklė;
2. Specializuotumo doktrina kaip ekstradicijos taikymo sąlyga;
3. *Non bis in idem* principas kaip ekstradicijos taikymo sąlyga.

Kadangi kiekviena sąlyga yra nagrinėjama tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslinėje doktrinoje, o atskira sąlyga galėtų būti bent mokslinio straipsnio ar didesnės apimties darbo tema, kiekviena sąlyga analizuojama atskiruose poskyriuose.

##### 3.1.1. Abipusio veikos baudžiamumo taisyklė

Konvencijoje dėl ekstradicijos abipusio veikos baudžiamumo taisyklė kaip teisės norma išreiškiama taip: *“asmenys išduodami už nusikaltimus, už kuriuos yra baudžiama laisvės atėmimu arba sulaikymu bent vieneriems metams, arba dar griežtesne bausme, ir pagal prašančiosios, ir pagal prašomosios Šalies įstatymus.”*. Įtvirtinta abipusio veikos baudžiamumo sąlyga suprantama kaip reikalavimas, kad asmenys nebūtų traukiami baudžiamojon atsakomybėn už užsienyje padarytą veiką, jei veika, kurios padarymu jie kaltinami, jos padarymo vietos valstybėje nepripažįstama nusikaltimu (užsienio valstybės baudžiamieji įstatymai nenumato analogiško nusikaltimo) arba toje valstybėje už tokių veikų padarymą nebaudžiama (užsienio valstybės baudžiamieji įstatymai numato analogišką nusikaltimą, tačiau egzistuoja aplinkybės, kurioms esant nusikaltimą padaręs asmuo baudžiamojon atsakomybėn netraukiamas). Apibendrinus – veika turi būti nusikalstama ir pagal prašančiosios ir pagal prašomosios valstybių teisę.<sup>103</sup>

Dar kitaip tariant, abipusio veikos baudžiamumo principas gali būti suprantamas ir siejamas su abipusiškumu tarp prašomosios ir prašančiosios išduoti valstybės baudžiamųjų įstatymų. Šio principo kontekste teisės doktrinoje vartojamas lotyniškas terminas *nullum crimen sine lege* (liet.

<sup>103</sup> “Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. kovo 14 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-78-360-2014,“ E TEISMAI, <http://eteismai.lt/byla/120119743061753/1A-78-360-2014>; Lina Sluškonytė, „Ekstradicijos samprata, pagrindai ir sąlygos“ (Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2006), 44. <http://gs.elaba.lt/object/elaba:2189497/>.

nėra baudmės be nusikaltimo), jis taip pat apibūdina abipusio veikos baudžiamumo taisyklę suponuodamas išvadą, kad nei vienas asmuo negali būti perduotas kitai valstybei, jei jo veiksmai nėra nusikaltimas nei pagal valstybės, kurios pašoma perduoti asmenį, nei pagal prašančiosios valstybės baudžiamosios teisės aktus. Pritartina A. Čepo išvada, jog *nullum crimen sine lege* principo laikymasis vis dėlto pripažintinas aktualiu ir pakankamai svariu argumentu, pagrindžiančiu abipusio veikos baudžiamumo, kaip būtinos ekstradicijos leistinumą sąlygos, išlaikymo būtinybę.<sup>104</sup> Besąlyginis asmenų patraukimas baudžiamajon atsakomybėn sudarytų pagrindą teigti, kad, visų pirma pažeidžiamas ne tik esminis teisingumo kaip sudėtinis baudžiamosios teisės principas, tačiau pažeidžiamos ir žmogaus teisės, kadangi baudžiamosios atsakomybės taikymas, be teisinio pagrindo arba esant pagrindui, bet tik iš dalies atitinkančiam faktinę situaciją, būtų laikytinas ydingu.

Tarptautinėse sutartyse, kurios skirtos arba išskirtinai ekstradicijai, arba ekstradicijai kaip vienam iš reglamentuojamų klausimų, veikos abipusio baudžiamumo sąlyga yra viena iš svarbiausių. Tačiau, teisės mokslo jau senokai svarstoma mintis, kad veikos abipusio baudžiamumo sąlyga nėra reikalinga, nes jos netaikymas nepažeidžia žmogaus teisių, be to, taikyti baudžiamąją teisinę prievartą įgalioja ne prašomoji, o prašančioji valstybė. Šios esminės ekstradicijos sąlygos palaipsniui siekiama atsisakyti ir Europos Sąjungos lygiu. Vertinant nurodytus požiūrius į veikos abipusio baudžiamumo sąlygą pirmiausia būtina pabrėžti, kad iš dalies nuo jos atsiriboti galima tik jei lygiagrečiai harmonizuojami (tarpusavyje derinami) ir atitinkamų valstybių baudžiamieji įstatymai (Europos Sąjungos lygmuo). Tačiau šiuo būdu visiškai atsisakyti veikos abipusio baudžiamumo sąlygos nepavyktų, nes toks požiūris nesiderintų kaip jau minėta aukščiau su pagrindiniu baudžiamosios teisės principu *nullum crimen sine lege*.<sup>105</sup> Taip pat mokslininkas A. Nevera pasisakydamas už nagrinėjamos ekstradicijos sąlygos būtinumą rengiant nacionalinį ekstradicijos įstatymą, „atkreipia dėmesį į *aut dedere aut judicare* principą. Šio principo aktualizavimas veikos abipusio baudžiamumo sąlygos kontekste svarbus dėl to, kad sprendama asmens išdavimo klausimą prašomoji valstybė turi turėti realią galimybę pati jį teisti, o esant teisiniui pagrindui – bausti. Jeigu tokios galimybės nėra, tai prašomojoje valstybėje inicijuojamas ekstradicijos procesas beprasmis, nes atsisakius taikyti ekstradiciją kitu pagrindu negalės būti sprendžiamas šio asmens atsakomybės klausimas, o juk kaip tik šia kryptimi turėtų būti žengiama siekiant įgyvendinti *aut dedere aut judicare* principą“<sup>106</sup>.

Visgi kol kas, esant neatsisakytam abipusio veikos baudžiamumo principui ir esant būtinybei jį taikyti, valstybės įgyvendina taisyklės aiškinimo ir patikrinimo būdus, kurie padeda

<sup>104</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 2, p. 36.

<sup>105</sup>Andrius Nevera, *supra* note 5, p. 404.

<sup>106</sup>*Ibid.*

identifikuoti juos atitinkamoje situacijoje. Todėl būtina laikytina minėtų taisyklės aiškinimo ir patikrinimo būdu peržiūra ir vertinimas.

Valstybės įgyvendina tokus taisyklės aiškinimo ir įgyvendinimo būdus – *in concreto* ir *in abstracto*. Pagal *in concreto*<sup>107</sup> požiūrį kiekvienas atliktos nusikalstamos veikos elementas turi būti tikrinamas, lyginant įtvirtintas normas prašomosios ir prašančios valstybių nacionalinėse teisėse. Pasitaiko atvejų, kai vieno elemento neatitikimas, gali lemti atsisakymą atlikti prašomus veiksmus, kai tikrinant abipusio baudžiamumo principą valstybėse yra nustatoma, kad veika, dėl kurios prašoma perduoti asmenį neatitinka visų baudžiamumo elementų skirtingose teisinėse sistemose arba tiesiog nekriminalizuota vienoje iš jų<sup>108</sup>.

Pasitaiko, kai veika nekriminalizuota nacionalinėje teisėje yra glaudžiai susijusi su kriminalizuota veika. Šveicarijoje mokesčių nemokėjimas buvo nekriminalizuotas, o pinigų „plovimo“ nusikalstama veika baudžiama<sup>109</sup>. Nusikalstama veika pinigų „plovimas“ gali turėti ryšį su kitomis nusikalstamomis veikomis, iš kurių yra gaunami pinigai. Veika gali būti kaip viena iš atliekamų nusikalstamų veikų, kadangi siekiant tam tikro tikslo reikia atlikti visas veikas. Taigi pinigų „plovimo“ nusikalstama veika gali būti atliekama su tikslu nemokėti mokesčių. Laikantis *in concreto* ir atsisakant išduoti asmenį tokioje situacijoje, asmeniui kyla galimybė išvengti baudžiamojo persekiojimo. Tuo tarpu, jei nuspręsta neišduoti asmens mokesčių nemokėjimo veiksmų apimtimi, gali kilti sunkumų, klaidos galimybė, aiškinantis, už kokius veiksmus asmuo turi būti išduotas dėl skirtingų valstybių pinigų „plovimo“, mokesčių nemokėjimo nusikalstamų veikų apibrėžimų, kalbos skirtumų.<sup>110</sup>

2012 m. gegužės 11 d. pateiktoje Europos ekspertų komiteto ataskaitoje teigiama, kad tokios pozicijos laikosi Vokietija ir Rusija. *In concreto* aiškinimo būdas gali turėti įtakos nebaudžiamumo galimybei.<sup>111</sup>

Visgi teismai įtvirtino *in abstracto* požiūrį. *In abstracto* būdas praktikoje atsispindi 1956 m. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo teismo sprendime išduoti asmenį už atliktą nusikalstamą veiką Šveicarijoje. Šveicarija prašė išduoti kaltinamąjį už tris skirtingus nusikaltimus, t.y. vagystę,

---

<sup>107</sup>Kaip pavyzdį galima pateikti Čilės diktatoriaus A. Pinochet perdavimo iš Didžiosios Britanijos į Ispaniją bylą. Čilės diktatorius 1990 m. sulaikytas Didžiojoje Britanijoje, Ispanijai pateikus prašymą išduoti asmenį dėl nusikaltimų žmoniškumui organizavimo Čilėje 1973-1990 m., nurodant nusikaltimus: žudymas, kankinimai, psichologinis smurtas kankinant, įkaitų laikymas. Kaltinamasis pateikė argumentą, jog kankinimai, psichologinis kankinimas, įkaitų laikymas buvo nebaudžiami Didžiojoje Britanijoje, nepripažinti tarptautiniais nusikaltimais, o tai reiškia, kad jie nepatenka į ekstradicijos ribas. Pagal taisyklę: abipusis baudžiamumas turi galioti, kai veika buvo atlikta bei gali galioti ir ekstradicijos metu, o kankinimas, psichologinis kankinimas kaip baudžiama veika Didžiojoje Britanijoje pripažinta nuo 1988 m., todėl A. Pinochet buvo išduotas tik už minėtus nusikaltimus, atliktus po 1988 m.

<sup>108</sup>Simona Ramanauskaitė, „Ar abipusio baudžiamumo taisyklės atsisakymas Europos Sąjungos baudžiamosios teisės teisinės pagalbos instrumentuose neprieštarauja teisėtumo principui?“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2013), 17.

<sup>109</sup>Sonja Maeder, *supra* note 13, p. 18-19.

<sup>110</sup>*Ibid.*

<sup>111</sup>Simona Ramanauskaitė, *op. cit.*, p. 18.

žalą turtui, viešos tvarkos pažeidimą privačioje valdoje. Tačiau, pagal Vokietijos įstatymus visas šias veikas apima viena nusikalstama veika — plėšimas. Vertinant abipusio veikos baudžiamumo sąlygą, buvo nuspręsta, kad atliktų nusikaltimų faktinės aplinkybės, o ne apibrėžimo skirtumai turi lemiamą svorį. Konstatuota, jog, nors žala turtui ir viešos tvarkos pažeidimas privačioje valdoje nėra įtraukti į ekstradicijos sutartį, visgi šie nusikaltimai įeina į plėšimo nusikaltimo sudėtį pagal Vokietijos nacionalinę teisę.<sup>112</sup>

Darytina išvada, jog *in abstracto* abipusio baudžiamumo taisyklės interpretavimas reiškia, kad nors nusikalstamos veikos nėra apibrėžiamos identišškai abejose valstybėse, todėl tam tikra prasme neatitinka abipusio baudžiamumo taisyklės, tačiau jei faktinės aplinkybės rodo, kad veika, dėl kurios prašoma, patenka į nusikalstamos veikos apibrėžimo ribas, pagal prašomosios valstybės nacionalinę teisę, tai abipusio baudžiamumo taisyklė yra patenkinta. Sprendžiama, kad svarbiausia yra faktinės atliktos nusikalstamos veikos aplinkybės, o ne skirtingi valstybių nacionalinės teisės aktuose esantys apibrėžimai. 2002 m. gegužės 11 d. Europos ekspertų komiteto ataskaitoje teigiama, kad *in abstracto* požiūriu laikosi daugiau valstybių: Italija, Belgija, Danija, Švedija ir kitos.<sup>113</sup>

Šiuo metu ryškėja tendencija priimtinesne laikyti *in abstracto* subjektyvų interpretavimo būdą. Norėčiau atkreipti dėmesį, jog praktikoje vadovaujantis šiuo metodu, veika yra vertinama trejų pakopų testu, kai teisės aktuose reglamentuojama veika analizuojama tiek prašomosios, tiek prašančiosios valstybės požiūriu. Pirmiausia, analizuojami nusikaltimų sąvokų apibrėžimai, antra, analizuojami nusikalstamos veikos sudedamieji elementai, ir galiausiai, konkrečiu atveju analizuojamas atitinkamas kriminalizavimas atsižvelgiant į asmens veiksmus arba neveikimą. Nei vienos valstybės teisės aktuose nenumatyta, jog nusikaltimų pavadinimai tiek prašančioje, tiek prašomoje valstybėse būtų identiški. Įprastai taikomas testas turėtų atsakyti į klausimą, ar nusikaltimo, kurio padarymu kaltinamas prašomas perduoti asmuo, sudedamieji elementai atitinka nusikaltimo sudedamuosius elementus prašomosios valstybės teisės aktuose.<sup>114</sup> Teigiama, kad nėra numatytos testo atlikimo eiliškumas. Bendrai priimta, jog tam, kad būtų tenkinama taisyklė abipusio veikos baudžiamumo, užtenka, kad asmens, kaltinamo nusikaltimo padarymu, veiksmai būtų laikomi nusikalstamais tiek pagal vienos, tiek pagal kitos valstybės baudžiamuosius

---

<sup>112</sup>Rabia Anne Cebeci, "International Extradition Law and the Political Offense Exemption: The Traditional Incidence Test as a Workable Reality," *Loyola of International and Comparative Law Review* 10 (1998): 633, <http://digitalcommons.lmu.edu/ilr/vol10/iss3/7/>; Simona Ramauskaitė, *supra* note 108, p. 18.

<sup>113</sup>European Committee on crime problems, "Note on dual criminality, in concreto or in abstracto," PC-OC 02, (2012):2, [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/PCOC\\_documents/PC-OC%20\(2012\)%20Final%20Note%20on%20dual%20criminality%20in%20concreto%20or%20in%20abstracto.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/PCOC_documents/PC-OC%20(2012)%20Final%20Note%20on%20dual%20criminality%20in%20concreto%20or%20in%20abstracto.pdf).

<sup>114</sup>"Chapter III, General principles of extradition" žiūrėta 2017 m. kovo 27 d., [http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/28180/13/13\\_chapter%203.pdf](http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/28180/13/13_chapter%203.pdf).

įstatymus, net jei jie vartoja skirtingus apibrėžimus tokiam kaltinamo asmens elgesiui<sup>115</sup>. Taigi dar kartą patvirtinama, jog nusikaltimų ir veikos kvalifikavimo interpretavimas svarbus sprendžiant dėl asmens perdavimo galimybės.

Teismų praktikoje taip pat esama diskusijų dėl abipusio veikos baudžiamumo principo ir jo vertinimo bei aiškinimo. Paminėtinas 2010 m. gegužės mėn, Prancūzijos apeliacinio teismo sprendimas<sup>116</sup>, kuriuo atmestas JAV prašymas dėl, Irano tautybės Majid Kakavand, kaltinamo eksportavimu į valstybę, kuriai paskirta ekonominė sankcija – embargas bei pinigų plovimu ir prekių kontrabanda, ekstradicijos. Teismas priėmė sprendimą, jog prašomas perduoti asmuo, nusikaltimų, kurių padarymų yra kaltinamas, nepažeidė, t.y. nepažeisti Prancūzijos teisės aktai – netenkinamas abipusio veikos baudžiamumo reikalavimas kaip viena iš ekstradicijos taikymo sąlygų. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje byloje manoma, jog sprendimas buvo priimtas įvertinus ne tik abipusio veikos baudžiamumo klausimą, bet ir paliestas klausimas dėl politinių nusikaltimų kaip pagrindo nevykdyti ekstradicijos.

Nors Prancūzija neigia kaltinimus, spekuliacijos lieka dėl klausimo, ar Majid Kakavand prašymo, dėl asmens perdavimo JAV atmetimas ir jo vėlesnis paleidimas ir grąžinimas į Iraną, buvo susijęs su beveik tuo pačiu metu įvykdyto Prancūzų tautybės asmens, kuris atliko bausmę už šnipinėjimą Teherane, išlaisvinimu.<sup>117</sup> Nepaisant to, kokia tikroji ekstradicijos prašymo netenkinimo priežastis, tampa aišku, kad abipusio veikos baudžiamumo taisyklė laikoma kliūtimi siekiant įvykdyti ekstradiciją. Teigiama, kad egzistuoja skirtumas tuo atveju, kai vertinant abipusio veikos baudžiamumo taisyklę, skirtingų valstybių atitinkamoms teisės normoms interpretuoti pasitelkiamas *in concreto* arba *in abstracto* metodas<sup>118</sup>. Kaip jau minėta aukščiau, *in abstracto* metodas laikomas lankstesniu metodu, kadangi vadovaujantis šiuo metodu abipusio veikos baudžiamumo taisyklė kaip ekstradicijos leistinumą sąlyga tenkinama, jeigu atliktas veiksmas laikomas baudžiamu tiek prašančioje, tiek prašomoje valstybėse. Nebereikalaujama atlikti griežtą nusikalstamos veikos sudedamųjų elementų palyginimą abiejų valstybių. Atkreiptinas dėmesys, jog Europos Tarybos Komiteto dėl nusikalstamumo problemų ataskaitoje buvo siūloma abipusio veikos baudžiamumo principą pakeisti dvigubo draudimo principu. Pasiūlytas dvigubo draudimo principas nereikalauja, kad teisei priešingas veiksmas būtų baudžiamas to paties nusikaltimo pagrindu abejuose valstybėse. Principas tenkinamas, kai atliktas veiksmas bent jau draudžiamas

---

<sup>115</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 21.

<sup>116</sup>“France won’t extradite Iranian sought by U.S.,” The New York Times, žiūrėta 2017 m. kovo 26 d., <http://www.nytimes.com/2010/05/06/world/europe/06france.html>.

<sup>117</sup>“France prepares to release Iranian Assassin,” The New York Times, žiūrėta 2017 m. kovo 26 d., <http://www.nytimes.com/2010/05/18/world/europe/18paris.html>.

<sup>118</sup>Shneyur Zalman Feller, “The Significance of the Requirement of Double Criminality in the Law of Extradition,” *Israeli Law Review* 51(1975): 66-76, <https://www.cambridge.org/core/journals/israel-law-review/article/the-significance-of-the-requirement-of-double-criminality-in-the-law-of-extradition/1338017B26516D1139A900540D6D53A9>.

vadovaujantis prašančiosios valstybės teisės aktais.<sup>119</sup> Pasiūlytas dvigubo draudimo principas nereikalauja, kad teisei priešingas veiksmas būtų baudžiamas to paties nusikaltimo pagrindu abejuose valstybėse. Principas tenkinamas, kai atliktas veiksmas bent jau draudžiamas vadovaujantis prašančiosios valstybės teisės aktais. Pritartina minėtam siūlymui vien todėl, kad prašančiojoje valstybėje asmuo, įvykdęs nusikalstamą veiką, turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir teisiamas būtent pagal tos valstybės teisės aktus dėl toje valstybėje esančio baudžiamųjų santykių reguliavimo.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad abipusio baudžiamumo taisyklė įvairių valstybių teisės doktrinoje yra vertinama skirtingai. Vienose valstybėse ji laikoma tarptautinės paprotinės teisės norma, kitose tokia jos reikšmė nepripažįstama, o kai kurių valstybių nacionaliniuose įstatymuose šios taisyklės apskritai atsisakoma. Tačiau galima įžvelgti daugumos pasaulio valstybių polinkį pripažinti abipusio veikos baudžiamumo taisyklę būtina ekstradicijos leistinumą sąlyga. Taisyklė įtvirtinta Europos Sąjungos konvencijoje dėl ekstradicijos<sup>120</sup>, Amerikos konvencijoje dėl ekstradicijos, Nepriklausomų Valstybių Sandraugos konvencijoje dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. Abipusis veikos baudžiamumas numatytas kaip būtina ekstradicijos sąlyga ekstradiciją reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikos įstatymuose bei tarptautinėse sutartyse, kuriose dalyvauja mūsų valstybė.<sup>121</sup> Tačiau pastebima jog pastarojo principo dėmesys yra sutelktas į atitinkamų valstybių tos pačios veikos kriminalizacijos aspektą<sup>122</sup>.

Apibendrinus visa tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog nepaisant skirtingų nusikaltimo formuluočių valstybių nacionaliniuose įstatymuose, kiekvienu atveju turi būti atliktas abipusio veikos baudžiamumo taisyklės vertinimas tiek *in abstracto*, tiek *in concreto* požiūriais, atkreipiant dėmesį, jog *in abstracto* požiūrio pagrindinis siekis yra užtikrinti baudžiamosios atsakomybės realizavimą, o *in concreto* - teisingumo realizavimą vadovaujantis įstatymu, kuriame kriminalizuota nusikalstama veika tiek prašančios, tiek prašomosios valstybės teisės aktuose.

---

<sup>119</sup>European Committee on crime problems, *supra* note 113, p. 3.

<sup>120</sup>Europos Sąjungos konvencijos dėl ekstradicijos 3 str. 1 d. įtvirtinamas valstybių - Sąjungos narių įsipareigojimas vykdyti ekstradiciją dėl nusikalstamo sąmokslų arba susivienijimo daryti nusikaltimus, net ir tais atvejais, kai toks sąmokslas arba susivienijimas pagal prašomosios valstybės baudžiamąją teisę nebūtų laikomas nusikalstamu. Vis dėlto tokia nuostata įtvirtinama su gana didelėmis išlygomis. Visų pirma, normoje minimi ne visi nusikalstami sąmokslai ir susivienijimai, o tik tie, kurie sudaryti siekiant daryti teroro aktus bei kitoms kategorijoms (kurių baigtinis, tačiau itin abstraktus sąrašas pateikiamas Konvencijoje) priklausančius nusikaltimus. Be to, to paties straipsnio 4 dalyje įtvirtinta minėtos nuostatos alternatyva: valstybėms, nelinkusioms atsisakyti abipusio veikos baudžiamumo kaip ekstradicijos leistinumą sąlygos, pripažįstama išlygos dėl nagrinėjamos normos galimybė, tačiau įtvirtinamas alternatyvus įsipareigojimas - kriminalizuoti normoje apibrėžtus sąmokslus ir susivienijimus. Algimantas Čepas, *supra* note 2, p. 31

<sup>121</sup>*Ibid.*

<sup>122</sup>Simona Ramanauskaitė, *supra* note 108, p. 13.

### 3.1.2 Specializuotumo doktrina kaip ekstradicijos taikymo sąlyga

Specializuotumo doktrina įtvirtinta Europos konvencijos dėl ekstradicijos 14 straipsnyje, pasak kurios, kitai valstybei išduotam asmeniui nebegalima kelti bylos, jo nuteisti arba sulaikyti, norint įvykdyti nuosprendį arba areštuoti už nusikaltimą, padarytą iki jo sulaikymo. Jis gali būti teisiamas tik už tą nusikaltimą, už kurį buvo išduotas. Taigi specializuotumo doktrina apibrėžiama kaip sąlyga, pasak kurios, pagal ekstradicijos prašymą išduotas asmuo gal būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir teisiamas prašančioje valstybėje tik už tuos nusikaltimus, už kuriuos buvo išduotas (kurie buvo nurodyti ekstradicijos prašyme kaip nusikaltimai, kurio padarymu asmuo įtariamas/kaltinamas). Tuo tarpu, jei prašančioji valstybė pateikia prašymą dėl asmens, kurio atžvilgiu jau yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis, tik bausmė paskirta pagal tokį teismo nuosprendį, gali būti vykdoma išduoto asmens atžvilgiu. Tačiau pastebėtina, jog specializuotumo doktrina nėra taikoma, jei pagal ekstradicijos prašymą perduotas asmuo palieka prašančiosios valstybės teritoriją ir savanoriškai į ją grįžta, arba neišvyksta iš tokios valstybės teritorijos per tam tikrą laiką, kai jis turi teisę išvykti iš prašančiosios valstybės teritorijos.

Specializuotumo doktrina buvo inkorporuota į daugelį ankstyvųjų XIX a. sudarytų sutarčių dėl ekstradicijos ir daugumoje dvišalių sutarčių paplitusių XX a. 2013 m. Tarptautinė teisės komisija pažymėjo, jog šiuo metu specializuotumo doktrina ekstradicijos kontekste paplitusi daugumoje, ar net visose valstybėse.<sup>123</sup> Minėta doktrina taip pat buvo reglamentuota regioninėse daugiašalėse sutartyse. Reglamentuota, jog galima doktrinos išimtis, kai asmenį perduodanti valstybė sutinka, kad perduotas asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ar tokio asmens atžvilgiu jau priimtas apkaltinamasis nuosprendis būtų vykdomasi ir dėl kitų, ekstradicijos prašyme nenurodytų veikų.

Doktrinos vertinimas ir taikymo būtinybė analizuota ir teismų jurisprudencijoje. Vienas svarbiausių teismo sprendimų, kuriame pasisakyta dėl specializuotumo doktrinos, yra *JAV v. Rauscher*<sup>124</sup> byla. Vadovaujantis faktinėmis šios bylos aplinkybėmis, teismas nutarė, kad kaltinamas asmuo buvo perduotas prašančiajai valstybei dėl nužudymo įvykdymo, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad jo byla buvo nagrinėjama ir apkaltinamasis nuosprendis priimtas JAV dėl žiaurios ir neįprastos bausmės paskyrimo įgulos nariams. Kaltinamas asmuo kreipėsi apeliacine tvarka į JAV Aukščiausiąjį Teismą, kuris panaikino apkaltinamąjį nuosprendį ir priėmė įpareigojimą paleisti nuteistą asmenį, remiantis tuo, kad, nuteistas asmuo galėtų būti apkaltintas

<sup>123</sup>Sibylle Karpenfer, *supra* note 11, p. 22; Cherif Bassiouni, *Introduction to international criminal law* (Martinus Nijhoff: 2012), 501.

<sup>124</sup>*JAV v. Rauscher*, 119 US 407, U.S Supreme court (1886).

nusikaltimu, nurodytu ekstradicijos prašyme, jeigu kitaip nenumatyta tarptautinėje sutartyje, arba nebent jam buvo duotas priimtinas terminas per kurį, jis turėjo grįžti į valstybę, kuri jį perdavė. Minėtos bylos sprendimas sudarė pagrindą JAV inkorporuoti tarptautinio pobūdžio specializuotumo doktriną į JAV teisės sistemą, kaip pareigą JAV teismams pripažinti šios doktrinos taikymą visose JAV sutartyse dėl ekstradicijos, ir ilgainiui buvo prieita prie šios doktrinos inkorporavimo į visas ekstradicijos sutartis, ją laikant kaip vieną iš ekstradicijos vykdymo sąlygų<sup>125</sup>. Taigi sprendimas byloje *JAV v. Rauscher* davė pagrindą įtvirtinti specializuotumo doktriną ir taikyti ją sprendžiant klausimą dėl prašomo asmens perdavimo galimybės. Tokiam teisiniui reguliavimui pritariama, kadangi priešingu atveju, jei perduotas asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir nubaustas ir už kitas, nei ekstradicijos prašyme numatytas nusikalstamas veikas, atsirastų tikimybė pažeisti ir kitas ekstradicijos taikymo sąlygas, tokias kaip abipusio veikos baudžiamumo taisyklė, *non bis in idem principas*, draudžiantis pakartotinį baudžiamumą, šiame darbe nenagrinėjama politinių nusikaltimų išimtis. Be to, kiekvienu konkrečiu atveju, esat ekstradicijos prašymui, faktinės situacijos aplinkybės turi būti vertinamos atitikimui ekstradicijos sąlygoms. Tikėtina išvada, kad esant specializuotumo doktrinos nesilaikymui, lyg tęstinė grandinė tęsiasi kitų ekstradicijos sąlygų pažeidimas, pavyzdžiui, perduotą asmenį patraukus baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimą, kuris nebuvo nurodytas ekstradicijos prašyme, nėra vertinamas situacijos atitikimas abipusio veikos baudžiamumo taisyklei bei kitiems aukščiau minėtiems principams. Tokiu atveju ekstradicijos procesas gali būti laikomas ne tik neveiksmingas, bet ir pats savaime pažeidžiantis ekstradicijai keliamus reikalavimus.

Atkreiptinas dėmesys, jog artimai susijusios situacijos su specializuotumo doktrina yra atvejai, kai valstybė, kuriai buvo išduotas nusikaltėlis, negali be jį išdavusios valstybės sutikimo perduoti jo dar tai valstybei arba trečiajai valstybei už nusikaltimus, padarytus iki jo sulaikymo. Paskutinioji prašančioji valstybė gali turėti teisę prašyti išduoti dokumentų tam, kad jos pateiktas ekstradicijos prašymas būtų svaresnis. Toks specializuotumo doktrinos išsivystymas suteikė pagrindą manyti, kad tiek minėta doktrina, tiek ir abipusio veikos baudžiamumo principas yra laikomi būtina garantija, užtikrinanti asmens, kurio atžvilgiu vykdoma ekstradicija, teises<sup>126</sup>.

Esant aukščiau nurodytai situacijai, kai prašančioji valstybė pateikusi prašymą dėl ekstradicijos supranta, jog yra nusikaltimų padarytų anksčiau nei nusikaltimai dėl kurių pateiktas prašymas, prašančioji valstybė gali prašyti prašomosios valstybės leidimo patraukti asmenį

---

<sup>125</sup>Christopher Morvillo, „Individual rights and doctrine of speciality: The deteriorations of the United States v, Rauscher“, *Fordham international law journal* 14, 4 (1990): 1000, <https://pdfs.semanticscholar.org/81e4/42a11568fc8a772aab0239fac526c8e593ad.pdf>.

<sup>126</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 40

baudžiamojon atsakomybėn už naujus nusikaltimus. Todėl teisės doktrinoje laikomasi nuomonės, jog pastaroji situacija suponuoja galimybę išplėsti prašymo dėl ekstradicijos turinį<sup>127</sup>.

Specializuotumo doktrinai kaip ekstradicijos leistinumo sąlygai apibūdinti skiriamos tam tikros prielaidos. Pasak M. Ch. Bassiouni, pagrindinės prielaidos yra tokios:

1. Prašomoji valstybė turėtų galimybę netenkinti prašymo dėl ekstradicijos, jei ji turėtų žinių apie tai, jog prašomas išduoti asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn arba jo atžvilgiu būtų įvykdyta paskirta bausmė dėl kito nusikaltimo, nei dėl to, dėl kurio buvo patenkintas prašymas dėl ekstradicijos;
2. Prašančioji valstybė neturėtų materialinės jurisdikcijos asmens, kurio perdavimo prašoma, atžvilgiu, jei prašomoji valstybė nebūtų perdavusi perduoto asmens;
3. Prašančioji valstybė nebūtų turėjusi galimybės patraukti asmens baudžiamojon atsakomybėn ir įvykdyti paskirtą bausmę, jei nebūtų įgyvendintas tokio asmens perdavimas iš prašomosios valstybės.<sup>128</sup>

Dėl aukščiau nurodytų priežasčių M. Ch. Bassiouni pažymi, jog prašančioji valstybė yra įpareigota arba perduotą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, arba bausti (arba abu kartu), vadovaujantis tuo, dėl ko asmuo buvo perduodamas, priešingai, prašomosios valstybės atliktas asmens perdavimas, paremtas pateiktu prašymu dėl ekstradicijos, galėtų būti pripažintas apsimestiniu<sup>129</sup>.

Specializuotumo doktrina susijusi su prašomosios valstybės teise apibrėžti prašomo perduoti asmens išduotinumo aplinkybes, kiek tai yra susiję su nusikalstamos veikos dėl kurios padarymo prašoma asmens perdavimo, aplinkybių apibūdinimu. Implicitiškai, pastarasis sakinyss reiškia, jog tokiu būdu perduodamas asmuo yra apsaugomas nuo netikėto paraukimo baudžiamojon atsakomybėn, nors manytina, kad tai padeda apsaugoti prašančiąją valstybę nuo piktnaudžiavimo ekstradicijos procesu<sup>130</sup>. Taigi vertinant pastarąjį sakinį galima teigti, jog apsaugos dalyviu šiuo atveju laikomas perduodamas asmuo, prašančiąją valstybę sulaikant nuo galimo piktnaudžiavimo.

Kadangi specializuotumo doktrina dažnai įtraukiama į sutartis dėl ekstradicijos, ekstradicija tai pat gali būti vykdomavadvaujantis abipusių valstybių įstatymų pripažinimu arba sutartimis, kurios nebūtinai aiškiai numato specializuotumo doktriną. Tokiais atvejais teisės mokslininkai ir teismai nesutinka, ar specializuotumo doktrina turėtų būti vadovujamasi ar ne. Tačiau keletas mokslininkų laikosi nuomonės, kad šiuo metu minėtas principas tapo tarptautinės paprotinės teisės dalimi, nors neanalizuoja modernios praktikos, susijusios su nagrinėjamu

---

<sup>127</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11 p. 38.

<sup>128</sup>“Chapter III,” *supra* note 114, p. 62.

<sup>129</sup>*Ibid.*

<sup>130</sup>*Ibid.*, p. 63.

klausimu<sup>131</sup>. Visgi yra ir šios pozicijos priešininkų, ginčijančių specializuotumo doktrinos pripažinimą tarptautinės paprotinės teisės norma.

Mokslininkai Ilias Bantekas ir Susan Nash teigia, kad specializuotumo doktrina tokiu plačiu mastu pripažinta tarptautinėje teisėje ir praktikoje, jog jai taikomas tarptautinės paprotinės teisės statusas<sup>132</sup>. Tuo tarpu, prieštaravimų pastebima M. Ch. Bassiouni pozicijose. Atkreiptinas dėmesys, kad šis mokslininkas 2007 m. vadovėlio leidime laikėsi nuomonės, jog specializuotumo doktrina laikoma principu, kadangi ji taip plačiai pripažįstama tarptautinėje teisėje ir praktikoje, jog yra tarptautinės paprotinės teisės norma<sup>133</sup>. Visgi atkreiptinas dėmesys į to paties mokslininko poziciją vėlesnio leidimo vadovėlyje, specializuotumo doktrinos analizės kontekste. 2014 metų naujausiam vadovėlio leidime mokslininkas teigia - analizuojamos naujos JAV teismų bylos dėl specializuotumo doktrinos minėtu klausimu leido padaryti išvadą, jog priešingai nei teigiama anksčiau – 2007 metais, dėl prieštaringų teismų sprendimų tampa neaišku, ar šis principas yra dalis tarptautinės paprotinės teisės, tačiau teigiama, jog diskusijos šio klausimo kontekste dar nėra baigtos<sup>134</sup>. Taip pat, pasak Mark. Summers, specializuotumo doktrina niekuomet nebuvo daugiau nei taisyklė, pripažinta valstybių<sup>135</sup>.

Taigi atsižvelgiant į tai, kad yra tiek pozicijos, kad specializuotumo doktrina tapo tarptautinės paprotinės teisės dalimi, šalininkų ir priešininkų, galima teigti, kad esama situacija dėl doktrinos neatitikimo papročiui keliamiems kriterijams. Pritariama mokslininkams, teigiantiems, kad kol kas specializuotumo doktrinai negalima suteikti tarptautinio papročio statuso ir laikyti ją įpareigojančią valstybes.

### 3.1.3 *Non bis in idem* principas kaip ekstradicijos taikymo sąlyga

Lotyniškas principas *non bis in idem* (liet. už vieną nusikaltimą negalima bausti du kartus) yra viena iš sąlygų, kuriai esant ekstradicijos procesas nėra vykdomas. Minėtas principas reglamentuojamas Konvencijos dėl ekstradicijos 9 straipsnyje, pasak kurio, jei prašomosios valstybės kompetentingos institucijos paskelbia galutinį nuosprendį dėl asmens nusikaltimo arba nusikaltimų, už kuriuos yra reikalaujama jį išduoti, ekstradicija nėra taikoma. Taip pat galima nesutikti ją taikyti, jeigu prašomosios valstybės kompetentinga valdžia nusprendžia teismo proceso dėl minėto nusikaltimo nebepradėti arba jį baigti.

Taigi visuotinai priimtas pagrindas, leidžiantis nevykdyti ekstradicijos yra nuostata, jog asmuo, kuris jau buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir nuteistas prašomojoje valstybėje,

---

<sup>131</sup>Carolyn Forstein, *supra* note 13, p. 365 – 366.

<sup>132</sup>*Ibid.*

<sup>133</sup>Cherif Bassiouni, *supra* note 64, p. 538.

<sup>134</sup>*Ibid.*, p. 546.

<sup>135</sup>Mark Summers, *Rereading Rauscher: it's time for US to abandon the rule of speciality* (Duquesne university: 2010), 48.

neturėtų būti dar kartą baudžiamas dėl to paties nusikaltimo. Pastebima, jog, kai kuriose sutartyse dėl ekstradicijos esama nuostatų, kurios užketa kelią ekstradicijai, kai asmuo, kurio ekstradicijos prašoma, jau buvo nuteistas ir paleistas arba, kurio atžvilgiu priimtas galutinis nuosprendis prašomoje valstybėje.

Problemiškesnė situacija pastebima, kai prašomoji valstybė ankščiau nusprendė nepatraukti asmens baudžiamojon atsakomybėn dėl veiksmo, kurio pagrindu prašoma ekstradicijos. Iš vienos pusės, gali susidaryt įspūdis, jog nusikaltimas nebuvo įvykdytas arba trūko pakankamai įrodymų kaltinimui palaikyti. Iš kitos pusės, tokiam sprendimui leidus užkirsti kelią ekstradicijai, gali reikšti, jog nusikaltęs asmuo turi veiksmingą imunitetą nuo baudžiamajo persekiojimo visur. Kai kurios nuostatos leidžia ekstradicijos nevykdymą, kai kompetentinga valdžia ankščiau nusprendė nepatraukti asmens baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus dėl kurių prašoma ekstradicijos, arba, kai yra nebaigtas baudžiamasis persekiojimas<sup>136</sup>.

Vadovaujantis tuo, kas pateikta aukščiau, galima išskirti tokius atvejus, kuriems esant valstybės vadovaudamosi *non bis in idem* principu, todėl gali atsisakyti tenkinti ekstradicijos prašymą perduoti asmenį. Paminėtini tokie atvejai:

1. Kai asmuo laikomas nubaustu už nusikaltimą, bet bausmę atliko;
2. Kai asmuo yra atleistas nuo bausmės atlikimo;
3. Kai prašomosios išduoti valstybės įgaliotos institucijos nusprendė, kad baudžiamasis asmens persekiojimas nebus pradėtas, arba pradėtas, nutrauktas.<sup>137</sup>

Atkreiptinas dėmesys, jog principo samprata priklausomai nuo teisinės sistemos skiriasi. Kontinentinės teisės tradicijos valstybėse principas vertinamas laisviau, kadangi pripažįstama, kad net ir esant galutiniam teismo nuosprendžiui, baudžiamasis nuteisto asmens persekiojimas galėtų būti atnaujintas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių paaiškėjimo, turėjusių įtakos nuosprendžio priėmimui. Priešingai nurodytam reglamentavimui taip plačiai traktuojamas principas nėra visiškai priimtinas anglosaksų teisės tradicijai, kadangi tose valstybėse laikomasi pozicijos, jog pakartotino baudžiamajo persekiojimo pateisinimas neįmanomas.<sup>138</sup> Toks skirtingas principo vertinimas susijęs su nevienoda teisingumo vykdymo koncepcija<sup>139</sup>. Laikantis nurodytos pozicijos išeitų taip, kad vienos valstybės – kontinentinės teisės tradicijos valstybės, dėl to, kad nuteisus asmenį, bet paaiškėjus naujoms aplinkybėms yra tikimybė, jog to asmens atžvilgiu gali būti priimtas išteisinamasis nuosprendis, atsiranda galimybė patenkinti vieną iš *non bis in idem* principo netenkinimo kriterijų - kai asmuo laikomas nubaustu už nusikaltimo padarymą, asmuo nėra išduodamas prašančiajai valstybei. Taigi susidarytų situacija, kai išteisinus asmenį, prašančioji

<sup>136</sup>David Stewart, *International criminal law in a nutshell* (West academic: 2013): 368 – 369.

<sup>137</sup>*Ibid.*

<sup>138</sup>Algimantas Čepas, *supra* note 2, p. 7 – 8.

<sup>139</sup>*Ibid.*

valstybė įgytą teisę prašyti asmens perdavimo, siekiant įvykdyti baudžiamąjį persekiojimą šio asmens atžvilgiu. Tuo tarpu nagrinėjamu atveju tokia galimybė neįmanomam anglosaksų teisės tradicijos valstybėse, kadangi kaip minėta anksčiau, galimybė atnaujinti procesą, paaiškęjus naujoms aplinkybėms, nėra numatyta. Darytina išvada, kad tokio asmens atžvilgiu negalimas atvejis, kai po nuosprendžio priėmimo, prašančioji perduoti asmenį valstybė, įgytą teisę prašyti asmens ekstradicijos<sup>140</sup>.

Visgi atkreiptinas dėmesys į A. Čepo analizę, kai išanalizavus *non bis in idem* principą kaip taisyklę dėl ekstradicijos leistinumo, padaryta išvada, jog principas formuluojamas kaip nuostata, pasak kurios, ekstradicija nevykdoma dėl veikos:

1. Už kurią prašomas išduoti asmuo yra atlikęs prašomojoje arba prašančiojoje valstybėje paskirtą bausmę, išskyrus atvejus, kai prašančioji valstybė garantuoja, jog į šią atliktą bausmę bus atsižvelgta priimant nuosprendį arba
2. Už kurią prašomas išduoti asmuo prašomojoje arba prašančiojoje valstybėje buvo išteisintas, nebent prašančioji valstybė nurodo naujas faktines aplinkybes, kuriomis vadovaujantis prašomojoje valstybėje galėtų būti atnaujinta išspręsta arba analogiška byla.<sup>141</sup>

Apibendrinus tai, kas išdėstyta ir atsižvelgiant į pastarojo mokslininko pateiktas išvadas, šiuo atveju pritariama išsakytai nuomone, kadangi pirmuoju atveju, asmens patraukimas baudžiamajon atsakomybėn, kai asmuo jau yra atlikęs prašomojoje arba prašančiojoje valstybėje paskirtą bausmę, galėtų suponuoti baudžiamumo kartotinumą, nors tokia galimybė nėra palaikoma. Antruoju atveju, esant išteisinamajam nuosprendžiui, be nurodytos sąlygos dėl naujų aplinkybių paaiškėjimo, nėra teisinio pagrindo apeliuoti į priimtą teismo nuosprendį.

### 3.2 Ekstradicijos netaikymo nuostatos

Ekstradicijos netaikymo nuostatas galima būtų apibrėžti kaip tokias ekstradicijos procesą reglamentuojančios teisės normos, kurios būtent numato sąlygas, kurioms esant, nėra galimybės vykdyti ekstradicijos procesą. Taigi valstybėse egzistuoja tam tikros teisėtos priežastys, užkertančios kelią perduoti asmenį, vadovaujantis tam tikromis nuostatomis.

---

<sup>140</sup>Atkreiptinas dėmesys, jog kai kuriose sutartyse *non bis in idem* taisyklė modifikuojama, reglamentuojant, kad ekstradicija vykdoma ir dėl veikų, dėl kurių prašomas išduoti asmuo buvo išteisintas galutiniu prašomosios valstybės teismo nuosprendžiu, jei prašančioji valstybė nurodo aplinkybes, kurių nustatymas būtų pakankamas pagrindas prašomojoje valstybėje atnaujinti baudžiamosios bylos tyrimą. Algimantas Čepas, *supra* note 2, p. 9.

<sup>141</sup>*Ibid.*, p. 13.

Žvelgiant į Konvencijos dėl ekstradicijos nuostatas, o būtent, į 3 ir 6 straipsnius, reglamentuojančius atvejus, kuriems esant nėra taikoma ekstradicija, matyti, kad šių straipsnių formuluotės leidžia išskirti tokias ekstradicijos netaikymo nuostatas/sąlygas:

4. *Non - refoulement* išimtis kaip pagrindas neišduoti;
5. Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė.

Įvertinus magistro baigiamojo darbo apimtį ir atsižvelgus į tai, jog nurodytos sąlygos aktualios darbo rengimo metu ir laikytinos sukeliančios daugiausiai probleminių klausimų, padedančių analizuoti ir įvertinti ekstradicijos efektyvumą, be kitų ekstradicijos netaikymo nuostatų, pasirinktinai, dėl minėtų priežasčių, nagrinėjamos tik šios ekstradicijos netaikymo nuostatos. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog teisės teorijoje ir teismų praktikoje dažnai pasitaikančios ekstradicijos netaikymo nuostatos yra – politinių nusikaltimų išimtis, glaudžiai su nurodyta sąlyga susijusi nediskriminavimo sąlyga, taip pat ekstradicijos nevykdymas asmeniui, kuriam prašančiojoje valstybėje grėstų mirties bausmė. Be kita ko, vadovaujantis Konvencijos dėl ekstradicijos nuostatomis, minėtos Konvencijos taikymas neapima ekstradicijos už karinius nusikaltimus, kurie pagal baudžiamuosius įstatymus nusikaltimais nelaikomi. Ir galiausiai, išdavimas už finansinius nusikaltimus yra taikomas tik tuo atveju, jei Konvenciją pasirašiusios valstybės atskirai pasisako dėl tokio nusikaltimo ar nusikaltimų kategorijos.

Kadangi kiekviena sąlyga yra nagrinėjama tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslinėje doktrinoje, o atskira sąlyga galėtų būti bent mokslinio straipsnio ar didesnės apimties darbo tema, kiekviena sąlyga analizuojama atskiruose poskyriuose.

### **3.2.1 *Non - refoulement* išimtis kaip pagrindas neišduoti**

*Non – refoulement* išimtį galima laikyti viena iš ekstradicijos netaikymo sąlygų. Visgi visų pirma atkreiptinas dėmesys, jog terminas *non – refoulement* yra tarptautinės pabėgėlių teisės sąvoką, tačiau reikšminga nagrinėjant ekstradicijos temą, dėl to, jog ekstradicija ir pabėgėlių teisė iš dalies sutampa ir susikerta įvairiais atvejais. Išskirtinai nagrinėjamos temos atveju aktualūs praktikoje neretai paplitę atvejai, kai prašomas išduoti asmuo, vadovaujantis pabėgėlių teise, prašo valstybės prieglobsčio arba jau yra įgijęs pabėgėlio statusą prašomoje valstybėje.

Minėta netaikymo sąlyga savaime nėra pagrindas atleisti asmenis siekiančius prieglobsčio ar jau gavusius pabėgėlio statusą nuo ekstradicijos, tačiau sprendžiant klausimą ar tokie asmenys gali būti teisėtai perduoti prašančiajai valstybei, prašomoji valstybė turi apsvarstyti ir imtis atitinkamų teisinių priemonių, apsaugančių tuos, kurie vengia persekiojimo, o ne patraukimo baudžiamajon atsakomybėn, be to, tuos, kuriems reikalinga apsauga, vadovaujantis tarptautine pabėgėlių teise.<sup>142</sup> Vadinas, kiekvienu konkrečiu atveju priimant sprendimą dėl ekstradicijos prašymo, kai jis susijęs

<sup>142</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 90.

su asmeniu, prašančiu prašančiosios valstybės prieglobsčio arba tokį statusą jau gavusiu, turi būti laikomasi *non – refoulement* principo, reglamentuojamo 1951 m. Konvencijoje<sup>143</sup> dėl pabėgėlių ir įtvirtinto tarptautinėje paprotinėje teisėje<sup>144</sup>, todėl privalomu net ir valstybėms, nesančioms atitinkamų, tokį principą įtvirtinančių tarptautinių dokumentų, dalyvėmis.

Apibrėžiant įstatyminių reglamentavimą, susijusį su pareiga neperduoti asmenų, kure prašo valstybės prieglobsčio arba pabėgėlio statusą jau yra įgiję, tikslinga paminėti, jog 1951 m. Konvencijoje nieko neminima apie pabėgėlių išdavimą. Tačiau „pabėgėlių išdavimoklausimas 1980 m. buvo nagrinėjamas JTVPK Vykdomajame komitete, kuris dar kartą patvirtino fundamentalų asmens negražinimo principo pobūdį ir pripažino, kad būtina apsaugoti pabėgėlius nuo išdavimo valstybei, kurioje esama rimtų priežasčių bijoti persekiojimo /...../. Jei būtų leidžiama išduoti pabėgėlius, apsaugos koncepcija būtų neveiksminga. Taigi kalbėti apie išdavimą prieglobsčio kontekste galima tik jei prieglobstis arba pabėgėlio statusas buvo panaikintas remiantis 1951 m. Konvencija. Irvigsi, nors išdavimas yra teisėta kovos su nusikalstamumu priemonė, remiantis tarptautine teise ji netinkama pabėgėlių atžvilgiu, todėl galima teigti, jog asmens negražinimo principas apsaugo pabėgėlį ir nuo ekstradicijos“.<sup>145</sup>

Paprastai teigiama, kad ekstradicija pabėgėliams nėra taikoma būtent dėl asmens negražinimo principo, tuo tarpu, 1951 m. Konvencijos 33 straipsnis turėtų būti taikomas ekstradicijai bent jau pagal analogiją<sup>146</sup>. Valstybė, siekdama susidoroti su nepageidaujamu asmeniu, gali prašyti jį išduoti teigdama, kad šis asmuo yra pažeidęs jos įstatymus. 1957 m. Europos konvencija dėl ekstradicijos draudžia išduoti, jei prašymą gavusi valstybė turi rimtų priežasčių manyti, kad prašymas dėl išdavimo už kriminalinį nusikaltimą skirtas, siekiant persekioti ar nubausti asmenį dėl jo rasės, religijos, pilietybės ar politinių įsitikinimų, ir kad tokiam asmeniui gali būti padaryta žala dėl vienos iš šių priežasčių". Tokios pat draudimo išduoti persekiojamus<sup>147</sup> asmenis nuostatos įtvirtinamos ir valstybių tarpusavio susitarimuose dėl ekstradicijos.

Visgi, nors Konvencijoje dėl pabėgėlių nėra aiškiai išreikštas principas dėl asmens negražinimo, tačiau ekstradicijos terminas yra išaiškinamasiš tokių žodžių junginio – „bet koku

---

<sup>143</sup>„Ženevos konvencija dėl pabėgėlių statuso,” *Valstybės žinios* 12-227, 1951 (1997).

<sup>144</sup>Lyra Visockienė, „Asmens negražinimo principas, jo vieta Lietuvos teisės sistemoje ir taikymo problemos,” *Teisė* 1392-1274(2000):64-65,<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367185450560/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

<sup>145</sup>*Ibid.*

<sup>146</sup>*Ibid.*

<sup>147</sup>2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų, 2 straipsnio c punktas reglamentuoja jog pabėgėlis – trečiosios šalies pilietis, kuris dėl pagrįstos persekiojimo dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei baimės yra ne savo pilietybės šalyje ir negali arba dėl tokios baimės nepageidauja atsiduoti tos šalies globai arba asmuo be pilietybės, kuris, būdamas ne savo gyventojų šalyje dėl pirmiau minėtų priežasčių, negali ar dėl tokios baimės nenori į ją grįžti, ir kuriam netaikomas 12 straipsnis.

atveju išsiųsti ar grąžinti“. Todėl principas *non – refoulement* tinka ekstradicijos procesui. Pastarieji teiginiai įrodyti ir pripažinti valstybių įvairiais atvejais.

Valstybių pripažinimas išreikštas ir patvirtintas Tarptautinių organizacijų, t. y. jau 1980 m. UNHCR Vykdomasis komitetas priimdamas išvadą Nr. 17 (XXXI) dėl ekstradicijos daromos įtakos pabėgėliams problemų, patvirtino, jog *non – refoulement* principas yra fundamentalus ir visuotinai pripažintas, teigė, kad pabėgėliams turi būti suteikta apsauga kiek tai susiję su tokių asmenų atžvilgiu vykdomu perdavimu valstybei, kurioje jie turi pagrįstų priežasčių bijoti persekiojimo kaip tai apibrėžta Konvencijoje dėl pabėgėlio statuso, be to, *non – refoulement* principas laikytinas pareiga, kurios laikymasis turi būti reglamentuojamas tarp valstybių sudarytose sutartyse dėl ekstradicijos ir valstybių nacionaliniuose teisės aktuose<sup>148</sup>.

Taip pat 1981 m. Tarp-Amerikos konvencijos dėl ekstradicijos 6 straipsnis nurodo, jog šios konvencijos nuostatos gali būti interpretuojamos kaip tokios, pasak kurių, kai tai yra tinkama, dėl pabėgėliams garantuojamos apsaugos, galimas ekstradicijos proceso suvaržymas<sup>149</sup>. Kaip minėta anksčiau, net ir diskriminavimo nuostata, įtvirtinta Konvencijos 33 straipsnio 1 punkte yra inkorporuota daugumoje konvencijų dėl ekstradicijos, tarptautinių dokumentų, susijusių su terorizmo aktų malšinimu, prevencija ir baudimu, kaip ir dėl kitų tarptautinio pobūdžio nusikaltimų, ir dvišaliuose tarptautiniuose susitarimuose tarp valstybių bei valstybių nacionaliniuose teisės aktuose. Taigi dauguma valstybių nacionaliniuose teisės aktuose išreiškė nuostatą dėl asmenų, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas, neperdavimo. Ne išimtis ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso normos, numatančios aptartą nuostatą.

Negrąžinimo principas pripažintas ne tik įtvirtinus atitinkamas nuostatas tarptautiniuose dokumentuose, bet ir teismų praktikoje. Konstitucinis teismas Slovėnijoje<sup>150</sup> konstatavo, kad sprendimas dėl prieglobsčio suteikimo laikomas prevencine priemone dėl priverstinio išsiuntimo ar asmens grąžinimo bei perdavimo. Taip pat, Šveicarijos teismas nusprendė<sup>151</sup>, jog asmenų, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas, perdavimas prašančiajai valstybei yra draudžiamas 1951 m. Konvencijos dėl ekstradicijos nuostatomis (33 straipsniu).

Negrąžinimo principas kaip ekstradicijos netaikymo nuostata užkerta kelią prašančiajai valstybei perduoti asmenį, jeigu yra pagrįstų abejonių manyti, jog prieglobsčio prašantis asmuo arba pabėgėlio statusą jau turintis asmuo, būtų neapsaugotas nuo negrąžinimo principo laikymosi. Atkreiptinas dėmesys, jog minėtas principas laikomas tarptautinės paprotinės teisės papročiu, todėl nepaisant to, kad valstybė nėra tarptautinio dokumento, įtvirtinančio draudimą perduoti asmenį, kuriam taikomos tarptautinės pabėgėlių teisės nuostatos, dalyvė,

---

<sup>148</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 90.

<sup>149</sup>*Ibid.*

<sup>150</sup>Case up-613/16, 2000, Ct.C.J.

<sup>151</sup>Sibylle Kapferer, *op. cit.*, p. 90.

minėtas įpareigojimas yra privalomas. Taigi nurodyta pareiga kyla nepaisant to, kad numatyta pareiga vykdyti ekstradiciją, vadovaujantis dvišalėmis arba daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis.

Atitinkamai laikantis *non – refoulement* principo, prašomoji valstybė yra įpareigota atmesti prašymą dėl asmens, kuris laikomas pabėgėliu arba prašančiu prieglobsčio, perdavimo, jei ekstradicijos prašo pilietybės valstybė ar bet kuri kita valstybė, į kurią, išsiuntimo negalimumas grindžiamas pagrįsta baime vykdyti persekiojimą perduoto asmens atžvilgiu. Ekstradicija minėtu atveju galima tik esant išimtinėms aplinkybėms, kurios šiame darbe nenagrinėjamos.

Vadovaujantis nurodytu įstatyminiu reglamentavimu ir teismų praktikos išaiškinimais dėl drausimo perduoti asmenį, kuriam gresia persekiojamas prašančioje išduoti valstybėje, kai toks asmuo įgijo pabėgėlio statusą arba siekia prieglobsčio įgijimo, tikslinga aptarti aktualią praktinę situaciją. Taigi šiuo metu nagrinėjama ekstradicijos netaikymo nuostata ir jos vertinimas laikytinas aktualia praktikoje egzistuojančia problema. Omenyje turimas, galutinai žlugusio banko „Snoras“ savininkų ekstradicijos klausimas. Didžiausi bankrutavusio „Snoro“ banko akcininkai Vladimiras Antonovas ir Raimondas Baranauskas įtariamieji banko turto iššvaistymu, piktnaudžiavimu, dokumentų klastojimu. Dviejų instancijų Britanijos teismai yra sutikę perduoti V. Antonovą ir R. Baranauską Lietuvai, kadangi jie įtariamieji pasisavinę apie 490 mln. eurų „Snoro“ turto. Prokurorai taip pat yra apriboję jų nuosavybės teises į 233 mln. eurų vertės turtą. Pirmasis teismo sprendimas suimti buvusius bankininkus priimtas dar 2011 m. lapkritį, kai tuometė konservatorių ir liberalų Vyriausybė nutarė nacionalizuoti „Snorą“ ir kelti bankroto bylą<sup>152</sup>.

Iki 2015 m. vasaros Rusijos pilietybę turintis V. Antonovas ir R. Baranauskas gyveno Londone, kur bylinėjosi dėl ekstradicijos į Lietuvą. Pažymėtina, jog Lietuva, siekdama realizuoti baudžiamojo persekiojimo galimybę Jungtinei Karalystei pateikė prašymą dėl ekstradicijos V. Antonovo ir R. Baranausko atžvilgiu. Asmenų perdavimo Lietuvai klausimas buvo sprendžiamas ilgai, tačiau, galiausiai, Londono teismai priėmė sprendimą perduoti juos Lietuvai. Londono teismas atmetė buvusių bankininkų apeliacinį skundą dėl to paties teismo priimto sprendimo išduoti juos Lietuvai. Tačiau šiuo metu turėję būti perduoti asmenys yra Rusijos Federacijos teritorijoje, kurioje slapstosi. Vertinama neseniai gauta informacija, jog 2016 m. buvo išsiųsti teisinės pagalbos prašymai Rusijos Federacijos kompetentingoms institucijoms, prašant išduoti V. Antonovą ir R. Baranauską Lietuvai. Rezultatai vertinami neigiamai, kadangi gautas atsakymas iš Rusijos Federacijos, kad R. Baranauskui suteiktas politinis prieglobstis Rusijos teritorijoje, todėl Lietuvai jis nebus išduodamas, o dėl V. Antonovo atsakymas negautas<sup>153</sup>.

---

<sup>152</sup>„Baigta V. Antonovo ir R. Baranausko byla dėl ekstradicijos,” Lietuvos rytas, žiūrėta 2017 m. kovo 27 d., <http://lietuovosdiena.lrytas.lt/aktualijos/baigta-v-antonovo-ir-r-baranausko-by-la-del-ekstradicijos.htm>.

<sup>153</sup>„Rusija atsisakė išduoti R. Baranauską. Jam suteikė politinį prieglobstį,” Ekspertai.eu, žiūrėta 2017 m. kovo 27 d., <http://www.ekspertai.eu/rusija-atsisake-isduoti-r-baranauskajam-suteike-politini-prieglobsti91299/>.

Plačiau diskutuotinas klausimas: kaip turėtų būt vertinama Rusijos Federacijos pozicija ir pateiktas atsakymas dėl perduoti prašomų asmenų. Taigi vertinant situaciją galimi įvairūs požiūriai, tačiau šiame darbe atsižvelgiant į tai, kas jau išdėstyta, pateikiant *non – refoulement* principo turinį ir įstatyminių reglamentavimų, vertinamas sprendimo neperduoti prašomus asmenis teisėtumas. Vertinamas tokios, praktikoje esančios situacijos pagrindas, kelti klausimą dėl ekstradicijos kaip vienos iš valstybių tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo formų, veiksmingumo.

Visų pirma, pažymėtina, jog Rusijos pareiga perduoti asmenis kyla tarptautinės sutarties pagrindu. Santykiai tarp Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos reglamentuojami Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartimi dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose<sup>154</sup> (toliau – Teisinio bendradarbiavimo sutartis). Teisinio bendradarbiavimo sutarties 61 straipsnis numato nusikaltimus, dėl kurių gali būti vykdoma ekstradicija, o būtent, šis straipsnis numato, jog:

1. Susitariančiosios Šalys įsipareigoja pagal prašymą išduoti viena kitai šioje Sutartyje numatytais sąlygomis asmenis, esančius jų teritorijoje, kad jiems būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė arba įvykdytas nuosprendis.

2. Asmenys išduodami už veikas, kurios pagal abiejų Susitariančiųjų Šalių įstatymus yra nusikaltimai ir už kuriuos numatyta bausmė – laisvės atėmimas daugiau kaip vieneri metai arba kita griežtesnė bausmė. Nuosprendžio įvykdymui asmuo išduodamas, kai jis už tokius nusikaltimus nuteistas laisvės atėmimu daugiau kaip šešioms mėnesiams arba kita griežtesne bausme.

Vadovaujantis nurodytomis Teisinio bendradarbiavimo sutarties nuostatomis, matoma, kad konkrečiu nagrinėjamu atveju, Rusijos Federacija esant Lietuvos Respublikos prašymui dėl ekstradicijos V. Antonovo ir R. Baranausko atžvilgiu, įsipareigota išduoti juos Lietuvos Respublikai, kad jiems būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. Remiantis nurodyto straipsnio 2 dalimi taikomas abipusio veikos baudžiamumo principas dėl kurio kaip matyti iš faktinių nagrinėjamos situacijos aplinkybių, ginčytino klausimo nekyla, kadangi V. Antonovas ir R. Baranauskas įtariami banko turto iššvaistymu, piktnaudžiavimu, dokumentų klastojimu, kas Rusijos Federacijoje taip pat laikoma nusikalstama veika.

Atkreiptinas dėmesys, kad problema kyla atsižvelgiant į Teisinio bendradarbiavimo sutarties 64 straipsnio 1 dalies 1 punktą, kuris numato, jog neišduodama, jeigu asmuo, kurį prašoma išduoti, yra susitariančiosios valstybės, kuriai pateikiamas prašymas, pilietis arba asmuo, kuriam šioje valstybėje suteikta prieglobsčio teisė.

---

<sup>154</sup> “Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose,” *Valstybės žinios* 13-296, 1992 (1995).

Taigi sutartis, kuri suteikia pareigą perduoti asmenį, numato ir išimtį, kuriai esant ekstradicija tampa negalima. Dėl šios priežasties kyla pagrįsta išvada abejoti ekstradicijos veiksmingumu, nors Konvencija dėl ekstradicijos draudžia išduoti, jei „prašymą gavusi valstybė turi rimtų priežasčių manyti, kad prašymas dėl išdavimo už kriminalinį nusikaltimą skirtas, siekiant persekioti ar nubausti asmenį dėl jo rasės, religijos, pilietybės ar politinių įsitikinimų, ir kad tokiam asmeniui gali būti padaryta žala dėl vienos iš šių priežasčių, ko pasekoje asmeniui suteiktas pabėgėlio statusas, reiškiantis ekstradicijos proceso suvaržymą.

Prieglobsčio suteikimas eliminuoja politinį prieglobstį prašomojoje valstybėje gavusio asmens ekstradicijos galimybes. Tačiau žvelgiant į nagrinėjamą situaciją ir prašomosios beiprašančiosios valstybių santykių raidą ir kontekstą, galima turėti pagrįstą abejonių situacijos skaidrumu. Visų pirma, Konvencija dėl pabėgėlio statuso suteikimo numato, kad prieglobstis gali būti suteiktas esant pagrįstai baimei būti persekiojamam dėl tokių priežasčių kaip rasė, religija, tautybė, politinės pažiūros ar priklausymas tam tikrai socialinei grupei, kai asmuo yra ne savo pilietybės šalyje. Visų faktinių aplinkybių vertinimas konkrečiu atveju priklauso nuo valstybės, kurioje prašoma prieglobsčio, atlikto informacijos surinkimo apie kilmės valstybę ir faktinių aplinkybių atitikties nuostatoms dėl pabėgėlio statuso suteikimo. Manytina, jog vyrauja subjektyvus požiūris, kuris kiekvienos valstybės jurisdikcijoje gali būti vertinamas skirtingai. „Jungtinės Karalystės aukštasis teismas, nagrinėjantis bylą dėl šių asmenų ekstradicijos teigė, kad nėra jokių įrodymų, jog asmenys Lietuvoje yra persekiojami dėl politinių motyvų“. Nors kaip žinia, vienas pagrindinių A. Antonovo ir R. Baranausko teisinės gynybos argumentų – esą prezidentė Dalia Grybauskaitė ir Lietuvos centrinis bankas „Snoras“ juos sužlugdė dėl politinių priežasčių. Taigi nors Jungtinės Karalystės teismas teigė, kad nėra pagrįstos baimės būti persekiojamiems, Rusijos Federacija nusprendė priešingai ir suteikė R. Baranauskui politinį prieglobstį. Taip pat vertintinas ir Rusijos Federacijos nebendradarbiavimas su Lietuvos Respublika dėl įtemptos politinės situacijos tarp pastarųjų valstybių, kas gali turėti įtakos sprendimui suteikti pabėgėlio statusą R. Baranauskui ir nepateikti jokių žinių dėl A. Antonovo.

Atkreiptinas dėmesys, jog politinį prieglobstį gavusio asmens ekstradicijos gali prašyti ne tik valstybė, kurioje jam gresia politizuotas baudžiamasis persekiojimas, bet ir kitos valstybės dėl kitų, bendrų ar atskirų, kriminalinių nusikaltimų. Tokiais atvejais, nevykdant ekstradicijos asmenims, gavusiems politinį prieglobstį ir vertinant tik pabėgėlio nuostatų atitiktį dėl vienoje valstybėje gresiančio pavojaus, praktiškai garantuojamas ekstradicijos imunitetas ir dėl bet kurių kitų, atskirų ar bendrų kriminalinių nusikaltimų, padarytų už konkrečiu atveju prašomosios valstybės materialinės jurisdikcijos ribų. Todėl kyla klausimas, koku pagrindu kita valstybė dėl bendro ar atskiuro nusikaltimo įvykdymo praranda galimybę įgyvendinti baudžiamąjį persekiojimą tokio asmens atžvilgiu?

Autorės nuomone, šiuo klausimu egzistuoja teisinė spraga, kadangi esant situacijai, kai prašančioji valstybė pateikia prašymą prašomajai valstybei, tačiau ši valstybė atsisako išduoti asmenį, kadangi suteikė jam pabėgėlio statusą dėl konkrečiu atveju egzistuojančių priežasčių, įvertinęs situaciją ir surinktą informaciją apie kilmės valstybę, teigiant, kad joje asmeniui gresia persekiojimas, galimybė kitai valstybei perduoti asmenį dėl bendros veikos ar atskiro nusikaltimo, eliminuojama, nors pagrindas, dėl kurio, toje valstybėje asmeniui galėtų grėsti persekiojimas ar susidorojimas, neegzistuoja. Tokiu atveju, manytina, kad atsisakymas vykdyti ekstradiciją dėl suteikto prieglobsčio prašomojoje valstybėje, pats savaime nurodytu atveju, nėra pakankamas pagrindas, neišduoti asmens. Visgi esant kitokioms šiuos santykius reglamentuojančioms nuostatoms, egzistuoja teisinio reguliavimo spraga, kurios užpildymui turėtų būti priimti atitinkami sprendimai.

Konkrečiu atveju galima įžvelgti ir kitą problemą, tais atvejais, kai ekstradicijos prašoma ne dėl galimybės asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, bet siekiant įvykdyti prašomo išduoti asmens atžvilgiu priimtą apkaltinamąjį nuosprendį. Tokiu atveju asmeniui sutektas pabėgėlio statusas ar svarstymas suteikti prieglobstį praranda pagrindą, kadangi prašančioje valstybėje eliminuojama galimybė būti persekiojamam dėl priežasčių, lėmusių pabėgėlio nuostatų taikymą. Galima teigti, kad tokiu atveju, neturėtų būti remiamasi prieglobsčio suteikimu kaip pagrindu nevykdyti ekstradicijos. Visgi nėra atitinkamo teisinio reguliavimo konkrečiu atveju, kai prašoma ekstradicijos: siekiant patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už prašančiojoje valstybėje įvykdytą nusikaltimą arba siekiant asmeniui įvykdyti paskirtą bausmę.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad tiek, kiek tai susiję su nagrinėjama problema, dėl prašomo išduoti asmens atžvilgiu suteikto pabėgėlio statuso ar prašymo suteikti prieglobstį, pastebimas tokio reguliavimo neveiksmingumas ir teisinio reguliavimo spragos dėl galimybės išvengti ekstradicijos, prarandant galimybę vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ar įgyvendinti paskirtą bausmę, tokio asmens perdavimo atveju.

### **3.2.2 Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė**

Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė laikoma viena iš ekstradicijos nevykdymo nuostatų. Konvencijos dėl ekstradicijos 6 straipsnis įtvirtina, kad Konvenciją pasirašiusioji valstybė turi teisę atsisakyti išduoti savo piliečius. Įsitvirtinęs įsitikinimas, kad valstybių nuostatos neišduoti savo piliečių yra vos ne pagrindinė kliūtis, siekiant užtikrinti efektyvią transnacionalinio nusikalstamumo prevenciją ir kontrolę. Tai, kad prašomas išduoti asmuo turi prašomosios valstybės pilietybę, dažniausiai yra ir pagrindas, kuriuo remdamosi užsienio valstybės atsisako vykdyti Lietuvos Respublikos pateikiamus ekstradicijos prašymus. Būtent todėl Rusija ir

Baltarusija atsisakė išduoti Sausio 13-osios įvykių organizavimu kaltinamus asmenis<sup>155</sup>. Taisyklė grindžiama emociniais, o ne teisiniais motyvais<sup>156</sup>.

Antras, taip pat gana plačiai skleidžiamas argumentas grindžiamas nuoroda į kiekvienos valstybės pareigą teikti apsaugą savo piliečiams. Todėl visokia pagalba užsienio valstybei taikyti prievartą (nesvarbu, jos turinys ir pagrįstumas) prašomosios valstybės piliečio atžvilgiu, suvokiama kaip nurodytos valstybės pareigos nevykdymas. Šiuo argumentu dažniausiai ir yra grindžiamos daugelio valstybių konstitucijų normos, draudžiančios piliečių ekstradiciją. Atitinkama norma įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, kurioje nustatomas draudimas „išduoti Lietuvos Respublikos pilietį kitai valstybei, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nenustato kitaip“ Atsižvelgiant į tai, kad Konstitucijos norma įtvirtina draudimą vykdyti piliečių ekstradiciją, jo paneigimu turėtų būti ir atitinkamas leidimas, o ne tik jį suponuojantis įsipareigojimas. Tokio požiūrio pagrįstumą patvirtina ir Lietuvos Respublikos padaryta išlyga Europos Konvencijai dėl ekstradicijos. Šioje konvencijoje yra įtvirtinama piliečių ekstradicijos galimybė. Todėl Lietuvos Respublika, ratifikuodama konvenciją, pareiškė, kad ji tokios galimybės nepripažįsta.<sup>157</sup>

Remdamiesi straipsnyje išdėstytais argumentais, autoriai yra tos nuomonės, kad piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklės neturėtų būti atsisakoma, tačiau jos turinį būtina iš esmės modifikuoti. Siūloma formuluoti taisyklę, įtvirtinant, kad „valstybė neišduoda savo piliečių, jeigu ji turi materialinę jurisdikciją nusikaltimams, dėl kurių prašoma vykdyti ekstradiciją, ir pakankamas galimybes vykdyti efektyvų baudžiamąjį prašomų išduoti asmenų persekiojimą už tokių veikų padarymą, ir pasinaudoja tokiomis turimomis galimybėmis“.<sup>158</sup> Vėlgi, kaip matyti ir dėl šios nuostatos taikymo yra siūlymu atlikti modifikacijas. Tokia pozicija tik dar kartą patvirtina, kad esamas teisinis reguliavimas neatitinka ekstradicijos tikslo, tuo labiau esant dabartiniam tarptautinio nusikalstamumo lygiui.

Žvelgiant į skirtumus, egzistuojančias bendrosios teisės tradicijų valstybių teisėje ir kontinentinės teisės tradicijos valstybių teisėje, pastebima, jog bendrosios teisės tradicijų valstybių teisėje prašomo išduoti asmens pilietybė įprastai neužkerta kelio ekstradicijai, tuo tarpu, kontinentinės teisės tradicijos valstybių teisėje, valstybėsnumatyta teisė atsisakyti perduoti savo

<sup>155</sup>Justinas Žilinskas ir Algimantas Čepas, *supra* note 3, p. 28.

<sup>156</sup>O šie iš tikrųjų svarūs. Jau vien atsižvelgiant į piktnaudžiavimus šiame straipsnyje nagrinėjama taisykle. Daugelyje valstybių opiu pripažįstamas fiktyvių santuokų, sudaromų siekiant išvengti ekstradicijos, klausimas. Pavyzdžiui, Slovakijoje už tokios santuokos sudarymą užsienio nusikaltėliai prostitutėms moka apie 50000 Slovakijos kronų (4000 litų) [28]. Kai kuriose valstybėse, siekiant taip pritraukti nusikalstamu būdu užsienyje sukauptą kapitalą, imamas netgi drastiškų priemonių. Pavyzdžiui, pagal Seišelių salų Pilietybės įstatymą šios valstybės pilietybė suteikiama kiekvienam asmeniui, sumokėjusiam į valstybės iždą K) milijonų JAV dolerių. *Ibid.*, p. 28 – 29.

<sup>157</sup>Justinas Žilinskas ir Algimantas Čepas, *supra* note 3, p. 30

<sup>158</sup>*Ibid.*, p. 33-34

valstybės piliečius. Pastaroji nuostata yra privalomo pobūdžio.<sup>159</sup> Dauguma regioninių konvencijų dėl ekstradicijos numato galimybę atsisakyti vykdyti ekstradiciją, jei asmuo, kurio ekstradicijos prašoma, yra prašomosios valstybės pilietis<sup>160</sup>.

Negalimumas perduoti asmenis, kurie yra prašomosios valstybės piliečiai, ilgai buvo viena iš pagrindinių kliūčių vykdyti ekstradiciją iš kontinentinės teisės tradicijos valstybių į bendrosios teisės tradicijos valstybes. Viskas priklauso nuo skirtingo požiūrio į valstybių jurisdikciją. Bendrosios teisės tradicijos valstybės<sup>161</sup> paprastai tvirtai laikosi teritorinio principo ir palaiko patraukimo baudžiamojon atsakomybėn galimybę tose valstybėse, kuriose nusikaltimas buvo įvykdytas. Tuo tarpu, kontinentinės teisės tradicijos valstybės pirmenybę suteikia eksteritorialumo principui, kai tai susiję su tos valstybės piliečiais, ir įskaitant tuos nusikaltimus, kurie įvykdyti užsienio valstybėje. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog neseniai galimybė perduoti prašomosios valstybės piliečius buvo priimta kai kurių kontinentinės teisės tradicijų valstybių. Taip pat ryškėja tendencija ir kontinentinės teisės tradicijų valstybių noras patenkinti prašymą dėl piliečių ekstradicijos su sąlyga, jog, jei toks pripažintas kaltu ir nuteistas asmuo bus grąžintas atlikti bausmę į pilietybės valstybę – prašomąją valstybę.<sup>162</sup>

Kaip matyti iš įstatyminio reglamentavimo, galimybė atsisakyti perduoti prašomosios valstybės piliečius susieta su pareiga patraukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn prašomosios valstybės teismuose. Esama situacijų, kai tokia galimybė laikoma kaip sąlyga, kai nėra tenkinamas prašymas dėl ekstradicijos. Tokią galimybę numato Konvencijos dėl ekstradicijos 6 straipsnio 2 dalis, pasak kurios, jei prašomoji valstybė nesutinka išduoti savo piliečio prašančiajai valstybei reikalaujant, ji turi pateikti svarstyti bylą kompetentingoms institucijoms, kad reikiamu atveju būtų pradėti procesiniai veiksmai. Prašomoji valstybė įprastai turi informuoti prašančiąją valstybę apie vykdomo baudžiamojo persekiojimo rezultatus.

Vienos iš dažniausiai paplitusių tarptautinių sutarčių dėl ekstradicijos išskiria valstybių pareigą perduoti asmenį, kuris yra tos valstybės pilietis. Laikoma, kad tokios nuostatos apima dvi formas: pirmoji, numato, kad asmenys, kurie yra prašomosios valstybės piliečiai, nėra perduodami; antroji, numato, jog susitariančiosioms valstybėms neturi egzistuoti jokia pareiga perduoti asmenis jų ekstradicijos prašančioms valstybėms. Pirmoji paplitusi forma įtvirtina absoliutų draudimą vykdyti ekstradiciją asmenų, kurie yra prašomosios valstybės piliečiai, atžvilgiu;

---

<sup>159</sup>Kai kuriose valstybėse ekstradicija asmenų, kurie yra, prašomosios valstybės piliečiai, yra draudžiama tokių valstybių konstitucinės teisės nuostatomis. Tokios nuostatos aptinkamos: Austrijoje, Brazilijoje, Gruzijoje, Moldovoje, Rumunijoje, Rusijos Federacijoje, Ukrainoje, Įstatymai dėl ekstradicijos ar valstybių nacionaliniai baudžiamieji įstatymai, numato, kad negalima valstybės piliečių ekstradicija, o būtent, Kinijoje, Kipre, Čekijos Respublikoje, Etiopijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Indonezijoje, Latvijoje, Norvegijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Šveicarijoje. Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 38.

<sup>160</sup>*Ibid.*

<sup>161</sup>Atkreiptinas dėmesys, jog piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė nepripažįstama ir praktikoje nepriimtina Jungtinėje Karalystėje.

<sup>162</sup>Sibylle Kapferer, *op. cit.*, p. 39.

antroji forma dažniau įtvirtina prašomosios valstybės diskrecijos teisę spręsti klausimą dėl prašymo tenkinimo arba atmetimo, kai perdavimo prašoma tos valstybės piliečio atžvilgiu. Todėl galima matyti, jog išimtis dėl piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklės apima dvi formas, absoliučią ir kvalifikuotą, kurios randamos prašomosios valstybės konstitucijoje arba sutartyse dėl ekstradicijos, arba municipaliniuose teisės aktuose. Atsižvelgiant į nurodytas formas, valstybės gali būti skirstomos į: valstybes, kurios numato piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklę ir kurioje, tokia taisyklė tapo integruota valstybės teisės dalimi bei valstybes, kurios priskiriamos kontinentinės teisės tradicijos valstybėms ir kuriose pripažįstamas visų asmenų perdavimas, įskaitant piliečius, nebent kitaip numatyta tarptautinėse sutartyse arba jų nacionaliniuose teisės aktuose.<sup>163</sup>

Ryšėja tendencija ir egzistuoja rizika, kad nusikaltėliai gali išvengti baudžiamosios atsakomybės pasinaudodami pilietybės institutu. Jeigu valstybė neperduoda savo valstybės piliečių ir negali arba nenori patraukti jų baudžiamojon atsakomybėn, tuomet gauta pilietybė galėtų būti prilyginama prieglobsčio suteikimui<sup>164</sup>.

Piliečių ekstradicijos taisyklės moralinė ir praktinė nauda vis dar diskutuojama. Pavyzdinės 1990 m. Jungtinių Tautų sutarties dėl ekstradicijos 4 str. b. punktas leidžia prašomajai valstybei atmesti prašymą dėl ekstradicijos, tačiau vietoj to numato alternatyvą – patraukimą baudžiamojon atsakomybėn. Visgi tai yra fakultatyvus pasirinkimo variantas. Tarptautinių sutarčių praktika rodo, jog prašomosios valstybės turinčio asmens pilietybė yra pasirinktina sąlyga asmens neperdavimui, kai kuriose sutartyse – privaloma. Taigi galima teigti, jog piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė didina riziką tarptautinės pagalbos priemonėmis kovoti prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą.

Vertinant aptartą taisyklę ir ieškant atsakymų į pilnavertį šios taisyklės taikymą, paminėtina, jog teisės doktrinoje esama tokių svarstymų ir pasiūlymų:

1. Valstybės turėtų žengti didelį žingsnį priimant įstatymus, kurie leistų perduoti prašomosios valstybės piliečius;
2. Valstybės turėtų perduoti savo piliečius, tam, kad prašančioje valstybėje būtų vykdomas patraukimas baudžiamojon atsakomybėn jų atžvilgiu, su sąlyga, jog asmenys, kurių atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis, atliks bausmę savo pilietybės valstybėje.
3. Piliečio ekstradicija turėtų būti galima tik esant prašomo išduoti asmens sutikimui;
4. Piliečių perdavimas turėtų būti laikoma nauja forma, skirta nusikaltusio asmens atžvilgiu įgyvendinti baudžiamąją atsakomybę. Tai leistų kaltinamus asmens dėl daugumos nusikaltimų, įvykdytų buvusioje Jugoslavijoje ir Ruandoje, patraukti baudžiamojon

---

<sup>163</sup>Sibylle Kapferer, *supra* note 11, p. 57

<sup>164</sup>Zsuzsanna, Deen - Racsmay, "A new passport to impunity? Non extradition of naturalized citizens versus criminal justice," 2(3) *Journal of International Criminal Justice*(2004): 761, <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/2/3/761/841580/A-New-Passport-to-Impunity-Non-Extradition-of?redirectedFrom=PDF>.

atsakomybėn *ad hoc* tarptautiniuose baudžiamuosiuose teismuose buvusioje Jugoslavijoje ir Ruandoje;

5. Principas *aut dedere aut judicare* turėtų būti įdiegtas tam, kad būtų realizuota baudžiamąjo persekiojimo galimybė kaltinamam asmeniui išvengti baudžiamumo. Priešinga praktika yra laikoma viena iš rimčiausių pavojų, vertinant piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklės kontekste, todėl žvelgiant iš baudžiamosios atsakomybės pusės, vieta, kurioje asmuo būtų patrauktas baudžiamajon atsakomybėn ar nuteistas atlikti bausmę, neturėtų būti pervertinama iki tol, kol tai yra priemonė teisingumo įgyvendinimui.<sup>165</sup>

Sutinant su aukščiau nurodytomis piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklės modifikacijomis, pažymima, kad toks reguliavimas prisidėtų prie tarptautinio nusikalstamumo mažinimo, ypač tais atvejais, kai atsisakant perduoti asmenį, vadovaujantis pilietybės nevykdymo taisykle, nenumatyta galimybė tokio asmens atžvilgiu pradėti baudžiamąjį persekiojimą prašomojoje valstybėje. Esant pastarajai situacijai nėra įgyvendinamas baudžiamumo siekiamybė kaip nusikaltimo įvykdymo pasekmė.

Turint omenyje jau nagrinėtą aktualią situaciją dėl R. Baranausko ir V. Antonovo, atsižvelgiant į tai, kad V. Antonovas yra Rusijos Federacijos pilietis ir dėl jo prašymo vykdyti ekstradiciją nėra gautas atsakymas, suponuojama prielaidą, jog ir šio asmens atžvilgiu, vadovaujantis piliečių ekstradicijos nevykdymo taisykle, įtvirtinta Teisinio bendradarbiavimo sutarties 62 straipsnyje (asmuo neišduodamas, jei asmuo, kurį prašoma išduoti, yra Susitariančiosios valstybės, kuriai pateikiamas prašymas, pilietis) prašymas dėl ekstradicijos bus atmestas. Taigi vadovaujantis sutarties nuostatomis, manoma, jog V. Antonovas nebus perduotas Lietuvos Respublikai, taip išvengiant baudžiamosios atsakomybės Lietuvos Respublikoje. Visgi šiuo atveju atkreiptinas dėmesys, jog Teisinės pagalbos sutartis numato pareigą pradėti baudžiamąjį persekiojimą. Minėtos sutarties 59 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad kiekviena Susitariančioji valstybė, prašant kitai Susitariančiajai valstybei, pagal savo įstatymus pradeda savų piliečių įtariamų padarius nusikaltimus kitos Susitariančiosios valstybės teritorijoje, baudžiamąjį persekiojimą. Ir tai nėra fakultatyvus pagrindas. Prašančioji valstybė gali tiek prašyti pradėti baudžiamąjį persekiojimą, tiek ekstradicijos, tačiau kaip minėta šiuo konkrečiu atveju, V. Antonovo atžvilgiu ekstradicijos prašymas taip pat nebus tenkinamas. Taigi Lietuvos Respublika turi galimybę prašyti pradėti baudžiamąjį persekiojimą Rusijos Federacijoje V. Antonovo atžvilgiu už įtarimą dėl nusikalstamos veikos vykdymo Lietuvos Respublikoje.

---

<sup>165</sup>United Nations Asia and Far East institute, "Refusal of Mutual Legal Assistance or Extradition," *Resource material series* 57, (2011): 192-193, [http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS\\_No57/No57\\_20RS\\_Topic2.pdf](http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No57/No57_20RS_Topic2.pdf).

Šiuo metu aktualus 2016 m. rugsėjo 6 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pranešimas<sup>166</sup> dėl piliečio ekstradicijos nevykdymo taisyklės kiek tai susiję su kitos Europos Sąjungos valstybės piliečio apsauga nuo išsiuntimo į ekstradicijos prašančią valstybę. Teismas konstatavo, jog valstybė narė neprivalo kiekvienam į jos teritoriją atvykusiam Sąjungos piliečiui taikyti tokios pat apsaugos nuo ekstradicijos, kuri taikoma jos piliečiams Vis dėlto prieš jį išsiųsdama atitinkama valstybė narė turi teikti pirmenybę keitimuisi informacija su kilmės valstybe narė ir suteikti pastarajai galimybę prašyti perduoti pilietį, kad būtų vykdomas jo baudžiamasis persekiojimas. Omenyje turima Aleksei Petruhhin sulaikytas 2014 m. rugsėjo 30 d. Bauskėje (Latvija) ir vėliau laikinai suimtas. Latvijos valdžios institucijos gavo Rusijos ekstradicijos prašymą. Šiame prašyme nurodyta, kad pradėtas A. Petruhhin baudžiamasis persekiojimas. Latvijos Respublikos generalinė prokuratūra priėmė sprendimą išduoti A. Petruhhin Rusijai. A. Petruhhin paprašė panaikinti šį sprendimą dėl ekstradicijos motyvuodamas tuo, kad pagal Baltijos šalių sudarytą sutartį dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių Latvijoje jis turi tokias pat teises kaip Latvijos piliečiai, o kadangi pagal Latvijos teisę iš principo draudžiama išduoti šios valstybės piliečius ir ši valstybė narė pagal su Rusija sudarytą sutartį pastarajai savo piliečių neišduoda, Latvija turi jį apsaugoti nuo nepagrįstos ekstradicijos. Taigi kyla klausimas ar yra galimybė asmenį, nesantį Valstybės narės piliečiu, neišduoti, vadovaujantis piliečiu ekstradicijos nevykdymo taisykle? Teismas atkreipė dėmesį, jog tarptautine sutartimitarp Latvijos ir Rusijos apsauga nuo ekstradicijos numatyta tik Latvijos piliečiams. Esant minėtam klausimui Latvijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas Teisingumo Teismo klausė, ar taikant valstybės narės ir trečiosios valstybės sudarytą ekstradicijos sutartį kitos valstybės narės piliečiams turi būti taikoma teisės norma, pagal kurią draudžiama išduoti piliečius, atsižvelgiant į Sąjungos piliečių nediskriminavimo dėl pilietybės ir laisvo judėjimo bei apsigyvenimo principus. Šiame sprendime Teisingumo Teismas pažymėjo, jog, nacionalinės teisės normos dėl ekstradicijos sukuria skirtingą požiūrį, atsižvelgiant į tai, ar atitinkamas asmuo yra šios ar kitos valstybės narės pilietis. Remiantis jomis kitų valstybių narių piliečiams, kaip A. Petruhhin, nesuteikiama apsauga nuo ekstradicijos, kuria naudojasi šios valstybės piliečiai. Pažymima, jog piliečių neišdavimas iš esmės kompensuojamas suteikiant prašomajai valstybei narei galimybę vykdyti savo piliečių baudžiamąjį persekiojimą už ne jos teritorijoje padarytus sunkius nusikaltimus, pagal bendrąją taisyklę ši valstybė narė neturi jurisdikcijos teisti už tokius nusikaltimus, kai nei nusikaltimą, kuriuo įtariama, padaręs asmuo, nei nuo jo nukentėjęs asmuo nėra šios valstybės piliečiai. Vadinasi Latvijos Respublika neturi jurisdikcijos teisti A. Petruhhin. Ir nesant Europos Sąjungos teisės normų, reglamentuojančių ekstradiciją tarp valstybių narių ir trečiosios valstybės, siekiant kovoti su nebaudžiamumo rizika reikia teikti pirmenybę keitimuisi informacija su valstybe narė, kurios pilietis yra suinteresuotasis

---

<sup>166</sup>Aleksei Petruhhin v. Latvijos Respublika, C-182/15 (2016).

asmuo, ir suteikti šios valstybės narės valdžios institucijoms galimybę išduoti Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui vykdyti, esant numatytam įstatyminiam reglamentavimui, kai tokai valstybė gali vykdyti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą už nusikaltimus, padarytus už šios valstybės teritorijos ribų.

Taigi esant Teisingumo Teismo spęsto ginčo situacijai, matoma, kad Teismas linkęs spręsti klausimą dėl galimybės asmeniui išvengti nebaudžiamumo, tačiau, nepaisant to, galimybė realizuoti baudžiamąjį persekiojimą yra tik tuo atveju, jei valstybės, kurios pilietis yra įtariamas ar kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo, nacionalinei teisės aktai numato galimybę patraukti tos valstybės piliečius baudžiamojon atsakomybėn už kitoje valstybėje padarytus nusikaltimus. Visgi galima daryti išvadą, kad ir šiuo atveju asmens perdavimo tikimybė yra sąlyginai neįgyvendinama, todėl nepakankama nebaudžiamumui mažinti.

## IŠVADOS

Igyvendinus tyrimo pradžioje iškeltus tikslus ir uždavinius bei atlikus darbo rezultatų apibendrinimą, remiantis dėstomosios dalies medžiaga, galima daryti tokias išvadas:

1. Ekstradicijos sąvokos elementai, kurie yra būtini apibrėžiant ekstradicijos sąvoką, yra nekontingenti, nes naudojami visuose darbe pateiktų mokslininkų sąvokose. Visgi vertinant kiekvieną elementą atskirai daugiausiai neaiškumo kelia asmens, kurio atžvilgiu galima vykdyti ekstradiciją, amžiaus reikalavimas. Šis reikalavimas gali būti vertinamas kartu su abipusio veikos baudžiamumo sąlyga, kaip sudėtinis šios sąlygos taikymo elementas, turintis įtakos ekstradicijos vykdymo realizavimui;
2. Nepaisant dedamų pastangų egzistuojanti sistema yra veiksminga tiek ir tokia apimtimi, kiek valstybės atitinkamai įdeda pastangų. Turint omenyje, kad valstybių veikimas paremtas savanaudiškumu, susitarimas dėl ekstradicijos nebūtinai garantuoja, kad į prašymą dėl ekstradicijos bus atsižvelgiama. Ir nepaisant įvykusio poslinko, praktikoje visuomet atsiranda situacijų, kai formaliai ekstradicija nėra galima. Ne visuomet kalta sistema dėl negalimumo; politiniai sumetimai gali daryti žalą asmenų perdavimui. Tuo tarpu atsisakius vykdyti ekstradiciją, labiau nei tikėtinas santykių su esama prašančiosios valstybės valdžia pablogėjimas.
3. Tarptautinės teisės vystymosi tendencijos rodo siekį kiek įmanoma labiau vengti asmenų nebaudžiamumo pasinaudojant ekstradicijos institutu, visgi, visų pirma, toks siekis sąlyginai neįgyvendinamas nesant teisinio pagrindo ekstradicijai vykdyti, ir valstybės bendradarbiavimo kaip geros valios ženklo išraiškos, antra, šiuo metu esantis įstatyminis reglamentavimas sudaro kliūtis baudžiamojo persekiojimo galimybei, net ir esant teisiniams pagrindui. Ir, nors tarptautinė teisė ir numato pakankamai pažangias teises tarptautinės baudžiamojo bendradarbiavimo priemonės asmenų, įvykdžiusių nusikalstamas veikas vienoje valstybėje, bet pabėgusių į kitas, atžvilgiu, tačiau šios priemonės ne visada turi prevencijos galią ir jų pritaikymas kartais būna *post factum*. Baudžiamosios atsakomybės realizavimas neretai lieka neįgyvendintas;
4. Kai kurios tarptautinės sutartys numato, jog už sunkus tarptautinės teisės nusikaltimus, galima vykdyti ekstradiciją arba alternatyvą asmens perdavimui – patraukimą baudžiamojon atsakomybėn. Priklausomai nuo sutarties pobūdžio, patraukimas baudžiamojon atsakomybėn galimas arba netenkinus prašymo dėl ekstradicijos arba galimas tiek patraukimas baudžiamojon atsakomybėn, tiek ekstradicija;
5. Abipusio veikos baudžiamumo principo vertinimui ir tikrinimui naudojami *in abstracto* arba *in concreto* metodais. Šiuo metu ryškėja tendencija priimtinesne laikyti *in abstracto*

subjektyvų interpretavimo būdą. Praktikoje vadovaujantis šiuo metodu, veika yra vertinama trejų pakopų testu, kai teisės aktuose reglamentuojama veika analizuojama tiek prašomosios, tiek prašančiosios valstybės požiūriu. Pirmiausia, analizuojami nusikaltimų sąvokų apibrėžimai, antra, analizuojami nusikalstamos veikos sudedamieji elementai, ir galiausiai, konkrečiu atveju analizuojamas atitinkamas kriminalizavimas atsižvelgiant į asmens veiksmus arba neveikimą. Nei vienos valstybės teisės aktuose nenumatyta, jog nusikaltimų pavadinimai tiek prašančioje, tiek prašomoje valstybėse būtų identiški. Ekstradicijos sąlygų formalus taikymas neretai užkerta kelią asmenų perdavimui;

6. Jei perduotas asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir nubaustas ir už kitas, nei ekstradicijos prašyme numatytas nusikalstamas veikas, atsirastų tikimybė pažeisti ir kitas ekstradicijos taikymo sąlygas, tokias kaip abipusio veikos baudžiamumo taisyklė, *non bis in idem* principas, draudžiantis pakartotinį baudžiamumą, šiame darbe nenagrinėjama politinių nusikaltimų išimtis. Be to, kiekvienu konkrečiu atveju, esat ekstradicijos prašymui, faktinės situacijos aplinkybės turi būti vertinamos atitikimui ekstradicijos sąlygoms. Tikėtina išvada, kad esant specializuotumo doktrinos nesilaikymui, lyg tęstinė grandinė tęsiasi kitų ekstradicijos sąlygų pažeidimas, pavyzdžiui, perduotą asmenį patraukus baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimą, kuris nebuvo nurodytas ekstradicijos prašyme, nėra vertinamas situacijos atitikimas abipusio veikos baudžiamumo taisyklei bei kitiems aukščiau minėtiems principams. Tokiu atveju ekstradicijos procesas gali būti laikomas ne tik neveiksmingas, bet ir pats savaime pažeidžiantis ekstradicijai keliamus reikalavimus;
7. Šiuo metu aktualūs praktikoje neretai paplitę atvejai, kai prašomas išduoti asmuo, vadovaujantis pabėgėlių teise, prašo valstybės prieglobsčio arba jau yra įgijęs pabėgėlio statusą prašomoje valstybėje. kiekvienu konkrečiu atveju priimant sprendimą dėl ekstradicijos prašymo, kai jis susijęs su asmeniu, prašančiu prašančiosios valstybės prieglobsčio arba tokį statusą jau gavusiu, turi būti laikomasi *non – refoulement* principo. nors Konvencijoje dėl pabėgėlių nėra aiškiai išreikštas principas dėl asmens negrąžinimo, tačiau ekstradicijos terminas yra išaiškinamas iš tokių žodžių junginio – „bet koku atveju išsiųsti ar grąžinti“. Todėl principas *non – refoulement* tinka ekstradicijos procesui. Sprendimas dėl prieglobsčio suteikimo laikomas prevencine priemone dėl priverstinio išsiuntimo ar asmens grąžinimo bei perdavimo. Prieglobsčio suteikimas eliminuoja politinį prieglobstį prašomojoje valstybėje gavusio asmens ekstradicijos galimybes.
8. Ryškėja tendencija ir egzistuoja rizika, kad nusikaltėliai gali išvengti baudžiamosios atsakomybės pasinaudodami pilietybės institutu. Jeigu valstybė neperduoda savo valstybės

piliečių ir negali arba nenori patraukti jų baudžiamojon atsakomybėn, tuomet gauta pilietybė galėtų būti prilyginama prieglobsčio suteikimui;

9. Visais atvejais principas *aut dedere aut judicare* turėtų būti įdiegtas tam, kad būtų realizuota baudžiamojo persekiojimo galimybė kaltinamam asmeniui išvengti baudžiamumo, kai asmenį perduoti prašoma valstybė yra asmens pilietybės valstybė.

## PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į analizuotas problemas ir pateiktas išvadas, esančiam įstatyminiam reguliavimui veiksmingiau atitikti šiuo metu egzistuojančias situacijas ir kylančias problemas dėl ekstradicijos proceso vykdymo, siūloma:

1. Turėtų būti spręstinas ir užsienio valstybių gaunamų teisinės pagalbos prašymų statuso klausimas. Gan įdomi šios srities praktika gyvuoja Kanadoje, – ne tarptautinės sutarties pagrindu gauti prašymai vertinami kaip *ad hoc* sutartys. Taigi, atsižvelgiant į visą nacionalinių įstatymų dėl ekstradicijos variantų įvairovę, galima būtų nesunkiai ir gana greitai perimti gerąją užsienio patirtį;
2. Visais atvejais, kai yra teisinis pagrindas ekstradicijai vykdyti, nepatenkinus prašymo dėl ekstradicijos, numatyti valstybių pareigą, tokius asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn prašomojoje valstybėje, kad būtų išvengta asmens nebaudžiamumo;
3. Pritariama abipusio veikos baudžiamumo principą pakeisti dvigubo draudimo principu. Pasiūlytas dvigubo draudimo principas nereikalauja, kad teisei priešingas veiksmas būtų baudžiamas to paties nusikaltimo pagrindu abejuose valstybėse. Principas tenkinamas, kai atliktas veiksmas bent jau draudžiamas vadovaujantis prašančiosios valstybės teisės aktais. Pritartina minėtam siūlymui vien todėl, kad prašančiojoje valstybėje asmuo, įvykdęs nusikalstamą veiką, turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir teisiamas būtent pagal tos valstybės teisės aktus dėl toje valstybėje esančio baudžiamųjų santykių reguliavimo.
4. Modifikuoti ekstradicijos netaikymą tais atvejais, kai ekstradicija nėra vykdoma asmeniui suteikus pabėgėlio statusą arba jau siekiant valstybės prieglobsčio suteikimo, t. y. esant situacijai, kai prašančioji valstybė pateikia prašymą prašomajai valstybei, tačiau ši valstybė atsisako išduoti asmenį, kadangi suteikė jam pabėgėlio statusą dėl konkrečių atveju egzistuojančių priežasčių, įvertinęs situaciją ir surinktą informaciją apie kilmės valstybę, teigiant, kad joje asmeniui gresia persekiojimas, galimybė kitai valstybei perduoti asmenį dėl bendros veikos ar atskiro nusikaltimo, eliminuojama, nors pagrindas, dėl kurio, toje valstybėje asmeniui galėtų grėsti persekiojimas ar susidorojimas, neegzistuoja. Tokiu atveju, manytina, kad atsisakymas vykdyti ekstradiciją dėl suteikto prieglobsčio prašomojoje valstybėje, pats savaime nurodytu atveju, nėra pakankamas pagrindas, neišduoti asmens. Todėl esant kitokioms šiuos santykius reglamentuojančioms nuostatoms, egzistuoja teisinio reguliavimo spraga, kurios užpildymui turėtų būti priimti atitinkami sprendimai – neišduoti tik esant pagrįstų abejonių, jog asmuo bus persekiojamas prašančiojoje valstybėje dėl to nusikaltimo, dėl kurio prašoma asmens perdavimo.

## LITERATŪROS SĄRAŠAS

### Teisės aktai

1. “Didžiosios Britanijos Įstatymas dėl ekstradicijos.” Prieiga internete: [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/117676/extradition-act-2003.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/117676/extradition-act-2003.pdf).
2. “Europos konvencija dėl ekstradicijos. “*Valstybės žinios* 34, 1957 (1995).
3. “Europos konvencijos dėl ekstradicijos antrasis papildomas protokolai. “*Valstybės žinios* 34-819 (1995).
4. “Europos konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą. “*Valstybės žinios* 86-2393 (1998).
5. “Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. “*Valstybės žinios* 51-1933(2002).
6. “Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. “*Valstybės žinios* 36-1188 (2004).
7. “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. “*Valstybės žinios* 89-2741 (2000).
8. “Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. “*Valstybės žinios* 13-296, 1992 (1995).
9. “Tarybos pamatinis sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. “*Specialusis leidimas* 1 (2004).
10. “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. “*Valstybės žinios* 89-2741 (2000).
11. “Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių. “*Valstybės žinios* 13-480 (2002).
12. “Ženevos konvencija dėl pabėgėlių statuso. “*Valstybės žinios* 12-227 (1997).

### Specialioji literatūra

1. Aust, Anthony. *Handbook of international law*. Cambridge University Press, 2005.
2. Basiouni, Cherif. *International extradition: United States law and practice*. Oxford, 2007.
3. Basiouni, Cherif. *Introduction to international criminal law*. Martinus Nijhoff, 2012.
4. Basiouni, Cherif ir Manikas, Peter. *The law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. Transnational Publishers, 1996.
5. Basiouni, Cherif. “Universal Jurisdiction for International Crimes: Historical Perspectives and Contemporary Practice.” *Virginia Journal of International Law* 43, (2001): 81.  
<http://www.iranhrdc.org/english/human-rights-documents/legal-articles/3220-m-cherif->

[bassiouni-universal-jurisdiction-for-international-crimes-historical-perspectives-and-contemporary-practice.html](http://bassiouni-universal-jurisdiction-for-international-crimes-historical-perspectives-and-contemporary-practice.html).

6. Bedi, Satya Deva. *Extradition: a treatise on the laws relevant to the fugitive offenders within and with the Commonwealth countries*. William S. Hein and Company, 2002.
7. Boister, Neil. *An introduction to transnational criminal law*. Oxford, 2012.
8. Brownlie, Ian. *Principles of Public International Law*. Oxford university press, 1998).
9. Brown, Stevan David. *Combating international crime: the longer arm of the law*. London and New York: Routledge-Cavendish, 2008.
10. Cebesi, Rabia Anne. "International Extradition Law and the Political Offense Exemption: The Traditional Incidence Test as a Workable Reality." *Loyola of International and Comparative Law Review* 10 (1998): 633. <http://digitalcommons.lmu.edu/ilr/vol10/iss3/7/>.
11. "Chapter III, General principles of extradition." Žiūrėta 2017 m. kovo 27 d. [http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/28180/13/13\\_chapter%203.pdf](http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/28180/13/13_chapter%203.pdf).
12. Čepas, Algimantas. "Abipusis veikos baudžiamumas kaip ekstradicijos leistinumų sąlyga." *Teisė* (2001): 7-8. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367185557434/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
13. Čepas, Algimantas. "Ekstradicijos teorinės ir praktinės problemos." *Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas*, 2002. 22-43. [http://lvb.lt/primo\\_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LABT\\_VU1&docId=SUB01000016556&fromSitemap=1&afterPDS=true/](http://lvb.lt/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LABT_VU1&docId=SUB01000016556&fromSitemap=1&afterPDS=true/).
14. Čepas, Algimantas. "Non bis in idem taisyklė kaip ekstradicijos leistinumų sąlyga." *Teisė* 1392-1274 (2004): 36. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367185658263/DS.002.0.01.ARTIC>.
15. Deen- Racsmany, Zsuzsanna. "A new passport to impunity? Non extradition of naturalized citizens versus criminal justice." *Journal of International Criminal Justice* 2, (3) (2004): 761. <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/2/3/761/841580/A-New-Passport-to-Immunity-Non-Extradition-of?redirectedFrom=PDF>.
16. Drakšienė, Anna ir Drakšas, Romualdas. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
17. European Committee on crime problems. "Note on dual criminality, in concreto or in abstracto." PC-OC 02, (2012): 2. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/PCOC\\_documents/PCOC%20\(2012\)%202%20Final%20Note%20on%20dual%20criminality%20in%20concreto%20or%20in%20abstracto.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/pc-oc/PCOC_documents/PCOC%20(2012)%202%20Final%20Note%20on%20dual%20criminality%20in%20concreto%20or%20in%20abstracto.pdf).
18. Feller, Shneyur Zalman. "The Significance of the Requirement of Double Criminality in the Law of Extradition." *Israeli Law Review* 51(1975): 66-76.



29. Ramanauskaitė, Simona. "Ar abipusio baudžiamumo taisyklės atsisakymas Europos Sąjungos baudžiamosios teisės teisinės pagalbos instrumentuose neprieštarauja teisėtumo principui?" Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2013. 17.
30. Shearer, Ivan Anthony. *Extradition in international law*. University of Manchester, 1971.
31. Steenberghe, Raphael. "The Obligation to Extradite or Prosecute, Clarifying its Nature." *Journal of International Criminal Justice* 9 (2011): 1092.  
[https://www.researchgate.net/publication/256038563\\_The\\_Obligation\\_to\\_Extradite\\_or\\_Prosecute\\_Clarifying\\_Its\\_Nature](https://www.researchgate.net/publication/256038563_The_Obligation_to_Extradite_or_Prosecute_Clarifying_Its_Nature)
32. Stefanovska, Vesta. "Extradition as a tool for inter - state cooperation: resolving issues about the obligation to extradite." *Journal of liberty and international affairs* 2, 1 (2016): 42-46.  
[http://e-jlia.com/index.php?page=paper-details&id=5\\_3](http://e-jlia.com/index.php?page=paper-details&id=5_3);
33. Sluškonytė, Lina. "Ekstradicijos samprata, pagrindai ir sąlygos." Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2006. 44. <http://gs.elaba.lt/object/elaba:2189497/>.
34. United Nations Asia and Far East institute. "Refusal of Mutual Legal Assistance or Extradition." *Resource material series* 57, (2011): 192-193.
35. United Nations. "The obligation to extradite or prosecute." *Final report of the International law commission* (2014): 2-8.  
[http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7\\_6\\_2014.pdf](http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/reports/7_6_2014.pdf)
36. Stewart, David. *International criminal law in a nutshell*. West academic, 2013.
37. Summers, Mark. *Rereading Rauscher: its time for US to abandon the rule of speciality*. Duquesne university, 2010.
38. [http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS\\_No57/No57\\_20RS\\_Topic2.pdf](http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No57/No57_20RS_Topic2.pdf).
39. Vadapalas, Vilentas. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
40. Visockienė, Lyra. "Asmens negražinimo principas, jo vieta Lietuvos teisės sistemoje ir taikymo problemos." *Teisė* 1392-1274, (2000): 64-65.  
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367185450560/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
41. Zgonec-Rozej, Miša ir Foakes, Joanne. International criminals: extradite or prosecute? *Chatham house IL BP* 2013/01, (2013): 3-8.  
[https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Law/0713bp\\_prosecute.pdf](https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Law/0713bp_prosecute.pdf)
42. Žilinskas, Justinas ir Čepas, Algimantas. "Asmenų perdavimas tarptautiniam baudžiamajam teismui ir jo problemos tarptautinėje teisėje." *Jurisprudencija* 34(26), (2001): 42.  
<https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3512/3305>.

43. Žilinskas, Justinas ir Čepas, Algimantas. "Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė, galimybės jos atsisakyti ir ją modifikuoti." *Teisė* 1392-1274, (2003): 28-34.  
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367189397799/DS.002.0.01.ARTIC>.
44. Williams, Sharon. "Loyola of Los Angeles international law and comparative law review: Extradition and the death penalty exception in Canada: resolving the Ng and Kindler cases. *Osgoode hall law school* (1991): 799.  
[http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1445&context=scholarly\\_works](http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1445&context=scholarly_works).

### **Teismų sprendimai**

1. Aleksei Petruhhin v. Latvijos Respublika, C-182/15 (2016).
2. Belgium v. Senegal, ISSN 0074-4441, I.C.J., (2012).
3. Jav v. Rauscher, 119 US 407, U.S Supreme court (1886).
4. North Sea Continental Shelf Cases, Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands, I.C.J. 3 (1969).
5. Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. kovo 14 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-78-360-2014. E TEISMAI. <http://eteismai.lt/byla/120119743061753/1A-78-360-2014>.

## SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Ekstradicija tarptautinėje teisėje yra šio magistro baigiamojo darbo tema, kurioje pateikiama, nagrinėjama ir vertinama ekstradicijos samprata, apžvelgiant įvairių mokslininkų pateikiamą apibrėžimų įvairovę ir sampratą sudarančių elementų įtraukimą apibrėžiant ekstradiciją. Atlikta analizė suponuoja išvadą, jog esminiai ekstradicijos sampratą apibrėžiantys elementai pateikiami visų mokslininkų pateiktuose apibrėžimuose, todėl galima teigti, kad ekstradicijos sąvokos elementai, kurie yra būtini apibrėžiant ekstradicijos sąvoką, yra nekintami, nes naudojami visuose paminėtose sąvokose. Visgi vertinant kiekvieną elementą atskirai daugiausiai neaiškumo kelia asmens, kurio atžvilgiu galima vykdyti ekstradiciją, amžiaus reikalavimas. Tuo tarpu, vertinant fakultatyvius ekstradicijos elementus galima teigti, kad ekstradicijos tikslas ir prašymas vykdyti ekstradiciją yra neatskiriami elementai, nes prašymo vykdymas nesiekiant jo įgyvendinimo yra negalimas, todėl prašymas ir tikslas gali būti tapatinami.

Baigiamajame darbe taip pat analizuojami ekstradicijos teisiniai pagrindai, kurių buvimas atitinkamai valstybėms sukelia pareigą perduoti asmenis, tuo tarpu, nesant teisinio pagrindo ekstradicijos procesas laikomas tik valstybės geros valios ženklu. Visgi ekstradiciją numatančios sutartys skirstomos į tris rūšis: universalias tarptautines sutartis, kurios numato alternatyvią ekstradicijos vykdymo galimybę už atskirus tarptautinio pobūdžio nusikaltimus, antra, regioninės, kurios numato ekstradicijos galimybę už tam tikrus tarptautinio pobūdžio nusikaltimus arba apskritai kriminalinius nusikaltimus ir galiausiai dvišales arba riboto dalyvių skaičiaus teisinės pagalbos sutartys, kurios numato galimybę išduoti nusikaltėlius santykiuose tarp tokių sutarčių dalyvių, sutinkamai su šiose sutartyse numatytais sąlygomis. Tuo tarpu, nesant teisinio pagrindo įtvirtinančio pareigą vykdyti ekstradiciją, prašomas išduoti asmuo išvengia baudžiamosios atsakomybės taikymo jo atžvilgiu, todėl manytina reikalinga esant modifikuoti šiuo metu esantį reguliavimą ir bent jau įpareigoti valstybes tokius asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn kaip tai numato konkrečios daugiašalės konvencijos, įtvirtinančios alternatyvą ekstradicijai – patraukimą baudžiamojon atsakomybėn.

Ir galiausiai, didelis dėmesys skiriamas ekstradicijos sąlygoms, kurios atitinkamai pasirinktos dėl egzistuojančių problemų, nagrinėjant įstatyminių reglamentavimų ir praktikoje esančius aktualius ekstradicijos vykdymo pavyzdžius, kai atitinkamai, problema kyla dėl numatytų ekstradicijos sąlygų taikymo. Vertinant teismų praktiką pastebima, jog diskusijų kelia abipusio veikos baudžiamumo taisyklė dėl skirtingų atitinkamose valstybėse esančių nusikalstamų veikų apibrėžimų, kartais užketančių kelią asmenų perdavimui. Specializuotumo doktrinos laikymasis,

nors ir nekelia neaiškumų, visgi praktikoje aptinkama pavyzdžių kai valstybės pasinaudodamos ekstradicijos procesu, siekia perduoti asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn už kitus nei ekstradicijos prašyme nurodytus nusikaltimus. Tuo tarpu, įvertinus tokias ekstradicijos netaikymo sąlygas kaip draudimas perduoti asmenis, siekiančius prieglobsčio ar jau gavusius pabėgėlio statusą, sudaro galimybes išvengti baudžiamosios atsakomybės realizavimo. Manytina, kad modifikuota turi būti ir piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė, bent jau įtvirtinant pareigą tokius asmenis, nevykdant ekstradicijos, patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba tokius asmenis perduoti prašomajai valstybei su sąlyga, kad bausmė bus atlikta prašomojoje valstybėje. Apibendrinus visa tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad ekstradicija nėra pakankamai efektyvi ir rezultatyvi priemonė kaip tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo forma, kuria siekiama mažinti tarptautinį nusikalstamumą.

## SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Extradition in international law is this thesis subject; information about concept of extradition produced by various scholars is given and analyzed. Evaluation of extradition concept means that basic elements of definition is given in all definitions made by scholars. So it can be stated that elements, which are essential in extradition definition, are steady because they are used in all definitions given in this thesis. Taking into consideration every element of extradition separately some uncertainty occurs; for example requirement of accused personage appropriate for extradition is uncertain. Whereas analyzing optional elements of extradition definitions made conclusion that purpose of extradition and request for extradition are inseparable elements because the acceptance of extradition request without willingness of its implementation is not possible; purpose and request of extradition can be identified.

Indeed, legal basis for extradition are analyzed in this final thesis; States are bound by legal basis because obligation to surrender arise from legal basis. Whereas in absence of such legal basis, extradition in such circumstances is based on anything more than comity and an act of grace. Legal basis for extradition consists of these agreements: universal international agreements which allow alternative for extradition in circumstances of several international offences; second, regional agreements which allow extradition for particular international offences or generally criminal offences; third, bilateral or limited agreements for mutual legal assistance which allow extradition between contracting parties according to those agreements. When in absence of such agreements there is no obligation to surrender; extradition is indispensable to bringing the accused to justice in a foreign jurisdiction. In such circumstances it is essential to modify regulation of extradition and to oblige states to prosecute those whose are seeking for extradition by requested state as it is stated in conventions for extradition.

Finally, most of the thesis is for general principles of international law and grounds for refusing extradition request. Those principles are chosen relating to nowadays problems and live practical situations when, for example, there is problem because of some general principals applying for extradition. According decisions of courts it is clear that there is some discussion about double criminality principle because of differences between states definitions of some criminal offences. Doctrine of specialization is obvious though, in practice there is some examples whereas states use extradition in order to prosecute those surrendered for different offences than those prescribed in extradition request. Meanwhile, considered such grounds for refusing extradition request as prohibition to surrender refugees and those seeking for refugees well as prohibition to surrender nationals of requested state constitute conclusion that extradition is indispensable to bringing the accused to justice in a foreign jurisdiction. Prohibition to surrender

nationals of requested state should be modified at least to consider option to oblige requested state to prosecute those persons or to surrender those persons to requesting state in condition that sentence will be applied in requested state. In conclusion it can be said that extradition is not enough efficient in order to cooperate between states and to reduce international organized criminality.

## **ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA**

Baigiamajame darbe siekta atskleisti ekstradicijos kaip vienos iš tarptautinio baudžiamojo bendradarbiavimo formos turinį, teisinius pagrindus ir ekstradicijos įgyvendinimo sąlygas bei netaikymo pagrindus, taip pat išnagrinėti su tuo susijusias problemas, pateikti problemų analizę ir jų sprendimo būdus. Vertinant įvairių mokslininkų pozicijas atitinkamų nagrinėjamų problemų kontekste ir teismų praktiką, prieita prie išvados, jog ekstradicijos institutas nėra pakankamai veiksminga procesinė priemonė tarptautiniam baudžiamajam bendradarbiavimui palaikyti, kadangi dėl aptarto ir analizuoto įstatyminio reglamentavimo, teismų sprendimų ir praktikoje esančių aktualių situacijų pastebimos tokio teisinio reguliavimo spragos, kurios turėtų būti užpildytos modifikuojant tiek teisinius ekstradicijos pagrindus, tiek ekstradicijos sąlygas.

Reikšminiai žodžiai: ekstradicija, teisiniai pagrindai, ekstradicijos sąlygos, neveiksmingumas.

## **ANOTACIJA ANGLŲ KALBA**

The final thesis analyzes extradition as one of the international criminal cooperation forms, legal basis for extradition, general principles of extradition law and grounds for refusing extradition request. Indeed, the final thesis analyzes problems related with those purposes mentioned above and seeks solve those problems by taking into consideration some of the most meaningful methods. Extradition is not sufficiently efficient tool of international criminal cooperation between states because according to various scholars positions, legal basis for extradition, decisions of courts and live situations it is clear to state that there is some legal regulation gaps which should be filled in by modification of legal basis for extradition and general principles of extradition law, including grounds for refusing extradition request

Key words: extradition, legal basis for extradition, grounds for extradition, inefficient.

**PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ**

20     -     -  
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

*(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)*

Studentas

(-ė) \_\_\_\_\_,  
*(vardas, pavardė)*

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„\_\_\_\_\_“

\_\_\_\_\_

“.

- Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
- Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
- Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

\_\_\_\_\_  
*(parašas)*

\_\_\_\_\_  
*(vardas, pavardė)*